

Els drets fonamentals i les llibertats públiques en la Constitució Espanyola.

Els dret fonamentals: funcions, interpretacions i límits

A.-Funcions dels Drets Fonamentals.

Els drets fonamentals tenen dues funcions: objectiva i subjectiva.

.-La primera té les seves repercussions en l'anàlisi dels ordenaments jurídics i la legitimitat de l'Estat.

.-La segona té una importància particular, per als titulars dels mateixos.

➤ 1. Funció objectiva

- Aquesta primera funció, l'objectiva, es reconeix en l'àmbit de l'anàlisi de l'ordenament jurídic.
- Els drets fonamentals operen ací com un conjunt unitari.
- Quan els drets fonamentals s'analitzen des d'aquesta dimensió s'està fent referència a una anàlisi de la validesa de les normes que integren l'ordenament jurídic.

-
- És a dir, a l'hora d'elaborar les normes jurídicament s'hauran de tenir en compte els drets fonamentals que condicionen la validesa (producció) de normes.
 - En aquest sentit, si una norma atempta contra els drets fonamentals reconeguts en el propi ordenament, la norma no podrà considerar-se vàlida encara que haja estat promulgada per l'òrgan competent i a través del procediment adequat.

➤ **2. Funció subjectiva:**

- La funció subjectiva és la menys referida a la teoria del Dret i més concretada en la positivació de pretensions morals.
- És la que tracta de garantir l'autonomia i la independència moral de cada individu o grup d'individus.
- Permet configurar l'interès particular sense acudir a imposicions sobre una visió determinada del món.

-
- ▶ En aquest sentit cal parlar d'una funció de garantia, una altra participativa i una altra promocional.
 - ▶ A través de la funció de **garantia** es tracta de crear espais exempts d'intervenció pública, on els titulars podran actuar lliurement i sense interferències.
 - ▶ **La participativa** fa possible la intervenció de l'individu titular dels drets de participació en la formació de la voluntat de l'Estat.
 - ▶ Mitjançant la funció **promocional** es tracta de fer possible l'exercici de la moralitat privada.
 - ▶ Traslladant aquest tipus de funcions a l'ordenament jurídic s'obté que els drets fonamentals serveixen per limitar el poder; per crear la voluntat pública, la formació del poder; i en tercer lloc per obtenir prestacions i serveis.

➤ B. Els límits dels Drets Fonamentals

- Per límits ha d'entendre's aquells elements que ens permeten dir que els drets fonamentals no són drets absoluts ni il·limitats, si no que estan intervinguts per diverses circumstàncies jurídiques que impedeixen reconèixer tal caràcter.
- Veurem els límits que des del propi fenomen jurídic es realitza sobre els drets fonamentals, independentment de l'existència o no de mancances materials o circumstancials.

► Límits són aquells que provenen;

► 1.-Del mateix ordenament jurídic;

► 2.-Des del subsistema de drets fonamentals;

► 3.-Des dels propis drets, els límits interns;

► 4.-Límits de l'exercici dels drets al propi cas concret;

► 5.-i algunes altres consideracions que es poden considerar límits dels drets.

➤ 1. Els límits de l'ordenament jurídic

- Són límits dels drets fonamentals perquè es tracta de límits que afecten a tot l'ordenament jurídic.
- Són límits que provenen de la pròpia naturalesa del Dret.
- Totes les normes es veuen, doncs, afectades per aquests límits.

➤ 2.-Des del subsistema de drets constitucionals.

- Aquests límits són propis dels drets fonamentals entesos en el seu conjunt, no individualment.
- Es tracta essencialment de límits formals, és a dir, d'aquells límits referits a normes secundàries que regulen la producció, en aquest cas la limitació, dels drets fonamentals.

► Límits al legislador

- Els límits que té el legislador respecte del subsistema dels drets fonamentals apareixen a l'hora de regular-los i definir-los.
- Només podrà fer-se, en el cas espanyol, per llei (orgànica) i respectant el "contingut essencial".

▶ Límits als jutges

- ▶ Els jutges són els únics operadors jurídics habilitats per a limitar l'exercici dels drets fonamentals.
- ▶ En el cas concret, és a ells als qui els correspon decidir, per exemple, sobre la ponderació entre l'exercici contradictori de drets per diferents titulars, etc.
- ▶ Els jutges tenen l'obligació de garantir el manteniment dels límits dels drets dins del disseny constitucional.

➤ **3.- Des dels propis drets, límits interns.**

- Es tracta de límits genèrics i abstractes, derivats de l'àmbit que cada dret pretén protegir.
- Es tracta de límits materials, que versen sobre l'extensió dels drets. Comprèn únicament el contingut essencial dels drets i aquelles situacions en les quals es regulen les circumstàncies.

➤ 4. Els límits a l'exercici dels drets.

- Es tracta dels límits en el cas concret, no de límits generals.
- Caldrà atendre, d'aquesta forma, a les circumstàncies pròpies de cada cas per a poder establir quins límits s'han d'acceptar.
- Aquests límits poden atribuir-se a l'actuació del titular o al propi acte d'aplicación dels drets fonamentals.

5.-i algunes altres consideracions que es poden considerar límits dels drets

- També anomenats límits subjectius, depenen de l'actuació del titular i ens podriem trobar davant l'abús de dret i l'exigència de bona fe.
- "L'abús de dret suposa un ús excessiu, normalment amb dany per a tercers i sense benefici propi.
- La manca de bona fe pot invalidar l'exercici d'un dret.

► **C. La interpretació dels drets fonamentals.**

- "És l'operació a través de la qual es dota de significat a un determinat dret".
- En aquest cas es tracta d'interpretar els drets fonamentals, atenent a les particularitats dels mateixos, més que a emprar-los com a criteri d'interpretació.
- En aquest cas trobem una sèrie de circumstàncies que fan la interpretació dels drets una mica més problemàtic.

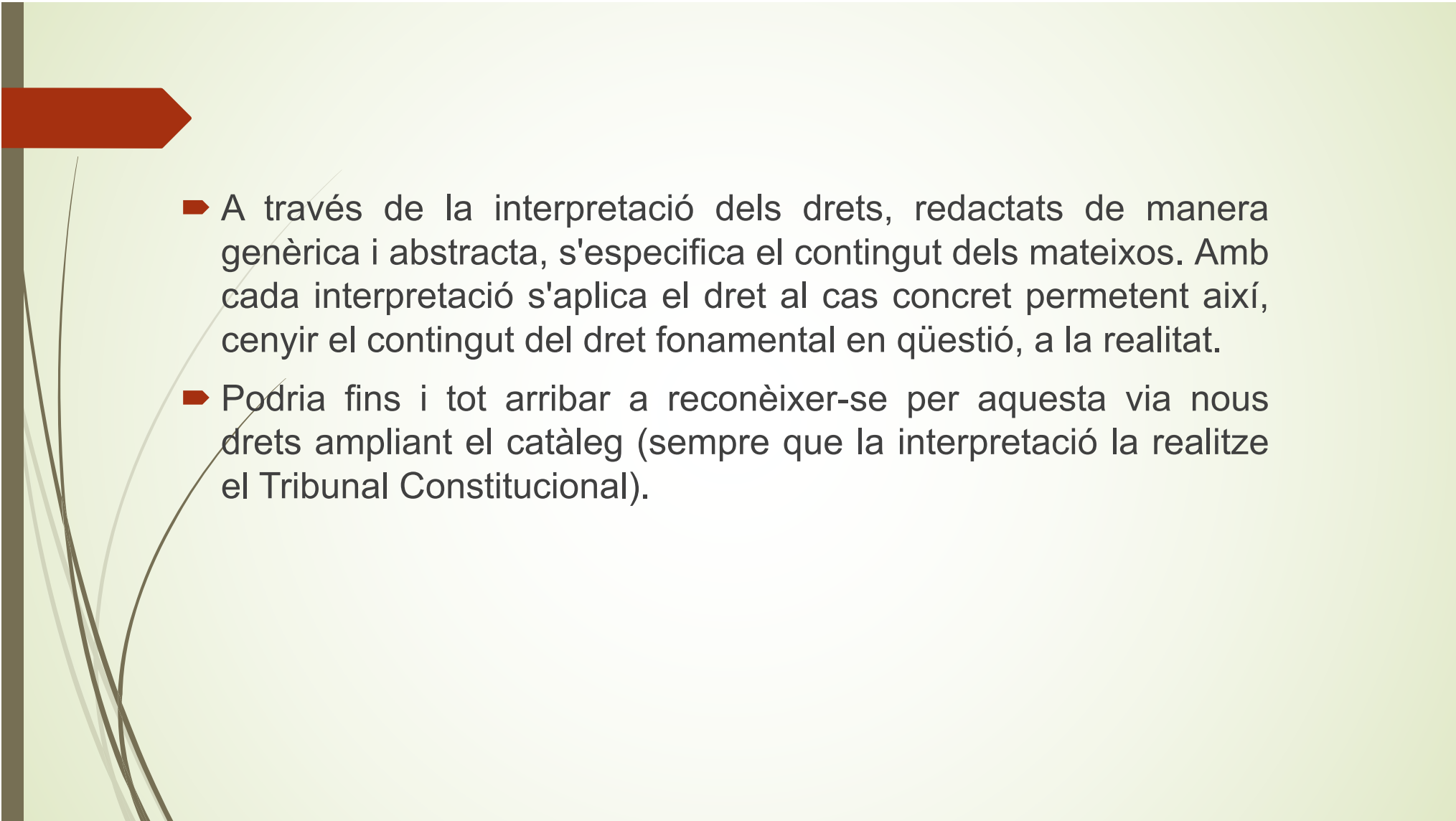
L'acció d'interpretar.

- A causa de l'enorme rellevància social dels drets fonamentals i de la radical importància que la seua preservació té per a la persona, l'acció d'interpretar-los exigeix tractar d'afavorir, en aquells casos possibles, el seu contingut.
- Des de la càrrega emotiva del llenguatge dels drets fins a la vaguetat amb la qual apareixen redactats, de forma general, el procés d'interpretar-los no manca de problemes.
- La varietat d'enfocaments dels quals són susceptibles asseguren unes majors divergències en la interpretació.
- Per exemple, si es vol prevaldre l'ètica sobre la dimensió jurídica, si es defensa una interpretació objectiva o subjectiva, etc

- ▶ **El resultat de la interpretació.**

- ▶ Si tenim en compte que els drets fonamentals s'han constituït com la norma bàsica material de reconeixement del Dret (funció objectiva) no pot deixar de costat com açò afecta a la interpretació, que haurà de tenir aquesta circumstància present.
- ▶ Per tant, entre les particularitats de la interpretació, es situa l'obligació d'oferir un resultat que pugui ser acceptat per a la comunitat a la qual va dirigit.

-
- A través de la interpretació dels drets, redactats de manera genèrica i abstracta, s'especifica el contingut dels mateixos. Amb cada interpretació s'aplica el dret al cas concret permetent així, cenyir el contingut del dret fonamental en qüestió, a la realitat.
 - Podria fins i tot arribar a reconèixer-se per aquesta via nous drets ampliant el catàleg (sempre que la interpretació la realitze el Tribunal Constitucional).

► **El control de la interpretació.**

- La interpretació té determinats límits que no poden sobrepassar-se. Preveient tals casos s'estableixen en l'ordenament jurídic una sèrie de mecanismes que pretenen controlar-los.
- Es tracta per exemple del contingut essencial, o del recurs d'empara.
- A més, l'obligació de motivar les sentències per part del Tribunal Constitucional o el degut procés davant el mateix es troben entre aquests mitjans de control.

➤ 2. Interpretació i límits dels drets fonamentals

- Els drets fonamentals han de ser interpretats conforme als dos següents criteris: el criteri “pro libertate” i l'establert en l'article 10.2 C.E.
- .-El principi “pro libertate” significa que la interpretació dels drets fonamentals i les llibertats públiques han de ser interpretats de la forma més favorable per al seu exercici.

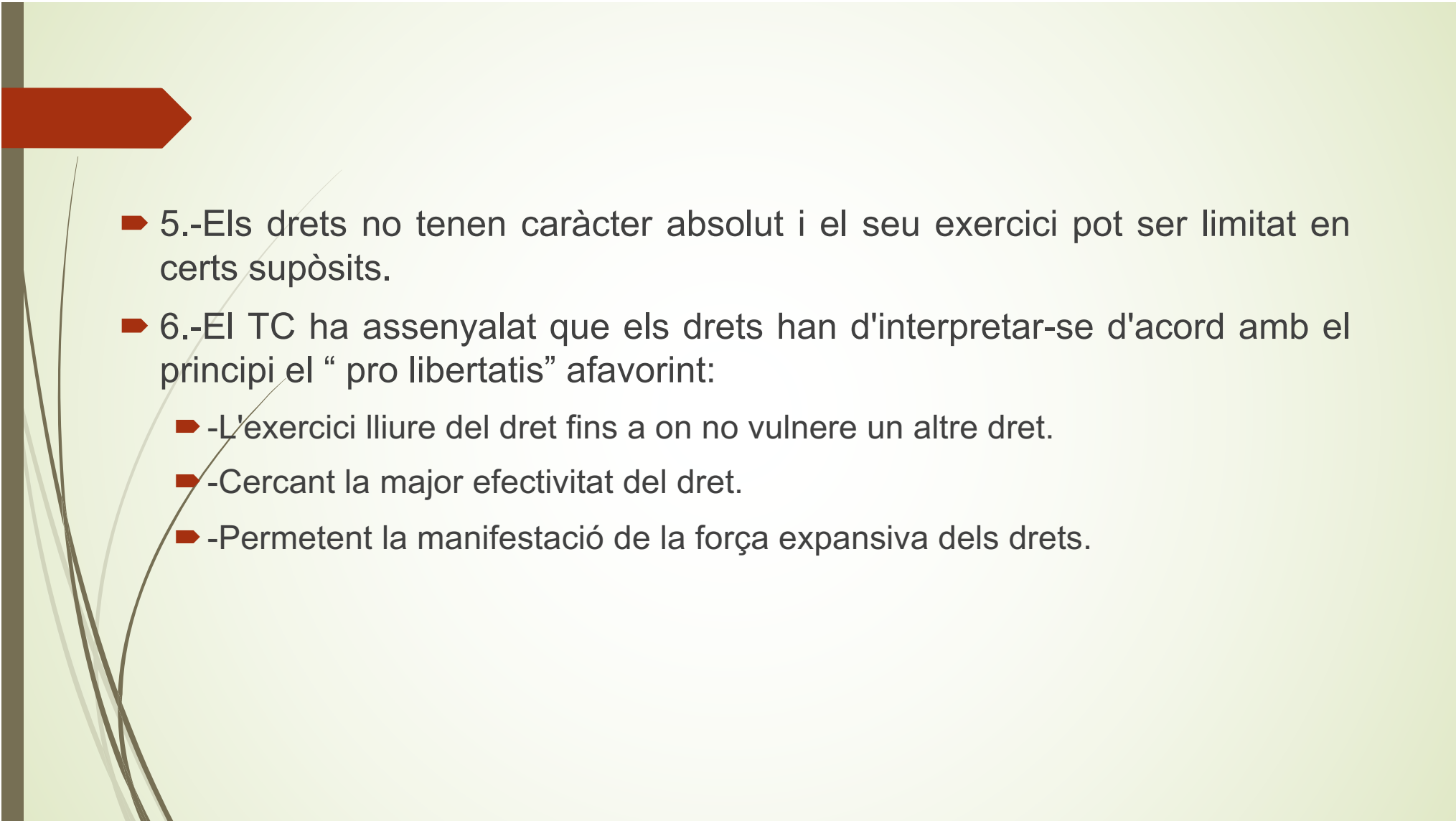
-
- Per la seua banda, l'article 10.2 C.E. estableix que “les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix, s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i acords internacionals sobre les mateixes matèries ratificats per Espanya”.
 - Igualment, l'exercici dels drets fonamentals i de les llibertats públiques pels seus titulars no és absolut, sinó que presenta una sèrie de límits de caràcter implícit i de caràcter explícit.

-
- D'un costat, cada dret fonamental té un límit de caràcter implícit coincident amb el seu contingut.
 - També els drets presenten límits explícits, els quals són de caràcter general afectant a tots els drets, o de caràcter particular, afectant tan sols a un concret dret.
 - El límit general dels drets apareix establert en l'art. 10.1 C.E. segons el qual “el respecte a la llei i als drets dels altres són el fonament de l'ordre polític i de la pau social.”

► **criteris sobre la interpretació dels drets i llibertats**

- 1.-Han d'interpretar-se conforme als valors i principis constitucionals.
- 2.-Els drets requereixen una interpretació sistemàtica.
- 3.-Els drets constitucionals han d'interpretar-se conforme a la CE i no conforme a la llei.
- 4.-Quan es produïska conflicte entre drets, la interpretació ha de cercar la funció que la CE determina per al dret en qüestió.

-
- 5.-Els drets no tenen caràcter absolut i el seu exercici pot ser limitat en certs supòsits.
 - 6.-El TC ha assenyalat que els drets han d'interpretar-se d'acord amb el principi el “ pro libertatis” afavorint:
 - -L'exercici lliure del dret fins a on no vulnere un altre dret.
 - -Cercant la major efectivitat del dret.
 - -Permetent la manifestació de la força expansiva dels drets.

➤ 1. LA TITULARITAT DELS DRETS, CAPACITAT JURÍDICA I D'OBRAR

- El capítol 1º del títol I parla de condicions per a l'exercici dels Drets Fonamentals.
- Per a ser titulars de drets cal posseir aquests tres requisits:
- **Capacitat jurídica.** Aptitud per a ser titular de drets i obligacions. Pel fet de ser persona la posseïm.
- **Personalitat jurídica.** Respecte a les societats, fundacions, etc., l'ordenament espanyol els atorga capacitat per ser part en les relacions jurídiques.
- **Capacitat d'obrar.** És la condició necessària per a tenir plena disponibilitat dels drets (majoria d'edat).

-
- Les persona físiques som titulars de drets subjectius pel fet de ser persones. Però és necessari també tenir capacitat d'obrar per a tenir plena disponibilitat dels drets, és a dir, per a exercir-los.
 - La capacitat per a obrar s'adquireix als 18 anys.
 - **Article 10.** Drets de la persona.
 - “1 La dignitat de la persona, els drets inviolables que li són inherents, el lliure desenvolupament de la personalitat, el respecte a la llei i als drets dels altres són fonaments de l'ordre polític i de la pau social.
 - 2 Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix s'interpretaran de conformitat amb al Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i acords internacionals sobre les diferents matèries ratificades per Espanya”.

➤ 2. LA NACIONALITAT

➤ Article 11. Nacionalitat.

- “La nacionalitat espanyola s'adquireix, es conserva i es perd d'acord amb l'establert per la llei. Cap espanyol d'origen podrà ser privat de la seua nacionalitat.
- L'Estat podrà concertar tractats de doble nacionalitat amb els països iberoamericans o amb aquells que hagen tingut o tinguen una particular vinculació amb Espanya. En aquests mateixos països, tot i que no es reconeguen als seus ciutadans un dret recíproc, podran naturalitzar-se els espanyols sense perdre la seua nacionalitat d'origen”.

-
- La nacionalitat és un vincle permanent jurídicament rellevant entre l'Estat i la persona destinatària de les normes que integren l'ordenament jurídic d'aqueix Estat.
 - En aquests articles del C Civil estan els principis bàsics, (articles 17 a 26), que és qui regula l'adquisició, pèrdua... de la nacionalitat.
 - La Constitució prohibeix el ser privat de la nacionalitat, si és espanyol d'origen: quan és fill de pare i mare espanyola; quan és nascut a Espanya i que almenys un dels seus pares siga nascut a Espanya, encara que no tinga la nacionalitat iels fills d'apàtrides nascuts a Espanya.

-
- ▶ El Tractat de la UE ha creat la “ciutadania de la unió”, és un status pel qual se'ns considera nacionals de la Unió, que ens atorga uns drets i deures, que bàsicament són:
 - ▶ .- la llibertat de circulació i residència;
 - ▶ .- el dret de sufragi actiu i passiu en eleccions locals i al parlament europeu en l'Estat de residència, independentment de la nacionalitat;
 - ▶ .- tenir protecció diplomàtica de qualsevol estat membre de la Unió en un tercer país.
 - ▶ .- Drets de petició al Parlament Europeu.

➤ 3. LA MAJORIA D'EDAT

➤ Article 12.

➤ Majoria d'edat:

➤ “Els espanyols són majors d'edat als 18 anys”.

➤ La majoria d'edat és condició necessària per a l'exercici de determinats drets, però hi ha excepcions, per exemple el matrimoni, baix determinades condicions (article 48 del Codi Civil), responsabilitat penal, regulades en la Llei del Menor.

➤ 4. DRETS I LLIBERTATS DELS ESTRANGERS.

➤ Article 13. Drets dels estrangers.

- “Els Estrangers gaudiran a Espanya de les llibertats públiques que garanteix el present Títol en els termes que estableixen els tractats i la llei.ı
- Solament els espanyols seran titulars dels drets reconeguts en l'article 23 (dret de participació, accés a funcions i càrrecs públics), excepte el que, atenent a criteris de reciprocitat, puga establir-se per tractat o llei per al dret de sufragi actiu i passiu en les eleccions municipals.ı
- L'extradició només es concedirà en compliment d'un tractat o de la llei, atenent al principi de reciprocitat. Queden exclosos de l'extradició els delictes polítics, no considerant-se com a tals els actes de terrorisme”.

-
- La llei establirà els termes en què els ciutadans d'altres països podran gaudir del dret d'asil a Espanya.
 - Els estrangers gaudeixen de les llibertats públiques (dret a la vida, llibertat personal i tutela efectiva). La llei orgànica 4/00, sobre drets i llibertats dels estrangers i la seua integració social, regularà el contingut dels altres drets quan són exercits per estrangers.
 - També cal tenir en compte els tractats internacionals sobre la matèria i equiparació dels drets de la UE.

LES GARANTIES GENÈRIQUES DE PROTECCIÓ DELS DRETS FONAMENTALS

TEMA 3

LES GARANTIES GENÈRIQUES DE PROTECCIÓ DELS DRETS FONAMENTALS

- 1 .- Garanties genèriques de protecció dels drets.
- 2 .- La via administrativa (no jurisdiccional) de protecció de drets.
- 3 .- El Defensor del Poble.
- 4 .- La Suspensió dels drets fonamentals

I.- Garanties genèriques de protecció dels drets.

En la Constitució espanyola pot fer-se una classificació dels drets per raó de les diferents garanties que se'ls reconeix.

Les garanties les podem trobar a l'art. 53, si bé cal tenir en compte altres preceptes (articles 81, 82, 86, 161, 168).

La diferència dels següents grups va més enllà del directament relatiu a estes garanties, en el sentit que els drets dels articles 14 a 29 acaben conformant-se, com a drets fonamentals amb molta major intensitat que la resta.

1. Garanties que concorren en els drets reconeguts en els articles 14 a 38: eficàcia, requisits dels límits i actuació normativa:

-**Eficàcia directa**, estos drets “vinculen a tots els poders públics” (article 53.1). Per tant, estes normes “són origen immediat de drets i obligacions i no mers principis programàtics” sense que es requerisca la interposició legislativa .

-No obstant això, hi ha “excepcions” “quan així ho diga la Constitució o la naturalesa mateixa de la norma impedisca considerar-la immediatament aplicable”.

-En aquest sentit, per exemple, s'ha reconegut com a dret secundari o instrumental el dret de creació de mitjans de comunicació, que sí requereix interposició legislativa.

Malgrat l'eficàcia directa dels drets fonamentals en les relacions amb poders públics, la seua projecció es relativitza en el si de les anomenades “relacions d'especial subjecció”.

Es tracta de “relacions peculiars i assimilables en les quals entren en joc àmplies facultats autoorganitzatives, que confereixen certa prepotència a l'Administració per a regular-les” com les de funcionaris civils, militars i policials, presos, etc.).

Des de 1990 una relació d'especial subjecció “ha de ser sempre entesa en un sentit reduccionista compatible amb el valor preferent que correspon als drets fonamentals” , per la qual cosa tot límit ha de ser justificat igual que en qualsevol altre àmbit.

-Eficàcia indirecta en relacions entre particulars.

-Respecte de l'eficàcia dels drets entre particulars, esta es construeix a partir de la dimensió objectiva dels drets i el deure de la seua protecció per part dels poders públics, especialment legislador i jutges.

-Així, d'una banda, el legislador té un mandat genèric de conferir la seua major protecció i eficàcia dels drets. Així, el Dret privat ha de quedar “irradiat” per aquests drets.

-Les normes de Dret privat no solen ser molt àmplies quant als drets fonamentals, per això, les solucions solen remetre's a la interpretació d'estos preceptes legals pels Tribunals.

-Per altra banda, els jutges també han de conferir la major eficàcia als drets sota el principi “pro libertate”.

- Requisites dels límits als drets.

El Tribunal Constitucional diu, els límits als drets :

- 1.-han de procedir d'un altre dret,
- 2.-han de comptar amb una justificació objectiva i raonable
- 3.-i ser proporcionals, en el sentit d'idonis, els menys onerosos per al dret i ponderats:

Els drets fonamentals també poden limitar-se per la necessitat de preservar altres drets constitucionalment protegits.

-
- En tot cas, les limitacions que s'establisquen no poden obstruir el dret més enllà del raonable, de manera que tot acte o resolució que limite drets fonamentals ha d'assegurar que les mesures limitadores siguin necessàries per a aconseguir la fi perseguida i ha d'atendre a la «proporcionalitat entre el sacrifici del dret i la situació en què es troba aquell a qui se li imposa» i, en tot cas, respectar la seua part essencial, és a dir que el dret pugui exercir-se.”
 - Existència d'un “contingut essencial” que mai pot ser afectat en la regulació d'aquests drets (article 53.1, sobre aquest concepte, per tots.
 - Els drets no poden ser “afectats” per un Decret-Llei, norma del Govern amb força de llei (article 86)

-Regulació de l'exercici, només per llei (article 53.1).

-Això és diferent del “desenvolupament” del dret que només pot fer-se per llei orgànica (article 81).

-Aquesta regulació de l'exercici sí que permet l'establiment de “restriccions a la manera, temps o lloc d'exercici del dret fonamental”.

-Aquesta regulació la poden fer si escau una llei de Comunitat Autònoma amb competència en la matèria.

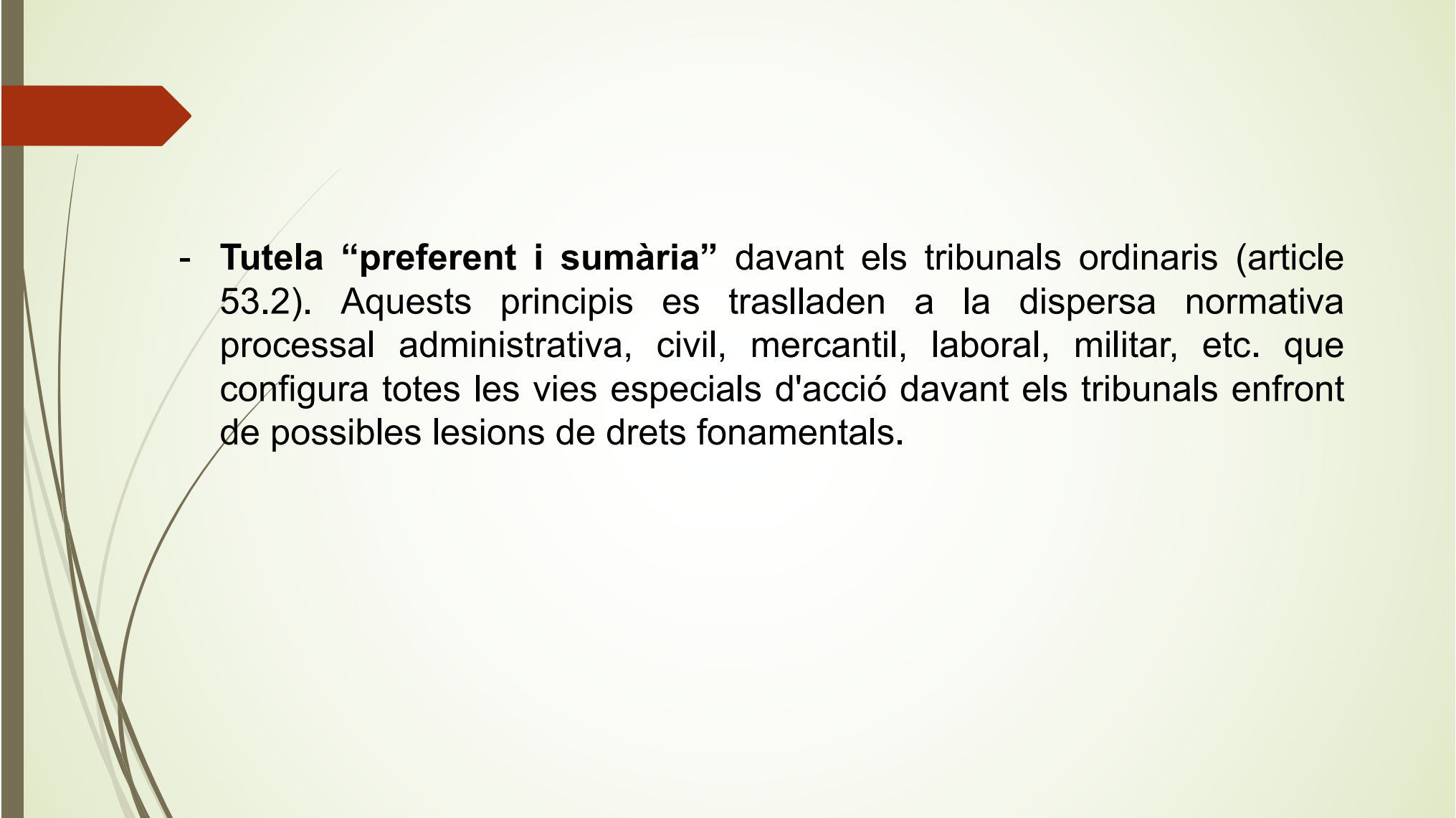
2. Garanties reservades als drets dels articles 15 a 29 (i en casos l'article 14):

- a) reserva de llei orgànica,
- b) tutela jurisdiccional especial
- c) rigidesa constitucional

-A) **Desenvolupament només per llei orgànica** (article 81). Així ho va considerar el Tribunal Constitucional respecte dels drets reconeguts en els articles 15 a 29. No cap desenvolupament per Decret legislatiu (article 82).

El desenvolupament d'un dret o llibertat consisteix en “la determinació del seu abast i límits en relació amb els altres drets i amb el seu exercici per les altres persones”.

Les Comunitats Autònomes no poden regular lleis orgàniques, per la qual cosa no poden “desenvolupar” aquests drets, però sí poden per llei “regular el seu exercici” (article 53.1) si tenen competència.

-
- **Tutela “preferent i sumària”** davant els tribunals ordinaris (article 53.2). Aquests principis es traslladen a la dispersa normativa processal administrativa, civil, mercantil, laboral, militar, etc. que configura totes les vies especials d'acció davant els tribunals enfront de possibles lesions de drets fonamentals.

-Recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional. Aquest recurs el pot interposar qualsevol persona que considere lesionats els seus drets reconeguts en els articles 14 a 29 (més l'objecció de consciència) per un acte d'un poder públic.

.-Si es tracta d'una qüestió entre particulars la lesió es considera per la resolució judicial que no va reconèixer el dret fonamental del particular. És un recurs subsidiari, per la qual cosa només procedeix una vegada esgotada la via judicial prèvia.

-Garantia de rigidesa constitucional. Quan es tracta dels articles 15 a 29 la reforma constitucional pertinent és la més complexa de la via de l'article 168

4. Garanties no jurisdiccionals dels drets

Cal destacar la figura regulada en l'article 54 del Defensor del Poble (Ombudsman) per a la defensa de tots els drets del Títol I, regulat per la Llei Orgànica 3/1981, de 6 d'abril, del Defensor del Poble.

A més de resoldre les reclamacions i emetre informes especials i memòries anuals, destaca la seua capacitat de suscitar recursos d'inconstitucionalitat enfront de lleis.

La majoria de les Comunitats Autònomes compten amb figures afins respecte de l'actuació dels seus poders públics.

Així mateix, cal tenir en compte la funció especial atribuïda per l'article 124 al Ministeri Fiscal per a promoure l'acció de la justícia en defensa dels drets dels ciutadans, la qual cosa s'articula, entre altres formes, en la seua participació en tots els processos especials de protecció sumaria i preferent de drets fonamentals

També ha de recordar-se que diversos drets fonamentals tenen les seues administracions i institucions especials que vetlen particularment per la seua eficàcia i garantia (Administració electoral, Poder judicial i Administració de Justícia, administració educativa i universitària, agències independents de protecció de dades etc).

Finalment, pot assenyalar-se que les Forces Armades tenen com a missió la defensa de l'ordenament constitucional (article 8.1), les Forces i Cossos de Seguretat tenen ja expressament com a missió “protegir el lliure exercici dels drets i llibertats” (article 104.1).

Els drets i llibertats especialment protegits (art. 14 a 29)

No hi ha dubte alguna que els drets fonamentals reconeguts en els articles 15 a 29 són drets fonamentals que gaudeixen de la màxima protecció i garanties, algunes d'elles compartides per l'article 14.

Encara que només amb efectes expositius, és possible distingir el dret i principi d'igualtat de l'article 14, els drets de la personalitat, les llibertats públiques, els drets de l'àmbit polític i participatiu, l'accés a la justícia, les garanties processals i del penat, així com el singular dret prestacional d'educació.

1 . La igualtat formal

En el Capítol II, en l'article 14 es regula de forma aïllada la igualtat davant la llei amb prohibició de discriminació, amb caràcter de principi i dret subjectiu, més enllà de la proclamació de la igualtat material (article 9.2).

Malgrat que es tracta d'un dels drets fonamentals més al·legats davant els tribunals.

La idea principal és que als supòsits jurídicament iguals correspon un tracte igual, llevat que existisca una justificació objectiva, raonable i proporcional.

.-També és necessari, perquè siga constitucionalment lícita la diferència de tracte, que les conseqüències jurídiques que es deriven d'esta distinció siguen proporcionades a la finalitat perseguida, de manera que s'eviten resultats excessivament onerosos o desmesurats.

.-En resum, el principi d'igualtat, no solament exigeix que la diferència de tracte resulte objectivament justificada, sinó també que supere un judici de proporcionalitat en seu constitucional sobre la relació existent entre la mesura adoptada, el resultat produït i la finalitat pretesa.

2 . Drets de la personalitat

En general pot dir-se que la Constitució regula en primer lloc els drets de la personalitat.

.-Així, en l'article 15 es regula el dret a la vida. La pena de mort s'admet només per a “temps de guerra”, si bé, legalment està totalment abolida des de 1995.

.-El Tribunal Constitucional admet l'avortament en determinats supòsits regulats en el Codi penal.

.-Així mateix, el Tribunal Constitucional afirma que el dret a la vida no inclou el dret a morir, al punt d'impedir-se la culminació de les vagues de fam de presos i sembla entendre's que veda l'eutanàsia.

.-En l'article 15 es regula també el dret a la “integritat física i moral”. El dret a no patir tortures (article 15) és l'únic dret respecte del que no cap limitació alguna, per la qual cosa el judici es limita a constatar si hi ha hagut o no una tortura, tracte inhumà o degradant.

.-En l'article 17 es reconeix el “dret a la llibertat i a la seguretat”. En tot cas no es tracta d'un dret general a la llibertat del que puguen derivar-se drets autònoms per a diferents aspiracions de llibertat, sinó que es tracta de la llibertat personal física.

.-En l'apartat 1º es conté una reserva de llei forta per a la fixació de les figures de prevenció de llibertat.

.- En (apt. 2º). Així mateix, es contemplen les diverses garanties davant la detenció, que durarà el “temps estrictament necessari”, i en el màxim de 72 hores procedeix a la posada a disposició judicial

.-L'apartat 3º arreplega drets del detingut (informació, no obligació de declarar, garantia d'advocat.

.-Finalment es remitent a la llei la regulació de la garantia de l'habeas corpus (Llei Orgànica 6/1984, reguladora de l'habeas corpus).

.-L'article **18** és bàsic respecte dels drets de la vida privada, a més de la seua protecció penal, cal tenir en compte la Llei orgànica 1/1982, de protecció civil de drets de l'article 18 CE.

.-En l'article 18.1º es reconeixen els drets “a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge”, que són drets autònoms, sense perjudici de la seua profunda interrelació dels mateixos.

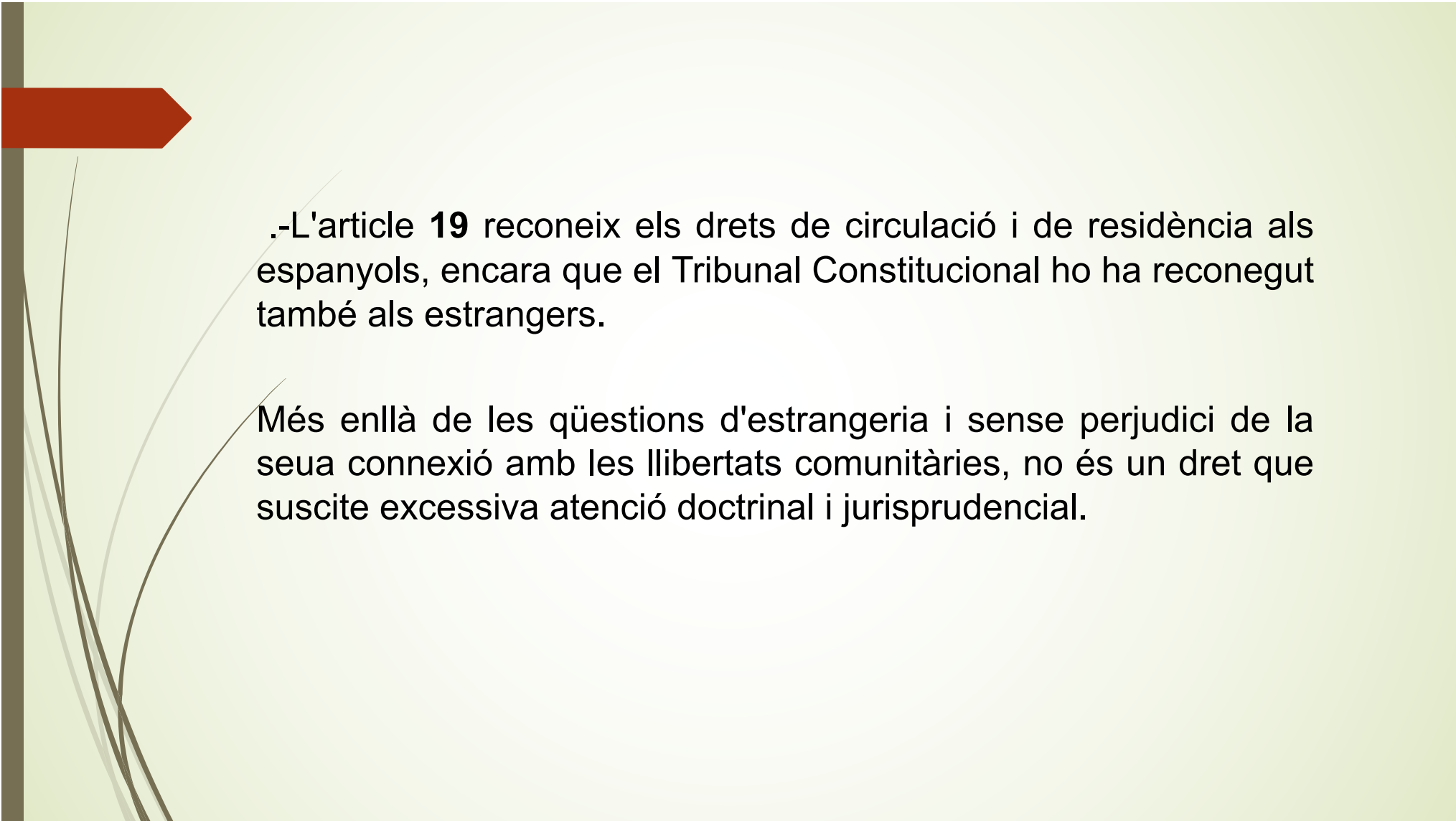
.-L'apartat 2º reconeix que el “domicili” és inviolable, concepte que s'interpreta funcional i finalistamente.

.-L'apartat 3º garanteix el secret de les comunicacions, en tots dos casos, excepte resolució judicial.

.-Amb la sentència 292/2000, de 30 de novembre va culminar un procés en virtut del qual es va reconèixer el dret a la protecció de dades personals en l'apartat 4º de l'article 18.

Malgrat que no es dedueix del seu text, se li reconeix com un dret autònom de l'apartat 1º. Aquest dret està desenvolupat per la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre de Protecció de Dades de Caràcter Personal i gaudeix d'una administració independent estatal de protecció, així com algunes comunitats autònomes.

.-L'article **19** reconeix els drets de circulació i de residència als espanyols, encara que el Tribunal Constitucional ho ha reconegut també als estrangers.

Més enllà de les qüestions d'estrangeria i sense perjudici de la seua connexió amb les llibertats comunitàries, no és un dret que susciti excessiva atenció doctrinal i jurisprudencial.

3 . Les Llibertats públiques

En general, després dels drets de la personalitat en el text constitucional es reconeixen diferents llibertats públiques.

D'estes llibertats, i especialment les llibertats informatives, el Tribunal Constitucional ha mantingut en ocasions una “posició preferent” o “valor prevalent” en els seus conflictes amb altres drets, afirmant en ocasions que queden sobreprotegides per una “garantia institucional”.

Això es fonamenta en l'essencial valor d'aquestes llibertats per al sistema democràtic, ja que aquestes llibertats “no són només drets fonamentals de cada ciutadà, sinó que signifiquen el reconeixement i la garantia d'una institució política fonamental, que és l'opinió pública lliure, indissolublement lligada amb el pluralisme polític que és un valor fonamental i un requisit del funcionament de l'Estat democràtic”

Sobre la base de la llibertat ideològica (article 16), es protegeix la seua faceta religiosa (article 16), la llibertat d'expressió, d'informació i de creació científica i artística (article 20), la llibertat de reunir-se i manifestar-se (article 21), la d'associar-se (article 22) i de sindicar-se (article 28). En l'àmbit educatiu es reconeixen diverses llibertats de l'ensenyament (art. 27 i 20).

La base de totes les llibertats es troba en la “llibertat ideològica” reconeguda en l'article 16, si bé té una íntima, i complexa, connexió amb la llibertat d'expressió de l'article 20.

Pel que fa a la llibertat religiosa, cal destacar que “Cap confessió tindrà caràcter estatal”, si bé, “Els poders públics tindran en compte les creences religioses de la societat espanyola i mantindran les consegüents relacions de cooperació amb l'Església Catòlica i les altres confessions”.

Espanya, doncs, no és un Estat laic, sinó aconfessional. Els Acords amb la Santa Seu de 3 de gener de 1979 estan pendents de revisió.

Existeixen acords amb la religió jueva, evangèlica i musulmana i una breu Llei orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de Llibertat Religiosa.

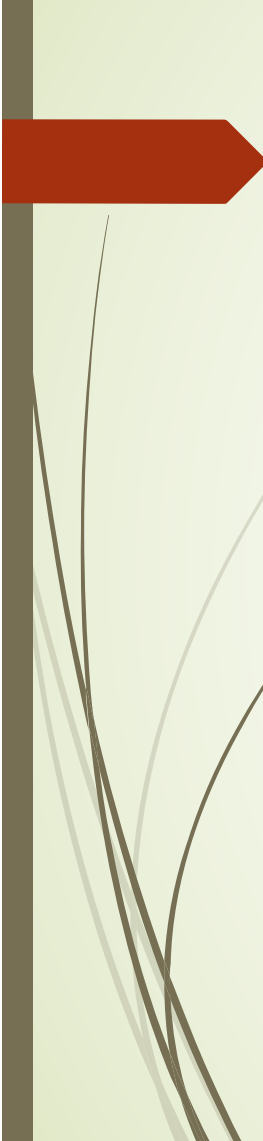

En l'article **20** es reconeixen diverses llibertats públiques, si bé concentren l'interès la llibertat d'expressió (article 20.1a) i del dret a “comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió” (article 20.1d).

Els conflictes d'aquestes llibertats amb altres drets (en general els de l'article 18) és habitual.

Per a la seua resolució cal distingir si es tracta de l'exercici de la lliure expressió o de la lliure informació “L'objecte en la [lliure expressió] és la idea i en la [lliure informació] la notícia.

Esta distinció, fàcil en el nivell de l'abstracte, no és tan nítida en el plànol de la realitat on es barregen fins a confondre's.

Per això, la clau “és detectar l'element preponderant en el text concret que s'enjudicie en cada pas per a situar-ho en un context ideològic o informatiu”.

Si ens trobem davant l'exercici de la lliure expressió, els límits possibles són mínims, propers als de la llibertat ideològica de l'article 16. Està exclòs de la lliure expressió “l'insult”.

No obstant això, tot allò groller, feridor, incorrecte, no elegant o crític pot estar protegit.

També queda emparada tota idea o ideologia “per equivocada o perillosa, fins i tot, les que ataquen al propi sistema democràtic.

Malgrat açò, en relació amb el missatge pro-nazi que nega la dignitat humana, diu el TC que “es situa per si mateix fora de la protecció constitucional” de la lliure expressió .

Si es tracta de l'exercici preponderant de la llibertat d'informació, cal analitzar si s'ha transmès “informació veraç”. Per a això, el criteri bàsic és el de la diligència de l'informador.

Es tracta d'un judici en el qual cal recórrer els dos extrems: “entre la verificació estricta i exhaustiva d'un fet i la transmissió de suposicions, simples rumors, meres invencions, insinuacions insidioses, o notícies gratuïtes o infundades”.

Entre estos extrems, el nivell de diligència exigible varia d'intensitat: màxima intensitat quan es desacredita a la persona, especialment imputant comissió d'actes delictius, així com quan més “transcendent” o “útil socialment” és la informació.

Una vegada delimitats els drets en joc, procedeix una ponderació que persegueix el màxim respecte, “integració i aplicació constitucionalment adequada dels drets” en conflicte.

Per a dur a terme la ponderació entre els drets en conflicte les circumstàncies que han de tenir-se en compte són:

.- “el judici sobre la rellevància pública de l'assumpte i el caràcter de personatge públic del subjecte sobre el qual s'emet la crítica o opinió, especialment si és o no titular d'un càrrec públic.

.-Igualment importa per a l'enjudiciament constitucional el context en el qual es produeixen les manifestacions enjuiciables, com una entrevista o intervenció oral, i, per sobre de tot, si en efecte contribueixen o no a la formació de l'opinió pública lliure.

.-En l'article 21 es reconeix el dret de reunió i manifestació, desenvolupats per la Llei Orgànica 9/1983, reguladora del Dret de Reunió. Quan es tracta de reunions en llocs de trànsit públic i manifestacions la Constitució requereix “comunicació prèvia” (que no és “autorització”).

L'autoritat “només podrà prohibir-les quan existisquen raons fundades de pertorbació de l'ordre públic, amb perill per a persones o béns.” La pràctica i la jurisprudència ha sigut molt benvolent amb l'exercici d'aquest dret, interpretant molt restrictivament els seus límits.

.-L'article **22** reconeix el dret d'associació, que regeix per a partits polítics conjuntament amb l'article 6. Es consideren il·legals les associacions que “perseguisquen finalitats o utilitzen mitjans tipificats com a delicte” (art. 22. 2) i es prohibeixen les “associacions secretes i les de caràcter paramilitar” (art. 22. 5).

En l'àmbit dels partits polítics s'ha admès la declaració d'il·legalitat no penal sota els requisits i condicions de la Llei Orgànica 6/2002, de 27 de juny de partits polítics.

L'article **22** estableix dues garanties del dret d'associació:

- el registre de l'associació només és a “efectes de publicitat” (article 22.3).

No obstant això, el TC admet que en el registre s'efectue un control de la constitucionalitat de l'associació. Aquest control al moment de la inscripció en el registre es regula expressament per al cas de partits polítics (article 4.2 i 5 de la Llei 6/2002), la qual cosa no ha sigut qüestionada pel Tribunal Constitucional.

L'apartat 4º garanteix que “les associacions només podran ser dissoltes o suspeses en les seues activitats en virtut de resolució judicial motivada”. Aquesta garantia es dóna tant per a associacions com per a partits polítics.

.-Sota el genèric “llibertat d'ensenyament” (article 27.1) es reconeixen diverses llibertats en aquest àmbit: la lliure creació i adreça de centres, amb dret a l'establiment d'un ideari o caràcter propi (article 27.3), la lliure elecció pels pares d'educació conforme a les seues conviccions (article 27.6º).

Així mateix, la llibertat d'ensenyament es conforma com a garantia institucional en reconèixer-se la “autonomia de les universitats (article 27.10).

A les anteriors cal afegir la “llibertat de càtedra” dels professors i mestres (article 20.1) i la llibertat de recerca (article 20.1b). Les llibertats de creació i d'elecció de centres i d'educació religiosa.

4.-La suspensió dels drets constitucionals

La CE preveu que, en determinades situacions, és possible suspendre l'exercici d'alguns dels drets reconeguts. Aquesta possible suspensió ha de ser interpretada sempre de manera restrictiva.

En aquest sentit, el Tribunal Constitucional ha manifestat que la suspensió només es justifica en un estat democràtic per a la defensa dels drets constitucionals quan determinades accions limiten o impedeixen de fet el seu exercici, o posen en perill l'ordenament de la comunitat estatal.

La suspensió general dels drets

L'article 116 de la CE estableix la possibilitat que, en determinats supòsits, es declaren els estats d'alarma, excepció i setge.

S'ha regulat per llei el procediment per declarar aquests estats i els seus efectes (Llei orgànica 4/1981, d'1 de juny).

Durant l'estat d'alarma no es pot suspendre l'exercici dels drets, només es produeixen determinades restriccions en el seu exercici.

En canvi, l'article 55.1 preveu la suspensió de l'exercici de determinats drets constitucionals quan es declare l'estat d'excepció o de setge.

L'estat d'excepció

L'estat d'excepció es pot declarar en situacions en què el lliure exercici dels drets i llibertats, el normal funcionament de les institucions democràtiques, el dels serveis públics essencials per a la comunitat, o qualsevol altre aspecte de l'ordre públic, resulten tan greument alterats que l'exercici de les potestats ordinàries és insuficient per restablir-lo i mantenir-lo.

Aquest estat el declara el Govern, mitjançant decret acordat en Consell de Ministres, prèvia autorització del Congrés dels diputats, per un termini màxim de 30 dies, prorrogables per un termini igual, amb els mateixos requisits. El decret ha de determinar de manera expressa els seus efectes (els drets suspesos, l'àmbit territorial i la durada).

Els drets constitucionals que poden ser suspesos són:

El dret a la llibertat (article 17), a excepció dels drets de l'apartat 3. Es pot detenir una persona, si hi ha sospites fonamentades que provocarà alteracions de l'ordre públic, durant un termini màxim de 10 dies. S'ha de comunicar la detenció al jutge en el termini de 24 hores.

El dret a la inviolabilitat del domicili (article 18.2). Es permeten inspeccions i escorcolls domiciliaris, sempre que es consideren necessaris per al manteniment de l'ordre públic. S'ha de comunicar de forma immediata al jutge.

El dret al secret de les comunicacions (article 18.3). Es poden intervenir les comunicacions que siguin necessàries per a l'esclariment de fets presumptament delictius o per al manteniment de l'ordre públic. Aquesta intervenció s'ha de comunicar, mitjançant escrit motivat, al jutge competent.

La llibertat de circulació i residència (article 19). Es pot prohibir la circulació de persones i vehicles per determinades zones; pot exigir-se que les persones comuniquen tot desplaçament fora del seu lloc de residència; es pot obligar a determinades persones que es desplacen fora de la seva localitat habitual.

Els drets a la llibertat d'expressió, a la producció i creació literària, artística, científica i tècnica (article 20.1.a i d) i 20.5). En cap cas les mesures adoptades poden comportar una censura prèvia.

Els drets de reunió i manifestació (article 21). La llei exclou d'aquests supòsits les reunions orgàniques dels partits polítics, sindicats i organitzacions empresarials que es facen en compliment dels fins previstos als articles 6 i 7 de la CE.

Els drets de vaga i d'adopció de mesures de conflicte col·lectiu (articles 28.2 i 37.2).

L'estat de setge

L'estat de setge es pot declarar quan es produeixca o amence amb produir-se una insurrecció o un acte de força contra la sobirania o la independència de l'Estat espanyol, la seva integritat territorial o l'ordenament constitucional. Aquest estat el declara la majoria absoluta del Congrés dels diputats, a proposició del Govern.

S'ha de determinar de manera expressa l'àmbit territorial, la durada i les condicions. A més de la possible suspensió de l'exercici dels drets prevista en l'estat d'excepció, es poden suspendre les garanties de la persona detinguda: dret a la informació de les raons de la detenció i dels seus drets i dret a l'assistència lletrada.

La suspensió individual dels drets

L'article 55.2 de la CE preveu la possible suspensió dels drets reconeguts als articles 17.2, i 18.2 i 18.3 a les persones detingudes en relació amb la investigació de l'actuació de bandes armades o elements terroristes.

En relació amb l'article 17.2 (durada de la detenció), el termini màxim de detenció es pot prorrogar fins a cinc dies prèvia autorització judicial atorgada abans del termini de 72 hores.

En relació amb l'article 18.2 (inviolabilitat del domicili), es pot procedir a l'entrada i escorcoll domiciliari sense prèvia autorització judicial, però aquesta actuació ha de ser comunicada al jutge competent.

En relació amb l'article 18.3 (secret de les comunicacions), el jutge pot acordar, per un termini de tres mesos, prorrogables per altres tres, l'observació postal, telegràfica o telefònica de les persones sospitoses de pertànyer o estar relacionades amb grups armats.

En supòsits d'urgència, pot adoptar la mesura el Ministeri d'Interior o, si no, el director de la Seguretat de l'Estat, i ho ha de comunicar al jutge, que ha de confirmar o revocar la mesura.

LES GARANTIES JURISDICCIONALS DE PROTECCIÓ DE DRETS

LES GARANTIES JURISDICCIONALS DE PROTECCIÓ DE DRETS

1.-Processos especials de protecció dels drets en els àmbits jurisdiccionals administratiu, penal, laboral i civil.

2 .- El Recurs d'Empara Constitucional.

3 .- La protecció internacional. El sistema europeu de protecció dels Drets.

Les garanties jurisdiccionals

Les garanties jurisdiccionals són mecanismes de protecció que actuen un cop que s'ha produït la vulneració del dret, intentant reparar aquesta vulneració.

Aquestes garanties es divideixen en:

- .- el recurs d'empara ordinari,
- .-el recurs d'empara constitucional i
- .-el recurs davant el Tribunal Europeu de Drets Humans.

El recurs d'empara ordinari

L'article 53.2 de la CE preveu que qualsevol ciutadà pot demanar la tutela de les llibertats i els drets reconeguts a l'article 14 i a la secció primera del capítol 2 del títol I davant els tribunals ordinaris per un procediment basat en els principis **de preferència i sumarietat**.

La CE remet així al legislador la defensa de determinats drets constitucionals, per l'establiment d'un procediment que té un objecte material limitat i excepcional i que ha de ser tramitat amb preferència als altres procediments judicials.

El recurs d'empara constitucional

L'article 53.2 de la CE preveu un recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional per a la protecció dels drets constitucionals que poden ser objecte de recurs d'empara ordinari, més l'objecció de consciència, prevista a l'article 30.2.

L'objecte de l'empara constitucional és la tutela dels drets davant de qualsevol vulneració realitzada pels poders públics.

L'article 41.2 de la Llei orgànica del Tribunal Constitucional (LOTIC) estableix que l'empara constitucional protegeix els ciutadans de les violacions originades per disposicions, els actes jurídics o la simple via de fet dels poders públics de l'Estat, de les comunitats autònomes i d'altres ens públics de caràcter territorial, corporatiu o institucional, així com dels seus funcionaris o agents.

El recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional és un recurs subsidiari, al qual només es pot acudir quan les vies de protecció ordinàries han estat insatisfactòries, excepte en relació amb les vulneracions produïdes pel poder legislatiu, davant les quals es pot acudir de forma directa al Tribunal Constitucional.

Legitimats

Legitimats per interposar el recurs d'empara constitucional són les persones naturals o jurídiques que invoquen un interès legítim, el Defensor del Poble i el Ministeri Fiscal.

L'interès legítim es connecta amb el fet que ha de ser la persona directament afectada (en les violacions pels òrgans legislatius) o la persona que haja estat part en el procés judicial corresponent (en les violacions per òrgans executius o judicials).

Tipus d'impugnacions

Violacions originades per òrgans legislatius:

El seu objecte són les decisions o actes sense valor de llei de les Corts Generals i de les assemblees legislatives de les comunitats autònomes. El recurs ha d'interposar-se en el termini de tres mesos des que la decisió dels òrgans legislatius és ferma. No s'ha d'acudir a la via judicial prèvia.

Violacions originades per òrgans executius:

El seu objecte són les disposicions, els actes jurídics o la simple via de fet del Govern o dels òrgans executius de les comunitats autònomes. És necessari exhaurir la via judicial prèvia. L'empara s'ha d'interposar en el termini dels vint dies següents a la notificació de la resolució dictada en el procés judicial previ.

Violacions originades per òrgans judicials:

El seu objecte són actes o omissions d'un òrgan judicial. És necessari exhaurir la via judicial prèvia. La violació ha de ser imputable de manera immediata i directa a una acció o omisió de l'òrgan judicial; s'ha d'haver invocat en el procés el dret que es considera vulnerat.

L'empara s'ha d'interposar en el termini de vint dies següents a la notificació de la resolució dictada en el procés judicial.

Tramitació del procediment

Interposat el recurs d'empara, aquest pot ser inadmès quan s'incompleixen algun dels requisits previstos a la LOTC.

Si s'admet el recurs, la competència per conèixer-lo correspon a les sales del Tribunal Constitucional.

Mentre s'està tramitant l'empara, es pot sol·licitar la suspensió de l'acte impugnat, que s'ha d'acordar quan la seva execució pugua causar un perjudici que faria perdre a l'empara la seva finalitat.

Pot denegar-se la suspensió si pot pertorbar greument els interessos generals, o els drets o les llibertats públiques d'un tercer.

La resolució del Tribunal Constitucional pot ser estimatòria o desestimatòria.

Les sentències estimatòries poden tenir algun o tots els pronunciaments següents:

- .-reconèixer aquest dret;
- .-declarar la nul·litat de l'acte o la resolució que va vulnerar el dret;
- .-restablir al seu titular en l'exercici del dret, amb l'adopció de les mesures necessàries per a la seva conservació.

El procediment de tutela dels drets previst al Conveni europeu de drets humans

El títol II del Conveni europeu de drets humans (articles 19 a 51) preveu el procediment per acudir al Tribunal Europeu de Drets Humans en defensa dels drets reconeguts al Conveni.

Així, un cop exhaurides les vies internes de protecció dels drets, és possible acudir al Tribunal Europeu de Drets Humans, sempre que el dret que es considere vulnerat siga un dels drets reconeguts en el Conveni europeu de drets humans.

És necessari haver exhaurit la via judicial interna. Hi ha un termini de sis mesos des de la data de la decisió judicial interna ferma.

Legitimats per interposar el recurs són les persones físiques, les organitzacions no governamentals, grups de particulars que es consideren víctimes d'una violació en els drets reconeguts en el Conveni o en els protocols per una de les altres parts contractants.

La demanda pot ser inadmesa quan no es compleixen els requisits previstos al Conveni.

Si la demanda s'admet a tràmit, s'intenta arribar a un acord amistós mitjançant un procediment confidencial. Si s'arriba a l'acord, s'arxiva el cas i es dicta una decisió que es limita a exposar els fets i la solució adoptada.

Si no s'arriba a un acord, es continua el procediment fins que la sala corresponent dicta sentència.

La sentència de la sala es pot recórrer en supòsits excepcionals davant la gran sala en el termini de tres mesos.

La sentència pot ser estimatòria o desestimatòria.

Si és estimatòria, ordena el cessament de la violació i la reposició de la part lesionada en l'exercici del dret del que ha estat indegudament privat, i deixa, en principi, al dret intern de cada país l'execució de la sentència.

▶ LA CLÀUSULA GENERAL D'IGUALTAT

LA CLÀUSULA GENERAL D'IGUALTAT

- 1 .- La igualtat davant la llei, en la llei i en l'aplicació de la llei.
- 2 .- Discriminació i diferenciació.
- 3 .- La transversalitat del principi d'igualtat
- 4 .- La Discriminació Positiva

La igualtat en la CE i la seua interpretació pel TC

La plural recepció constitucional del principi d'igualtat

La CE té un caràcter normatiu i garantista.

La proclamació de la fórmula constitutiva de l'Estat social i democràtic de Dret (art. 1.1 CE) obliga a un reconeixement de la igualtat coherent, no solament amb aquesta fórmula, sinó amb els principis imperants en el constitucionalisme de finals del segle XX. El tractament d'igualtat en la CE s'ha materialitzat en diferents vessants:

Com a valor superior de l'Ordenament jurídic (art. 1.1CE)

Com a igualtat material, o igualtat real i efectiva (art. 9.2 CE)

En l'art. 14 CE, s'ha incorporat el més tradicional principi d'igualtat formal o igualtat davant i en la llei

Aquesta pluralitat de reconeixement constitucional de la igualtat pot reconduir-se a dues categories:

.-els criteris inspiradors continguts en els art. 1.1 i 9.2 CE

.-La clàusula conferidora de drets de l'art. 14 CE ja que la resta de les manifestacions concretes ho són de la clàusula general continguda en l'art. 14 CE

Tant uns com un altre vinculen al legislador i limiten la seua discrecionalitat a l'hora de desenvolupar el text constitucional.

És important assenyalar el diferent nivell de garanties que cadascun dels preceptes citats rep;

.-els criteris poden ser objecte d'un recurs d'inconstitucionalitat si en el desenvolupament dels mateixos es vulnera l'abast amb el qual la CE els ha regulat.

.-pel que fa a les garanties jurisdiccionals, només l'art. 14 CE les rep a màxim nivell ja que, a més d'una protecció preferent i sumària prèvia, davant la seua presumpta vulneració pot acudir-se al recurs d'empara davant el TC.

La clàusula de l'article 14 CE

Comença l'art. 14 CE: “ Els espanyols són iguals davant la llei, ...”

La denominada igualtat formal o igualtat davant la llei va ser el primer assoliment en matèria d'equiparació jurídica dels ciutadans.

Posteriorment s'ha incorporat el que coneixem com a principi d'igualtat real i efectiva que no ha eradicat al primigeni principi d'igualtat formal, però sí que ho ha completat i ho ha transformat a través d'una interpretació extensiva del principi d'igualtat formal, com ha assenyalat el TC, de manera que ha permès aconseguir objectius propis de la igualtat material a partir de la clàusula continguda en l'art. 14 CE.

Per açò, ambdues vessants del principi d'igualtat han de ser complementàries i no excloents.

El dret a la igualtat va operar des del mateix instant de vigència del text fonamental segons reiteren les STC.

Es discuteix si la igualtat consagrada en l'art. 14 CE és un principi o és un Dret. El TC ho denomina tant dret com a principi. Cada vegada més es consolida l'opinió de considerar-ho Dret, ja que la igualtat participa de l'estructura d'aquells i configura un àmbit que els poders públics han de respectar.

Sí és unànime l'opinió, confirmada pel TC, que el dret a la igualtat contingut en l'art. 14 comprèn aquells dos vessants d'igualtat aparegudes en l'Estat liberal:

.-La igualtat en l'aplicació del Dret (aplicació, interpretació uniforme en la llei amb independència del subjecte)

.-La igualtat en la llei (tracte igual en la norma)

La igualtat en la llei vincula al legislador de la llei i del reglament i es vulnera quan la norma distingeix, sense justificació raonable, supòsits de fet iguals, mentre que la **igualtat en l'aplicació del Dret** vincula a l'operador jurídic (executiu i judicial) que ha d'aplicar la norma.

Es vulnera la **igualtat en l'aplicació de la llei** quan un dels operadors jurídic esmentats interpreta la norma en un supòsit concret de manera diferent, perjudicial, a com es venia fent en casos anteriors substancialment iguals.

La igualtat en el contingut de la llei, no significa l'obligació que la norma done sempre i en tot cas un tracte idèntic a tots els supòsits similars; la igualtat davant la llei no opera respecte de persones o de grups que es regeixen per estatuts diferents.

Resulta així compatible amb un tracte diferenciat, sempre que les situacions o els subjectes posseïsquen algun tret distintiu que justifique la diferenciació.

S'accepten les diferències de tracte per a situacions en les quals puguen apreciar-se diferències que hagen de ser rellevants en el cas concret. La jurisprudència aplica el **Test de la raonabilitat** per a determinar què diferències són compatibles amb el dret d'igualtat. El TC analitza:

.-Si la diferència de tracte inclosa en la llei obeeix a la consecució de finalitats constitucionalment rellevants.

.-Si aquesta diferència de tracte és proporcionada pel fi que es persegueix, de manera que no consagre una excepció al principi d'igualtat que no siga estrictament precisa.

Des del moment en què queda habilitada la diferenciació raonable es pot considerar que en aquesta clàusula general d'igualtat de l'art. 14 CE, podem trobar suport jurídic-constitucional per a les accions positives.

La igualtat promocional (Art. 1.1 CE) i la igualtat real efectiva (Art. 9.2 CE)

La igualtat promocional

Recollit en l'art 1.1 CE, la igualtat promocional representa el compromís de l'Estat social i democràtic de Dret en la consecució d'aquest ideal i la seua consagració en tots els àmbits de la societat.

El TC s'ha recolzat en la igualtat "com a valor superior" per a resoldre casos concrets: "que es projecta amb una eficàcia transcendent de manera que tota situació de desigualtat persistent a l'entrada en vigor de la norma constitucional esdevé incompatible amb l'ordre de valors que la CE proclama".

El que es tradueix en eficàcia derogatòria de la CE de totes aquelles disposicions que no es poden interpretar dins del marc constitucional.

La igualtat real i efectiva

La igualtat formal va ser completada per un nou concepte d'igualtat: la **igualtat real i efectiva** que ha tingut entrada en els ordenaments nacionals i en l'àmbit internacional.

La CE incorpora aquest concepte en l'art. 9.2. CE que estableix que: “Correspon als poders públics promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que impedisquen o dificulten la seua plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social” .

El TC, afegeix que les prescripcions de l'art. 9.2 no actuen com un límit concret en l'actuació dels poders públics.

La pròpia fórmula de l'Estat social i democràtic de Dret (art. 1.1.CE) i els principis de l'art. 9.2 CE es projecten sobre la igualtat com a criteris interpretadors que permeten determinar si, en el cas concret, hi ha hagut o no discriminació.

Prohibició de discriminació

L'art. 14 CE, després de la clàusula general d'igualtat formal, estableix que no podrà “prevaldre discriminació alguna per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió, o qualsevol altra condició o circumstància personal o social” .

Discriminar és separar o distingir, només en la seua aplicació jurídica és sinònim de tracte desfavorable.

Així, la clàusula de prohibició de discriminació de l'art. 14 CE impedeix el tracte diferenciador desfavorable pels motius abans assenyalats (STC) El dret a la igualtat permet certa diferència de tracte sempre que siga raonable, és a dir, complisca finalitats constitucionals i siga proporcional.

El TC ha assentat una doctrina amb vistes a distingir, en relació amb el sexe, la discriminació directa i indirecta.

La discriminació directa ha sigut definida pel TC com aquell tractament diferenciat perjudicial en raó del sexe on el sexe siga objecte de consideració directa.

La mateixa sentència defineix **la discriminació indirecta** com aquella en la qual la diferència de tracte és formalment correcta i no apareix directament vinculada al sexe però genera unes conseqüències discriminatòries sobre un concret col·lectiu per raó del seu sexe.

La discriminació directa: És la situació en la qual es troba una persona que haja sigut o poguera ser tractada en atenció al seu sexe de manera menys favorable que una altra en la mateixa situació.

Per exemple: salaris diferents, acomiadaments per embaràs, diferents contractes, etc. La discriminació directa per raó de sexe, o per qualsevol altra condició, està prohibida per la Llei.

La discriminació indirecta: És molt més complexa de provar. Ocorre quan una persona pateix una situació de desavantatge per l'aplicació d'una pràctica, criteri o tractament que aparentment és neutre. És una discriminació camuflada que no es pot comprovar directament.

Actualment és la forma de discriminació més freqüent. A pesar que moltes lleis, normes o pràctiques socials tracten d'igual forma a homes i a dones al final tenen com a efecte un resultat negatiu o desigual per a les dones pel que no és tan rar trobar casos de discriminació indirecta.

Per exemple, en l'àmbit laboral podem observar diferents situacions de discriminació indirecta quan...

.-Es permet que els homes i les dones es presenten a un lloc de treball per al qual només se seleccionaran només homes o només dones.

.-Els sous són iguals en una mateixa categoria però es pot verificar que en les categories pitjor remunerades predominen les dones.

.-Les dones han de renunciar a promocions laborals perquè es troben amb vertaderes dificultats per a conciliar la seua realitat familiar amb la laboral.

Diferències admeses per raó de sexe

Com a regla general, serà inconstitucional la diferència de tracte que estiga motivada exclusivament pel sexe de la persona afectada (STC). La condició femenina no és suficient per a justificar la diferenciació.

En la jurisprudència del TC s'aprecia, d'altra banda, una línia doctrinal que dóna recer a determinades diferenciacions per considerar-les compatibles amb l'establert en l'art. 14 CE.

En síntesi són:

.-Supòsits laborals en els quals el lloc de treball està necessàriament vinculat al sexe: l'exclusió d'una dona d'un lloc de treball per al qual es requeria una gran força física (STC 198/1996). En aquest cas ha de comprovar-se que l'exclusió respon clarament a la falta d'idoneïtat.

.-Supòsits de desigualtats consagrades en la CE o derivades, en aparença, directament d'ella.

Com és el cas de la preferència de l'home sobre la dona en l'ordre successori al tron.

La jurisprudència de l'equiparació

La doctrina ha encunyat la denominació “jurisprudència de l'equiparació” per a referir-se a aquelles sentències del TC que estenen conquestes en el terreny de la igualtat al sexe que, fins al moment, no gaudia de les mateixes.

Exemple: El TC equipara en sentències diverses a l'home en els drets que tenien algunes dones per diverses raons, equiparant a aquells en aquestes situacions o drets. Va eliminar així el TC la diferència de tracte favorable a les dones, equiparant als homes en els beneficis que la norma reconeixia només a aquelles (STC 81/1982).

Per exemple: la STC 103/1983 en la qual el TC va declarar inconstitucional l'apartat 2 de l'art. 160 de la Llei general de la Seguretat Social, que estableix que només les vídues podien tenir dret a percebre la pensió de viduïtat.

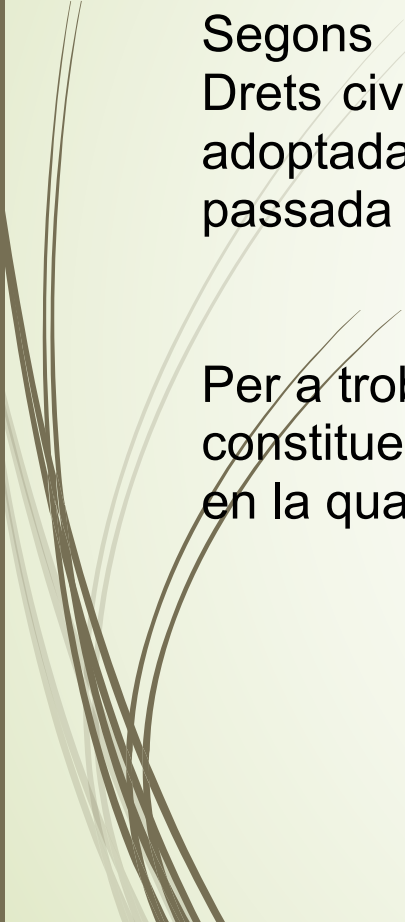
Aquestes resolucions van posar fi a l'aplicació de normes protectores per a les dones amb les quals existia el perill que es consolidara una posició d'inferioritat d'aquestes en el món laboral, que podien suposar un obstacle per a l'accés real de la dona a l'ocupació en igualtat de condicions de treball que els homes.

Accions positives

Al costat del supòsit de les denominades accions protectores que el TC ha considerat inconstitucionals (excepte les sentències que implicaven aspectes relatius a la maternitat), han aparegut altres accions de naturalesa diferent que el TC ha considerat compatibles amb la CE i que han reconegut aspectes favorables a les dones que, no obstant açò, se'ls negaven al sexe masculí.

El TC ha admès aquestes diferències de tracte basant-se en la prohibició de discriminació i entenent que per a aplicar aquesta clàusula real i efectivament en ocasions calia reconèixer cert tracte afavoridor a la dona.

Aquesta interpretació s'ha denominat **acció positiva o discriminació positiva**.

Segons la definició elaborada per la comissió nord-americana dels Drets civils, la **discriminació positiva** es refereix a qualsevol mesura adoptada per a corregir o compensar una discriminació present o passada o per a impedir que la discriminació es reproduïska en el futur.

Per a trobar el fonament constitucional a aquesta diferència de tracte el constituent assumeix que és la situació real d'inferioritat i discriminació en la qual tradicionalment s'han trobat les dones.

.-Si l'art. 1.1 CE proclama els valors superiors i entre ells la igualtat com a horitzó al que tendir sempre;

.-si l'art. 9.2 estableix l'obligació dels poders públics de promoure les condicions perquè la llibertat i igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectives, i remoure els obstacles que impedisquen o dificulten la seua plenitud i

.-si, a més, l'art. 14 CE no solament conté la clàusula general d'igualtat sinó també la d'interdicció de la discriminació és perquè l'ordenament constitucional sap que parteix d'una situació que cal remoure.

La clàusula de l'art. 14 CE conté un mandat per a eradicar la discriminació referida a grups concrets.

La legitimitat de l'**acció positiva** depèn de l'existència d'aquesta situació d'inferioritat social i ha d'estendre's només a la situació en la qual s'aprecie.

Les **accions positives** tendeixen a situar al sexe menysvalorat en la mateixa posició de partida que l'altre sexe en relació amb l'exercici dels seus drets o l'accés a béns i serveis.

Es tracta de garantir al màxim la igualtat d'oportunitats i anivellar la desigualtat en origen

-
- Les "**accions positives**" són les mesures a favor de les dones per a corregir situacions paleses de desigualtat respecte als homes que adopta l'Administració per a fer efectiu el principi constitucional d'igualtat.
 - Òbviament, aquestes mesures tenen caràcter temporal i s'utilitzen en tant existisquen les situacions de desigualtat.
 - Han de ser raonables i proporcionades en relació amb l'objectiu que es persegueix.

La Llei Orgànica 3/2007 per a la igualtat efectiva de dones i homes

Després de tres dècades de la CE 1978 s'aprova la Llei Orgànica 3/2007 per a la igualtat efectiva de dones i homes per tal de desenvolupada per llei el tractament de la igualtat.

La Llei 3/2007 incorpora a l'Ordenament Jurídic dues directives en matèria d'igualtat de tracte, la 2002/73/CE, de reforma de la Directiva 76/207/CEE, relativa a l'aplicació del principi d'igualtat de tracte entre homes i dones pel que fa a l'accés a l'ocupació, a la formació i a la promoció professionals, i a les condicions de treball; i la Directiva 2004/113/CE, sobre aplicació del principi d'igualtat de tracte entre homes i dones en l'accés a béns i serveis i el seu subministrament.

Principis de la Llei d'Igualtat d'homes i dones

La Llei d'Igualtat de 2007 es basa en els següents principis:

- 1.-El principi de prevenció de conductes antidiscriminatòries.
- 2.-El principi d'establiment de polítiques actives per a fer efectiu el principi d'igualtat en l'OJ i en la realitat social, cultural i econòmica on pugui generar-se o perpetuar-se la desigualtat.
- 3.-El principi de transversalitat . L'art. 4 estableix que "La igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes és un principi informador de l'OJ i, com a tal, s'integrarà i observarà en la interpretació i aplicació de les normes jurídiques.

4.-El principi territorial mitjançant el qual la Llei d'Igualtat es refereix a les polítiques públiques en tota Espanya.

5.-El principi d'aplicació tant a l'àmbit públic com a l'àmbit privat.

6.-El principi d'aplicació de les "accions positives". Té la finalitat de remoure les situacions de desigualtat de fet que no puguen ser corregides a través de l'aplicació del principi d'igualtat jurídica o formal.

7.-El principi de distinció entre discriminació directa indirecta.

8.-El principi de "inversió de la càrrega de la prova". Correspon a qui va establir la mesura presumptament discriminatòria provar que aquesta mesura no és discriminatòria.

➤ EL DRET A LA TUTELA JUDICIAL

EL DRET A LA TUTELA JUDICIAL

- 1 .- El contingut del dret a la tutela judicial.
- 2 .- L'accés al sistema judicial.
- 3 .- El curs del procés. La indefensió.
- 4 .- La finalització del procés.
- 5 .- Les garanties constitucionals del procés penal.

El jutge ordinari predeterminat per la llei, art. 24.2 CE

- .-A quin òrgan o instància judicial tenen els individus dret a accedir o dirigir-se?
- .-Poden els ciutadans accedir a qualsevol jutge de la seua elecció o preferència?

La resposta a este interrogant apareix en l'art. 24.2 CE: el dret comprén només l'accés "al jutge ordinari predeterminat per la llei". Esta delimitació del dret atén a perfilar el dret sobre la base de tres exigències:

a) **El requisit de la judicialitat.** L'òrgan al que s'accedeix forma part del Poder Judicial. Este òrgan pot ser unipersonal (Jutge, que és l'expressió literal que utilitza el precepte constitucional) o ben col·legiat (tribunal de justícia).

b) El caràcter ordinari de l'òrgan judicial. Conforme a esta exigència el que es determina és que la tutela judicial s'exerceix per la jurisdicció ordinària, que correspon al Poder Judicial.

El caràcter ordinari el que pretén evitar és, d'una banda, que l'administració de justícia corresponga al Tribunal Constitucional i, d'altra banda, comporta la prohibició dels tribunals d'excepció (art. 117.6 CE) així com la prohibició que la jurisdicció militar s'aplique de forma generalitzada (art. 117.5 CE, que la redueix a l'àmbit castrense i al supòsit de l'estat de setge).

c) La nota de la predeterminació legal del jutge ordinari (SSTC 47/1983 i 101/1984). A través d'este requisit el que es busca és que es garantisca la imparcialitat del jutge.

l darrere d'aquesta finalitat s'exigeix que la llei amb caràcter previ (a la realització dels fets que donen origen al procés) determine i concrete el jutge encarregat del cas, de tal forma que s'evite que conformen tribunals ad hoc per a jutjar el cas (creats específicament per a aqueix supòsit) o que l'individu opte pel jutge que més li convinga. En definitiva, la predeterminació legal exigeix que:

- 1) El jutge o tribunal estiga designat prèviament.
- 2) Eixa designació tinga un caràcter general i no siga realitzada per a un cas concret.
- 3) Que la determinació conste en una llei formal, és a dir, una llei que emane del Parlament.

Una qüestió problemàtica relacionada amb el dret al jutge ordinari predeterminat per la llei ha sigut la creació i competència de l'Audiència Nacional i els seus Jutjats Centrals d'Instrucció, que vénen a trencar diversos principis, tals com el criteri general del legislador que els òrgans judicials, a excepció del Tribunal Suprem (art. 123 CE), tenen una competència territorialment limitada, o la màxima que la competència del jutge penal ha de determinar-se **ratione loci delicti comisi** (en raó del lloc on s'ha comès el delicte), com a mitjà que la justícia siga el més pròxima possible als justiciables.

No obstant açò, la competència de l'Audiència Nacional està prevista de forma prèvia i precisa en les lleis, per la qual cosa, de fet, no violenta el dret al jutge predeterminat per la llei.

L'accés al sistema judicial, art. 24.1 CE

La tutela judicial stricto sensu ha de ser entesa com el dret d'accés als tribunals de justícia per a aconseguir l'empara dels mateixos. És a dir, tot dret o interès legítim ha de poder fer-se valdre en un procés davant un òrgan judicial, eliminant-se tota forma de denegació de justícia.

Aquest dret porta amb si determinades conseqüències i efectes, que es sintetitzen en el **principi pro actione (a favor de la tutela)**, que en el seu vessant negatiu prohibeix la immunitat enfront del control judicial i en el vessant positiu comporta un deure dels tribunals d'interpretar i aplicar les lleis processals de la forma més favorable a la iniciació d'un procés judicial.

Titularitat

L'art. 24.1 CE arreplega l'expressió “totes les persones”, que al·ludeix a la titularitat universal del dret, en correspondre a totes les persones físiques, amb independència de la seua nacionalitat i, també, a les persones jurídiques.

Es tracta de totes les persones que tinguen capacitat per a ser part en un procés judicial, és a dir, que reclamen un interès legítim; de tal forma, que s'estén no solament als processos judicials iniciats estrictament per la part, sinó a tots aquells que s'han iniciat però als quals se suma posteriorment qualsevol que al·legue eixe interès legítim.

Contingut normal del dret i inadmissió de la demanda

El contingut normal del dret és l'obtenció d'una resolució judicial fonamentada en Dret que resolga el fons de l'assumpte. Este efecte serà possible sempre que s'haja exercit el dret per les vies processals oportunes.

Si açò no és així és quan és possible la inadmissió a limine de la demanda (com quan no es compleixen els pressupostos processals previstos legalment per a aquest tipus de processos o si la petició versa sobre qüestions manifestament extrajurídiques).

La inadmissió de la demanda no lesiona el dret si es compleixen una sèrie de requisits que el TC s'ha encarregat de taxar:

- a) La predeterminació legal de la causa d'inadmissió, que el jutge aplique una causa d'inadmissió que estava prèviament determinada en la llei.
- b) Que l'efecte: la inadmissió, siga proporcionat o congruent amb la finalitat perseguida: l'ordenació del procés.
- c) El respecte al contingut essencial del dret a la tutela judicial.
- d) La motivació de la resolució d'inadmissió.
- e) La interpretació més favorable a l'efectivitat del dret que dimana de la seua teoria antiformalista, de tal manera que el jutge en interpretar les causes d'inadmissió ha d'evitar que un rigorós formalisme prive al titular del seu dret

Els drets en el curs del procés judicial

En esta fase processal cobra protagonisme el dret a no patir indefensió, art. 24.1 CE.

Este dret suposa:

- .- d'una banda, l'oportunitat de la part de defensar la seua pròpia posició dins del procés,
- .-però a més comporta un mandat al legislador i al jutge consistent a promoure la defensa mitjançant la corresponent contradicció, que es materialitza en l'obligació d'establir i realitzar els emplaçaments personals a quantes persones puguen veure afectats els seus drets pel procés judicial (fase inicial del procés), així com en altres moments (fase central del procés) on ha de promoure la defensa de les parts a través dels mitjans que consideren convenientes al seu dret.

Ací és on entra en joc un altre dret reconegut en l'art. 24.2 CE, que consisteix en la possibilitat d'utilitzar tots els mitjans de prova que resulten pertinents per a la seua defensa.

La delimitació del dret comporta que només són alegables les proves considerades pertinents, és a dir:

- .- que versen sobre un fet, que este requerisca ser provat (no siga un fet evident, per al qual no es requereix prova)
- .-i que les mateixes guarden relació amb l'objecte del procés.

En este sentit, pertinència és sinònim de legitimitat i rellevància, per la qual cosa tot mitjà de prova que siga jurídicament admissible i que conduïska a acreditar fets que resulten determinants per a la decisió judicial haurà de ser admès.

Per descomptat, la decisió judicial que denegue la prova haurà de ser motivada i raonable.

El TC entén que només es produirà indefensió probatòria del litigant en la denegació d'una prova quan no solament la decisió judicial siga arbitrària i irraonable sinó, sobretot, quan influïska en el resultat final del procés.

La prova il·lícita:

Relacionat amb este dret es troba la qüestió de la prova obtinguda amb violació de drets, és a dir, de **la prova il·lícita**.

Esta prova és inadmissible en judici. L'art. 11 de la LOPJ disposa que “no faran efecte les proves obtingudes, directa o indirectament, violentant els drets o llibertats fonamentals”.

El TC ha matisat el caràcter de il·licitud absoluta que fins a fa no massa tenia esta garantia, mitjançant l'aplicació de la teoria de la “**connexió de l'antijuridicitat**”, que suposa:

.- que cal introduir una excepció a la inadmissibilitat d'aquest tipus de proves il·lícites quan la violació del dret no és molt greu, des dels punts de vista objectiu i subjectiu, valorant altres béns i drets en joc, STC 28/2002 que este requerisca ser provat (no siga un fet evident, per al qual no es requereix prova) i que les mateixes guarden relació amb l'objecte del procés.

El dret a l'assistència lletrada, art. 24.2 CE, també s'articula amb la finalitat de la defensa de les parts, STC 47/1987.

En este sentit, es concep amb la finalitat d'assegurar una mínima igualtat d'armes entre els litigants (vessant subjectiu) però també com a mecanisme per a assegurar que el procés s'ajusta tècnicament a les normes processals (vessant objectiu).

L'assistència lletrada no pot dependre de la situació econòmica de la part, per aquest motiu l'art. 119 CE preveu que “la justícia serà gratuïta quan així ho dispose la llei i, en tot cas, respecte d'els qui acrediten insuficiència de recursos per a litigar”, de tal forma que en els processos penals regeix la regla que la part tria lliurement al seu advocat i si no ho fes se li proporciona un d'ofici.

En la resta de processos només tindran dret a assistència lletrada gratuïta aquells que complisquen els requisits legals.

Els drets de la finalització del procés

Tal com hem vist el contingut normal del dret a la tutela judicial comporta el dret a obtenir **una resolució judicial** que resolga el fons de l'assumpte, que al temps siga motivada i raonable.

Ara bé, aquest dret no comporta el dret al fet que el jutge ens done la raó, sinó que el sentit de la decisió judicial pot ser estimatori de les pretensions de la part o ben denegatori de les mateixes.

Enfront de la decisió judicial que resolga el conflicte de pretensions és possible exercir el dret a la revisió de la resolució sempre que aquesta circumstància estiga prevista legalment (dret al recurs).

Es tracta d'un dret delimitat en el sentit que no és possible parlar, i així ho ha reconegut el TC, d'un dret incondicionat a recórrer en una segona instància la decisió judicial emesa per una primera instància, o el que és el mateix, no existeix amb caràcter general el dret a una doble instància.

Només quan la llei estableix aquest dret, aleshores, sí forma part del contingut del dret a la tutela judicial efectiva, amb l'abast i els termes previstos en la norma jurídica.

Ara bé, el legislador i el jutge no són absolutament lliures per a fixar els requisits per a l'exercici del dret al recurs.

Les exigències legals han de ser raonables i justificades i en l'aplicació de les normes processals pel jutge, aquest ha de guiar-se pels criteris d'interpretació de les mateixes de conformitat a la Constitució, en el sentit que resulte més favorable per al dret, i ha de regir-se també pel principi de proporcionalitat.

Així, una vegada que un determinat recurs ha sigut fixat per llei la seua denegació injustificada constitueix una violació del dret a la tutela judicial efectiva, SSTC 14/1982 i 110/1985.

D'altra banda, dins del dret a la tutela judicial efectiva es reconeix el dret a la intangibilitat de les resolucions judicials fermes (aquelles sobre les quals no es permet exercitar cap recurs).

Les sentències fermes no poden ser modificades amb la finalitat de no allargar indefinidament els processos judicials.

La norma de tancament que assegura el compliment de la resolució judicial la conforma el reconeixement del dret a l'execució de la decisió judicial que resol el conflicte de pretensions.

Amb este dret es cerca que la part que ha sigut afavorida per la resolució judicial pugui veure's resposta en els seus drets i resarcida si tinguera dret i fer efectiu, així, l'art. 118 CE que obliga a complir les resolucions judicials.

Les decisions judicials han de ser executades en els estrictes termes que disposen les mateixes.

La falta d'execució d'una decisió judicial conculca el dret a la tutela judicial efectiva, llevat que la mateixa resulte motivada en una resolució judicial que ha de fonamentar-se en una causa legal, que haurà d'interpretar-se per l'òrgan judicial en el sentit més favorable a l'execució, STC 33/1987.

Tant la resolució judicial que resolga sobre el fons de l'assumpte com l'execució de la mateixa estan subjectes a la prohibició de l'art. 24.2 CE de les dilacions indegudes (també es predica de les resolucions del TC).

No estem en presència d'un dret absolut a un judici ràpid, sinó del dret al fet que el procés no es dilate en el temps per l'actitud arbitrària o injustificada de l'òrgan judicial o els ardis de tercers.

Conforma, doncs, el dret al fet que la causa es resolga en un termini raonable. Els paràmetres que s'han utilitzat per a verificar la lesió o no del dret segons la jurisprudència del TEDH són:

- a) la complexitat objectiva del procés,
- b) l'actitud dels litigants,
- c) la diligència mostrada pel jutge.

La constatació de dilacions indegudes es conforma també com un supòsit de “funcionament anormal de l'Administració de Justícia” (art. 121 CE), la qual cosa pot donar lloc a un dret de rescabament econòmic per part de l'Estat.

Les garanties específiques del procés penal, art. 24.2 CE

Tenint en compte la transcendència dels drets i béns implicats en els processos penals el constituent estableix de forma expressa per a la protecció de la tutela judicial en este ordre jurisdiccional una sèrie de garanties addicionals.

Per tant, este tipus de processos gaudeixen de les garanties comunes a la resta d'ordres jurisdiccionals (civil, mercantil...), a més de les garanties afegides de l'art. 24.2 CE.

Després de la conformació d'este tipus de garanties específiques el que correspon és el compliment de dos principis propis de tot procés penal en un Estat de Dret:

.-**el principi acusatori** (ha d'existir una separació clara entre l'acusador i el jutge, de tal forma que algú diferent del jutge ha de sostenir l'acció penal i, per tant, qui ha investigat no pot al temps jutjar)

.-**el principi contradictori** (la càrrega de la prova pesa sobre l'acusació i ha d'existir igualtat d'armes entre acusació i defensa).

En els inicis del procés penal l'acusat o imputat té dret a ser informat de l'acusació presentada contra ell. L'objecte de la informació és aconseguir dues qüestions, tant a:

.- **l'aspecte subjectiu** (conèixer que es té la condició processal d'acusat)

.- **l'aspecte objectiu** (ser informat dels fets que sostenen l'acusació i de la qualificació jurídica que els mateixos mereixen).

Aquest dret està encaminat a enervar la indefensió que provocaria el fet que una persona no tinguera coneixement de que se la considera acusada d'un delictes i dels fets que ho verifiquen, doncs ni podria personar-se en el procés ni defensar-se, STC 54/1985.

No es permet constitucionalment l'acusació implícita o posterior, sinó que la mateixa ha de ser prèvia, certa i expressa, STC 56/1994. Estes consideracions enmarquen la tasca del jutge.

Així, este no podrà excedir-se dels termes en què ve fonamentada l'acusació o apreciar fets que no han sigut objecte de la mateixa, per la qual cosa l'òrgan judicial no podrà qualificar o penar els fets de manera més greu al pretès per l'acusació ni penar per delictes diferents, SSTC 4/2002 i 33/2003 llevat que respectant la identitat de fets es tracte de tipus penals homogenis, STC 12/1981.

L'òrgan judicial pot variar la qualificació dels fets si prèviament informa a les parts que el fet penal mereix una altra qualificació, per la qual cosa així permet a l'acusat defensar-se de la nova acusació.

Tampoc l'òrgan judicial podrà apreciar circumstàncies agreujants sobre les quals l'acusat no haja sigut informat.

El TC ha declarat la prohibició de la **reformatio in peius**, de tal forma que si el condemnat recorre la decisió judicial, la resolució que resolga el recurs no pot incrementar la seua pena.

Una altra qüestió diferent és que el que recórrega siga l'acusador, doncs aleshores, sí és possible que la decisió judicial pugua imposar una condemna més greu.

En el cas que una persona haja sigut absolta, i es recórrega l'absolució, no se li podrà condemnar en apel·lació sense haver-la oïda, STC 167/2002.

En la fase de desenvolupament del procés penal el processat té dret o no confessar-se culpable i a no declarar contra si mateix.

Una altra garantia és la publicitat del procés. En este sentit l'art. 120.1 CE declara que “les actuacions judicials seran públiques, amb les excepcions que prevegen les lleis de procediment” (La publicitat del procés pot portar a la manca de protecció d'altres drets com la privadesa o vida de les parts o bé de béns i valors com la seguretat nacional o els interessos de la justícia).

Aquest dret té una doble dimensió: **subjectiva**, en el sentit que es configura com un dret del processament i **objectiva**, en tant s'encamina a mantenir la confiança de la ciutadania en els tribunals de justícia, STC 96/1987.

Al costat de la publicitat l'art. 120.2 CE prescriu que el **procés serà predominantment oral, sobretot en matèria criminal.**

Al costat de l'oralitat es sumen els principis de immediació i concentració, que comporten les conseqüències que, en matèria de prova, aquestes es realitzen predominantment en el mateix judici oral.

No és invàlida la “**prova preconstituïda**”, però la mateixa ha d'haver sigut practicada amb les garanties de contradicció i immediació i reproduïdes en el judici oral, amb la finalitat de que el processat pugui exercitar el seu dret de defensa.

En el procés penal el dret a l'assistència lletrada comporta la lliure designació d'advocat.

En la fase final del procés cobra tota la seua presència el dret al presumció d'innocència (tots som innocents fins que no es demostre el contrari).

Per tant la resolució judicial que declare culpable a una persona ha d'haver enervat de forma suficient, raonada i motivada el principi de la presumció d'innocència.

En cas contrari cal aplicar la màxima **in dubio pro reo**. Correspon a l'acusació demostrar que el processat no és innocent.

Per això, l'acusació es serveix de tot un material probatori: proves de càrrec (que són aquelles que acrediten amb certesa la culpabilitat de l'acusat) o bé proves indiciàries, que analitzades en conjunt determinen la seua culpabilitat.

El TC en relació a les **proves indiciàries** exigeix que:

- a) els indicis han de ser fets directament provats,
- b) que no siguin meres sospites,
- c) que el jutge expliqui la relació lògica entre el conjunt d'indicis i la conclusió de culpabilitat.

En relació a les “**proves de referència**”, que són aquelles que no tenen un caràcter directe, sinó que versen sobre una altra prova anterior del mateix fet (la principal varietat de les proves de referència són aquelles que són arreplegades en el curs de les recerques que precedeixen a l'obertura d'un judici, com són els atestats de la policia), la STC 7/1999 estima que les mateixes no són admissibles com a prova si no són reproduïdes o confirmades en el judici.

Si fóra impossible reproduir-les aleshores serà necessari realitzar una “prova sumarial anticipada”, és a dir, que la prova es practique en el sumari sempre que hi haja ple respecte del principi de contradicció entre les parts.

En relació a l'anomenat “testimoniatge del coimputat” el TC ho admet sempre que existisca un altre mitjà de prova que ho corrobore, SSTC 72/2001 i 2/2002.

Un altre dels drets específics és la garantia de no ser obligat a declarar quan intervinga parentiu o secret professional.

En el supòsit específic del procés penal existeix un dret a la doble instància incondicionat, és a dir, forma part del dret a la tutela judicial sense necessitat que les lleis processals ho disposen.

En el procés penal tota sentència condemnatòria de primer grau és susceptible de recurs davant un tribunal superior. Així ho preveu l'art. 14.5 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics que, en virtut de l'art. 10.2 CE, ha de servir com a cànon interpretatiu dels drets fonamentals de la CE.

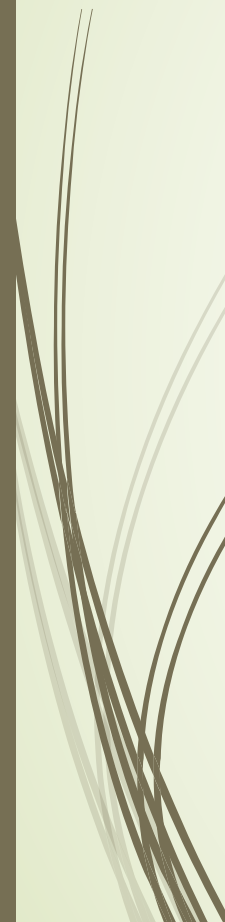
Vida i integritat física i psíquica.

1 .- Vida i integritat física i psíquica.

El dret a la vida, art. 15 CE

Titularitat del dret a la vida: la problemàtica constitucional de la interrupció voluntària de l'embaràs

Abans d'analitzar els problemes de titularitat que planteja aquest dret en relació als no nascuts, el que està clar és que són titulars del dret a la vida els nascuts, i que per la seua estreta connexió amb la dignitat humana de l'art. 10.1 CE són titulars del mateix totes les persones nascudes amb independència de la seua nacionalitat, és a dir, tant els nacionals com els estrangers.

L'art. 15 CE no conté una determinació expressa i clara sobre qui són els titulars del dret a la vida. L'ambigua expressió “tots tenen dret a la vida...” planteja la problemàtica d'interpretar si la paraula “tots” es refereix a totes les persones (nascudes) o bé inclou també als quals estan per nàixer, és a dir, al nasciturus.

Si s'opta per entendre que es refereix a totes les persones, d'acord a l'accepció civil de persona serà titular del dret a la vida només aquella que tenint forma humana haja sobreviscut almenys 24 hores, fora de l'úter matern (Art. 30 del Codi civil), llavors la paraula “tots” s'identificaria amb la concepció civilista de persona que només inclou als nascuts.

Si, per contra, “tots” s'interpreta com els nascuts i els que estan per nàixer, el concepte és més ampli inclouria al nasciturus, que tindria també un dret constitucionalment protegit a la vida.

L'exègesi del precepte en un o un altre sentit té directa incidència en la problemàtica qüestió de la interrupció voluntària de l'embaràs, doncs declarar la titularitat del dret a la vida del no nascut implicaria la prohibició constitucional de l'avortament.

La fórmula emprada pel constituent espanyol va ser totalment deliberada.

Aquesta és producte del consens constitucional, ja que respon a una exigència d'Aliança Popular en el procés constituent, que no volia que l'art. 15 CE reconeguera de forma clara la interrupció voluntària de l'embaràs.

La resta de constituents va acceptar la fórmula de l'article.

En el Dret Comparat també s'ha plantejat la problemàtica constitucional de la titularitat del dret a la vida en relació al nasciturus.

Així, els models jurídic-constitucionals que s'han generalitzat són bàsicament dos: l'anomenat sistema de terminis i el sistema d'indicacions.

I.Conforme al sistema de terminis, la dona té un dret a interrompre voluntàriament el seu embaràs, dret fundat en la llibertat, igualtat i dret a la privadesa de la mateixa. Ara bé, l'exercici d'aquest dret té un temps o termini.

Aquest sistema és l'aplicat en el cas nord-americà. El Tribunal Suprem d'EUA en la sentència del Cas Roe vs. Wade (1973) va reconèixer a les dones embarassades un “dret constitucional” a interrompre l'embaràs. La dona no necessita una justificació, una causa per a avortar, depèn bàsicament de la seua lliure decisió, sempre que interrompa l'embaràs dins de les 12 primeres setmanes de gestació.

II. El sistema d'indicadors o causal. Es considera que la vida del nasciturus és un ben jurídic que ha de protegir-se (penalment) enfront de la llibertat de decisió de la dona embarassada.

Ara bé, el legislador pot reconèixer casos en què la dona pugui interrompre l'embaràs si concorren determinades circumstàncies o causes, sense que la dona embarassada siga perseguida penalment, supòsits de despenalització de l'avortament.

El supòsit espanyol abans de la reforma de 2010 s'ha situat en aquest segon model encara que amb algunes variants.

El legislador espanyol concebia l'avortament com un delictes. Partíem, doncs, d'una protecció penal de la vida del fetus.

Ara bé, al temps, el legislador penal reconeixia en l'art. 417 bis tres causes de despenalització de l'avortament.

No es reconeixia, doncs, un dret a l'avortament a la dona embarassada (com en el cas nord-americà) però sí supòsits de despenalització del mateix:

- .-l'**avortament criminològic**, on l'embaràs és producte d'una violació;
- .-l'**avortament eugenèsic**, quan existeixen greus tares físiques o psíquiques del fetus
- .-l'**avortament terapèutic**, en cas de danys físics o psíquics de la dona

Aquesta previsió legislativa va ser recorreguda davant el TC, qui va haver de dirimir la qüestió en la STC 53/1985.

El TC va haver de pronunciar-se sobre la constitucionalitat de la legislació penal aplicable al cas, però només amb l'abast de si eixes causes justificatives de l'avortament eren constitucionals o no.

La Sentència del TC començava realitzant una interpretació del terme "tots". Considerava que es referia a totes les persones humanes, d'acord a la concepció de persona donada pel Codi civil. Per tant, el nasciturus no és titular del dret a la vida humana.

No obstant, això no significa que el Tribunal no protegisca al fetus.

Considera, per contra, que la seua vida, quan és un embrió de vida humana, és digna també de protecció, és un ben jurídic a defensar.

Per aquest motiu es legítima la protecció penal de la vida del nasciturus en forma de tipificació delictiva de l'avortament.

Considera, després de realitzar una ponderació dels béns i drets en conflicte, que si la dona interromp l'embaràs voluntàriament sense estar emparada per eixes causes estarà incorrent en un delictes. La protecció de la vida del nasciturus té com a correlat la tipificació delictiva de l'avortament.

Ara bé, si es donen les causes previstes legalment s'exonera de responsabilitat penal a la dona.

El TC va valorar a continuació els supòsits concrets de despenalització.

En el cas de **l'avortament eugenèsic** el Tribunal va entendre que no se li pot exigir a la dona una altra conducta, que vaja més enllà del raonable;

en el terapèutic o mèdic el Tribunal ponderant els béns en conflicte estima que preval la vida i salut física i psíquica de la dona i en **el supòsit de l'avortament criminològic**, on es produeix una altra col·lisió d'interessos, doncs la protecció de la vida del nasciturus es mesura amb la integritat física i moral i dignitat de la dona, el lliure desenvolupament de la seua personalitat i els seus drets a l'honor i intimitat personal, triomfant estos últims.

L'any 2010 s'aprova la Llei de Reproducció Sexual i Reproductiva i de la Interrupció Voluntària de l'Embaràs, que despenalitza l'avortament i estableix un sistema de terminis.

En aquest sentit, la dona pot interrompre el seu embaràs dins de les **primeres 14 setmanes de gestació**. Excepcionalment, podrà interrompre's l'embaràs per causes mèdiques quan concórrega alguna de les circumstàncies següents:

a) Que no se superen les vint-i-dues setmanes de gestació i sempre que existisca greu risc per a la vida o la salut de l'embarassada i així conste en un dictamen emès amb anterioritat a la intervenció per dos metges especialistes diferents del que la practique o dirigisca. En cas d'urgència per risc vital per a la gestant podrà prescindir-se del dictamen.

b) Que no se superen les vint-i-dues setmanes de gestació i sempre que existisca risc de greus anomalies en el fetus i així conste en un dictamen emès amb anterioritat a la intervenció per dos metges especialistes diferents del que la practique o dirigeixca.

c) Quan es detecten anomalies fetals incompatibles amb la vida i així conste en un dictamen emès amb anterioritat per dos metges especialistes, diferents del que practique la intervenció, o quan es detecte en el fetus una malaltia extremadament greu i incurable en el moment del diagnòstic i així ho confirme un comitè clínic.

Les menors (a partir dels 16 anys) podran decidir per si mateixes interrompre el seu embaràs però hauran d'informar de la seua decisió almenys a un dels seus pares, o bé als seus tutors.

Aquesta obligació d'informar podrà decaure en el cas que la menor al·legue “fonamentadament” que informar als seus pares li pot implicar “un conflicte greu o perill cert de violència intrafamiliar, amenaces, coaccions, maltractaments o es produïska una situació de desarrelament o desemparament”.

Amb la modificació de la Llei Orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs, que es produeix en setembre de 2015, les menors de 18 anys que desitgen interrompre el seu embaràs necessitaran, a partir d'avui, el consentiment patern o del seu tutor legal.

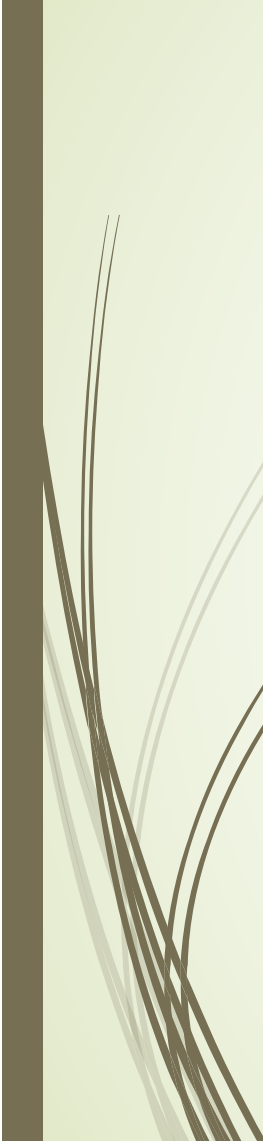
L'entrada en vigor de la reforma de la llei de l'avortament exigeix a les menors de 16 i 17 anys que no desitgen continuar amb la gestació comptar amb el permís dels seus progenitors o dels seus tutors legals.

Segons s'indica en el text que les menors siguen acompanyades dels seus representants legals, pare i/o mare, persones que ostenten la pàtria potestat o tutors " és fonamental per a situacions de vital importància i impacte futur, com és la interrupció voluntària de l'embaràs".

Dret a la vida: eutanàsia i pena de mort

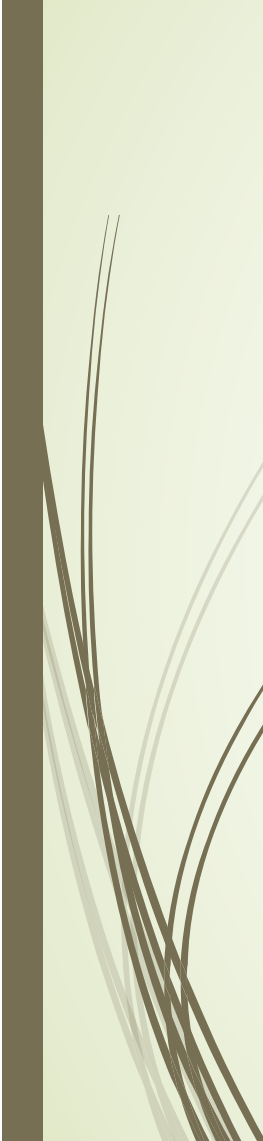
Una altra qüestió problemàtica, és la legitimitat constitucional per a posar fi a la vida,

- bé com una decisió presa per un mateix i executada per un mateix –suïcidi.
- o amb l'auxili actiu d'altres, eutanàsia.
- o bé presa unilateralment per part de l'Estat, la pena de mort.

Quant al primer punt, el supòsit del suïcidi, el Tribunal Constitucional en la STC 120/1990 (Cas GRAPO I) ha exclòs que el contingut del dret a la vida de l'art. 15 CE aconseguisca el reconeixement d'un dret al suïcidi, és a dir, a posar de forma lliure fi a la pròpia vida.

Qüestió diferent és el fet que el Codi penal no castigue el suïcidi. Aquesta absència de tipificació penal no té com a correlat l'exercici d'un dret, sinó que senzillament raons de política criminal desaconsellen que el suïcida "frustrat" siga castigat penalment.

La inexistència d'un dret al suïcidi en conjunció amb l'obligació estatal que dimana de l'art. 15 CE de protegir la vida del ciutadà comporta que l'Estat, respecte de tercers, persegueixca penalment la cooperació al suïcidi.

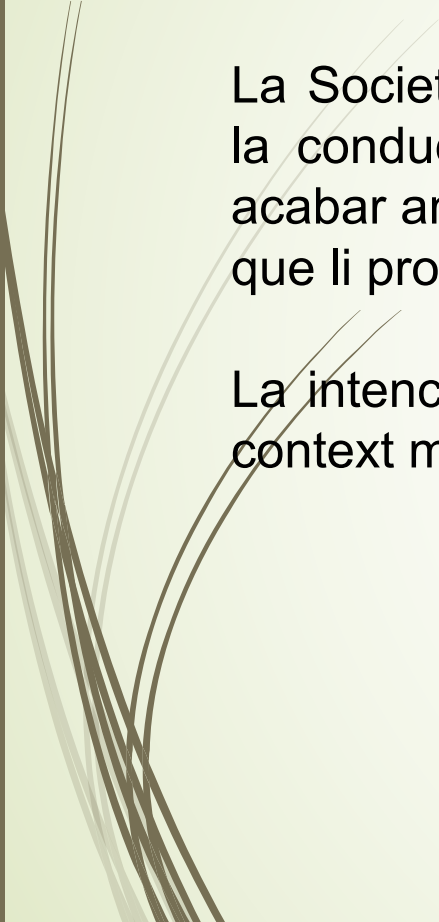
La LO10/1995 de 23 de novembre del Codi penal tipifica com a delicte en l'art. 143.3 la cooperació d'un tercer en la mort d'un altre, fins i tot en el supòsit de l'eutanàsia, és a dir, que la cooperació tinga una intencionalitat compassiva.

Ara bé, la pena per al qual practica l'eutanàsia és menor que per al que ajuda al suïcidi d'un altre sense que existisca aquesta finalitat.

Hem de tenir en compte que els Estats poden matisar la seua resposta penal en el supòsit de la cooperació a la mort d'un altre, en funció de les circumstàncies, com és el cas de l'eutanàsia.

Situació aquesta que no és més que aquella que es refereix a la presència d'altres drets o béns en conflicte -com la dignitat humana-. D'ací la diferent resposta que a nivell comparat els Estats donen a la problemàtica de l'eutanàsia

(Existeix una tendència d'àmbit mundial en pro de legitimar estatalment el dret a morir dignament. Alguns Estats d'EUA i a Europa, Holanda, són pioners a regular jurídicament l'eutanàsia.).

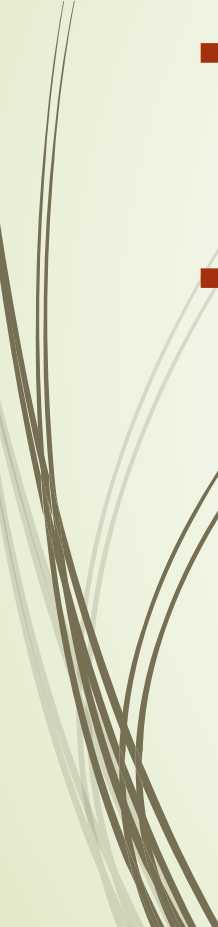

La Societat Espanyola de Cures Pal·liatives defineix l'eutanàsia com la conducta activa o passiva que intencionadament està dirigida a acabar amb la vida d'una persona que té una malaltia greu i incurable, que li provoca enormes sofriments físics o psíquics.

La intencionalitat és compassiva i el procés ha de realitzar-se en un context mèdic.

El professor Gimbernat distingeix tres tipus d'eutanàsia:

la passiva, que implica eliminar qualsevol tipus d'assistència mèdica a un malalt d'aquestes característiques, que només comportaria allargar la seua vida i, per tant, el seu sofriment (Aquesta omissió fins i tot no seria constitutiva de delicte doncs l'art. 196 del CP exigeix que la falta d'assistència sanitària provoque un "risc greu per a la salut" del pacient. S'han aprovat diverses lleis autonòmiques, sent pionera la catalana, que regulen l'anomenat "testament vital" on una persona expressa la seua voluntat pro futur sobre la recepció o no de tractaments mèdics en cas de patir una malaltia greu i incurable que li provoque sofriment);

-
- L'eutanàsia activa directa, que consisteix que el metge subministra al pacient un medicament que li provoca directament la mort i
 - l'eutanàsia activa indirecta que suposa l'administració d'un tractament que pal·lie el dolor del malalt al mateix temps que accelera la seua mort.

L'obligació de l'Estat de garantir la vida dels ciutadans és total en el cas d'individus que es troben sota la tutela o custòdia estatals. Un d'aquests supòsits és el dels presos. Així, la STC 120/1990 resol el cas dels presos del GRAPO, dependents de l'Administració penitenciària i que voluntàriament i per raons polítiques realitzen una vaga de fam, que pretenen portar a les seues últimes conseqüències, doncs exigeixen que una vegada que perden la consciència no siguen alimentats per força, sinó que se'ls deixe morir.

El Tribunal entén que aquests individus tenen una “especial relació de subjecció” amb l'Administració penitenciària, i l'obligació d'aquesta és vetlar per la seua vida, en tant depenguen d'ella. Per açò, no considerar inconstitucional l'alimentació forçosa que va dur a terme l'Administració penitenciària (Encara que sí va sotmetre la seua actuació a certs condicionaments per a no lesionar més enllà del raonable la llibertat i dignitat dels presos: que l'alimentació fora per via parenteral i que només es duguera a terme quan correguera risc la vida del pres).

Respecte de la legitimitat de l'Estat per a posar fi a la vida, la pena de mort, la Constitució conté una regla general d'abolició de la pena de mort, amb l'excepció per a temps de guerra i segons el que dispose a aquest efecte la legislació penal militar (Aquesta previsió constitucional coincideix amb l'art. 27 de la Constitució italiana i va tenir la seua plasmació en el Codi penal militar de 1985).

-
- ▶ És la materialització del deure de l'Estat de no lesionar per si mateix el dret a la vida dels seus ciutadans. L'opció constitucional de la pena de mort en temps de guerra ha sigut rebutjada pel nostre legislador penal (L'11/1995, d'abolició de la pena de mort en temps de guerra), amb el que l'Estat espanyol compleix amb les obligacions internacionals dimanants de tractats i pactes que prohibeixen expressament als Estats signataris suspendre el dret a la vida en qualsevol circumstància (Espanya en aquest sentit ha ratificat en 1984 el Protocol Addicional número 6 al Conveni de Roma per a la protecció dels drets i llibertats fonamentals).

El dret a la integritat física i moral

L'art. 15 CE conté també la previsió que “tots tenen dret... a la integritat física i moral, sense que, en cap cas, puguin ser sotmesos a tortura ni a penes o tractes inhumans o degradants”.

Encara que aquest dret també es regula en l'art. 15 CE ha de ser concebut com un dret autònom no obstant açò té una connexió teleològica important amb el dret a la vida. Igual que aquest es tracta d'un dret íntimament relacionat amb la dignitat humana, per la qual cosa la seua titularitat l'ostenten tant els nacionals com els estrangers.

En definitiva, aquest dret es constitueix com una obligació dels poders públics de vetlar per que els ciutadans no siguin danyats físicament o psíquicament. Especialment aquesta obligació estatal es materialitza amb aquells ciutadans que depenen de l'Estat: detinguts, presos, menors en centres estatals, malalts hospitalitzats...

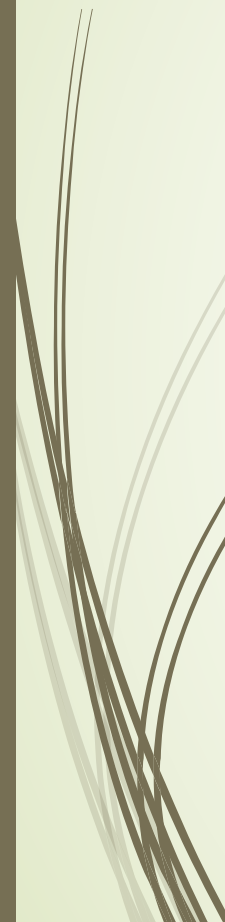
Té un doble contingut:

- .-d'una banda conforma el dret a no patir tortura o tractes inhumans o degradants,
- .-i per un altre suposa el dret a no ser objecte d'intervencions en l'esfera física o psíquica sense el propi consentiment de l'afectat.

Quant al primer contingut la prohibició és absoluta, doncs en cap cas és possible infligir tortures o tractes inhumans físics o morals. Els tractes inhumans o degradants han de ser entesos com “la causació , siguin quines siguin les finalitats, de patiments físics o psíquics il·lícits i infligits de manera vexatòria per a qui els pateix i amb eixa pròpia intenció de vexar i doblegar la voluntat del subjecte pacient”,STC 120/1990.

-
- Entre la tortura i el tracte inhumà només existeix una diferència de grau, doncs entén el Tribunal que la tortura representa un tracte inhumà de major entitat.
 - En consideració a aquesta determinació del concepte de tracte inhumà o degradant, el Tribunal Constitucional considera que la imposició d'una pena privativa de llibertat no constitueix un tracte inhumà o degradant, sinó que es tracta de la privació de llibertat d'una durada determinada a la qual no cal assignar tal caràcter degradant (STC 64/1983, de 21 de juliol).

La pena només és degradant quan d'ella es deriva una “humiliació o sensació d’enviliment que aconseguisca un nivell determinat, diferent i superior al que sol portar aparellada la simple imposició de la condemna” (STC 65/1986, de 22 de maig).

En el mateix ordre d'idees, l'aïllament dels presos en cel·les, entén el nostre Tribunal Constitucional, tampoc pot ser considerat com un tracte inhumà o una degradació, donades les garanties que estableix la legislació penitenciària (STC 2/1987, de 21 de gener).

La prohibició constitucional de la tortura i els tractes inhumans o degradants es dirigeix en primer terme als Cossos i Forces de Seguretat de l'Estat. En concret, el TEDH ha creat una jurisprudència assentada en matèria de tortures policials.

En aquest sentit, ha declarat que els maltractaments policials són injustificables en termes absoluts, per la qual cosa rebutja a limine que en aquest supòsit es puguin esgrimir ponderacions amb altres béns, tals com a raons de seguretat de l'Estat, la lluita contra el terrorisme (STEDH Tomasi c. França de 1992; STEDH Selmounic c. Turquia de 1999), amb l'objectiu de permetre o justificar les tortures policials.

Quan hi ha indicis de maltractaments pesa sobre la policia la càrrega de demostrar la correcció de la seua actuació (STEDH Ribitsch c. Àustria de 1995).

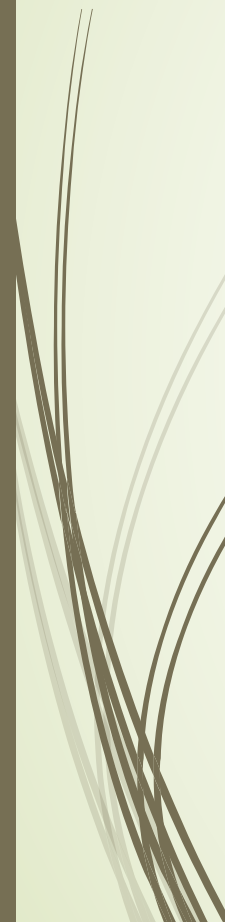
La prohibició es manté fins i tot quan la policia no cerca obtenir informació o bé quan la vexació és lleu o dura poc de temps (STEDH Egmez c. Xipre del 2000) i en aquests casos l'Estat té el deure investigar les denúncies de tortures o tractes inhumans o degradants (STEDH Sevtap c. Turquia de 2000).

En la jurisprudència constitucional espanyola la major part de les seues decisions sobre el dret a la integritat física i moral han versat sobre el tracte a reclusos en les institucions penitenciàries.

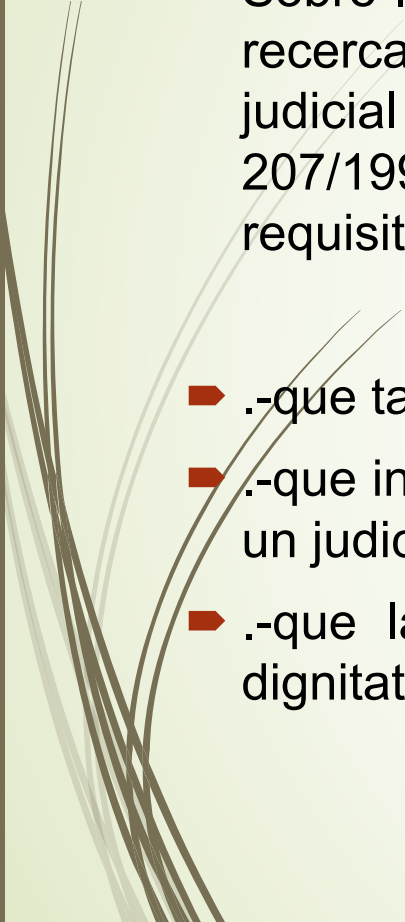
Així, la STC 48/1996 considera un acte contrari a l'art. 15 CE la denegació de llibertat condicional a un pres que pateix una malaltia incurable.

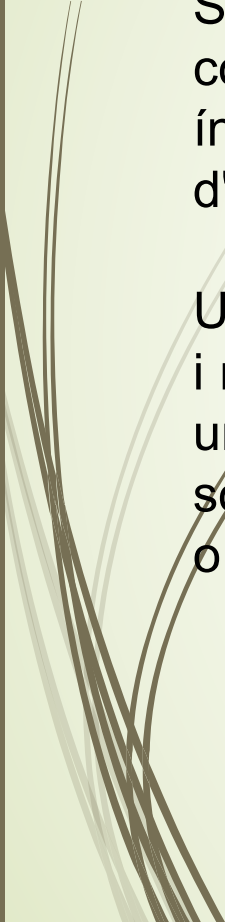
D'altra banda, la STC 65/1986 no considera tracte inhumà la denegació de les visites íntimes o la reclusió en cel·la d'aïllament (STC 2/1987).

En una segona dimensió la prohibició de l'art. 15 CE també comprèn el dret a la intangibilitat de la persona llevat que intervinga consentiment (STC 120/1990, el dret a la integritat física i moral protegeix a la persona “no solament contra atacs dirigits a lesionar el seu cos o el seu esperit).

Aquest haurà de prestar-se per la persona afectada llevat que siga menor o incapac, en aquest cas s'exigeix el consentiment de la representació legal dels mateixos. Si la persona està inconscient caldrà acudir a la figura de la suplència del consentiment o, si escau, invocar l'estat de necessitat.

-
- Sobre la qüestió problemàtica de si el consentiment pot cedir davant la recerca de delictes o bé davant les necessitats probatòries en un procés judicial cal acudir a la doctrina que marquen les SSTC 37/1989 i 207/1996, que obliguen en aquests casos a complir una sèrie de requisits:
 - .-que tal situació estiga prevista en la llei,
 - .-que intervinga una resolució judicial motivada i on el jutge haja realitzat un judici de proporcionalitat
 - .-que la intervenció es realitzi per personal sanitari i respectant la dignitat de la persona..

Sobre la base d'aquests criteris la jurisprudència constitucional ha considerat legítims el test d'alcoholèmia dels conductors; els registres íntims per a cercar proves de la comissió d'un delict; l'obtenció d'empremtes dactilars; l'extracció de pèls i sang i l'examen radiològic.

Una altra qüestió són els tractaments mèdics. El dret a la integritat física i moral ha d'incloure el dret del malalt a decidir sobre si es sotmet o no a un tractament mèdic. De forma que, el pacient pot decidir que no es sotmet a un tractament agressiu, que li provocarà un sofriment excessiu, o bé el mantindrà artificialment amb vida però en condicions penoses.

Si el malalt no està conscient serà la seua família qui prendrà la decisió final sobre l'aplicació o no del tractament.

Si el pacient és sotmès a aquest tipus de tractament mèdic en contra de la seua voluntat es considerarà un tracte inhumà o degradant, proscriu per l'art. 15 CE (Qüestió diferent és el cas de les persones que per motius religiosos opten per no aplicar-se un tractament mèdic, una transfusió de sang per a un Testimoni de Jehová. En aquest supòsit preval l'obligació de l'Estat doncs el tractament mèdic, la transfusió de sang, no és contrari a la dignitat del subjecte, ni representa un sofriment inútil).

LLIBERTATS D'EXPRESSIÓ I INFORMACIÓ

LLIBERTATS D'EXPRESSIONÍ I INFORMACIÓ

- 1 .- La llibertat d'expressió.
- 2 .- Dret a rebre informació.
- 3 .- Les llibertats informatives.

Article 20 CE

1. "Es reconeixen i protegeixen els drets:

- A expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció.
- A la producció i creació literària, artística, científica i tècnica.
- A la llibertat de càtedra.
- A comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió. La llei regularà el dret a la clàusula de consciència i al secret professional en l'exercici d'aquestes llibertats.

1. L'exercici d'aquests drets no pot ser restringit per mitjà de cap tipus de censura prèvia.
2. La llei regularà l'organització i el control parlamentari dels mitjans de comunicació social dependents de l'Estat o de qualsevol entitat pública i garantirà l'accés a aquests mitjans dels grups socials i polítics significatius, respectant el pluralisme de la societat i de les diverses llengües d'Espanya.
3. Aquestes llibertats tenen el límit en el respecte als drets reconeguts en aquest Títol, en els preceptes de les lleis que el desenvolupen i, especialment, en el dret a l'honor, a la intimitat, a la pròpia imatge i a la protecció de la joventut i de la infància.
4. Només podrà acordar-se el segrest de publicacions, gravacions i altres mitjans d'informació en virtut de resolució judicial. "

La llibertat d'expressió

Concepte

La gran importància que la llibertat d'expressió ha tingut i segueix tenint en la configuració i desenvolupament de les societats democràtiques ha estat destacada tant per les jurisdiccions constitucionals com pel Tribunal Europeu de Drets humans.

S'ha assenyalat la seva imprescindibilitat amb vista a configurar una opinió pública lliure, ja que sense llibertat d'expressió no pot haver participació genuïna dels membres de la societat en la presa de decisions polítiques.

S'ha indicat la seva potencialitat com a element de realització personal; per aquest motiu la llibertat d'expressió es relaciona amb altres llibertats igualment bàsiques, com la llibertat de consciència, d'opinió o de religió.

Titularitat

A causa de la seva connexió amb la dignitat humana, art. 10.1 CE, la titularitat dels drets de llibertat d'expressió correspon a les persones físiques i jurídiques, ja siguin espanyoles o estrangeres.

Els poders públics no gaudeixen de llibertat d'expressió i informació ja que estan sotmesos al principi de neutralitat ideològica com a garantia de la llibertat ideològica (art. 16 CE) i, per tant, no poden participar als debats que sorgeixen en el si d'una societat i, en molta menor mesura, opinar sobre persones concretes, STC 185/1989.

Destinataris

Són tant els poders públics com els particulars, especialment aquests quan es produeix la col·lisió de la llibertat d'expressió amb altres drets individuals (honor, intimitat...).

La llibertat d'expressió en sentit estricte, art. 20.1 a) CE

Art. 20.1 a) CE: “l. Es reconeixen i protegeixen els drets:

a) A expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció”.

Per mitjà d'aquest dret s'empara al ciutadà perquè expresse lliurement les seues idees i opinions, i aconsegueix també al dret a difondre-les per qualsevol mitjà de reproducció.

No protegeix qualsevol tipus de manifestació externa de la llibertat ideològica de la persona, sinó que la llibertat apareix delimitada, és a dir, el seu objecte és l'emissió de judicis personals i subjectius, creences, pensaments, idees i opinions; per aquest motiu la STC 104/1982 es referisca a ella com a “**llibertat d'opinió**”.

En relació amb l'emissió i difusió d'opinions, el Tribunal Constitucional ha assenyalat que la llibertat d'expressió protegeix:

- .- no solament l'expressió d'opinions “inofensives o indiferents, o que s'acullen favorablement,
- .- sinó també aquelles que puguen inquietar a l'Estat o a una part de la població, doncs així resulta del pluralisme, la tolerància i l'esperit d'obertura sense els quals no existeix una societat democràtica” (STC 62/1982, FJ 5; també STC 85/1992, FJ 4).

L'exercici del dret a la llibertat d'expressió en sentit estricte no admet les restriccions prèvies que emanen tant de l'Estat com de particulars.

Si les limitacions provenen dels poders públics estem en presència d'una censura prèvia que **l'art. 20.2 CE** prohibeix de forma absoluta:

“L'exercici d'aquests drets no pot restringir-se mitjançant cap tipus de censura prèvia”.

Si la limitació té com a origen els particulars hem d'estar al que diu:

L'art. 20.4 CE: “Aquestes llibertats tenen el seu límit en el respecte als drets reconeguts en aquest Títol, en els preceptes de les lleis que ho desenvolupen i, especialment, en el dret a l'honor, a la intimitat, a la pròpia imatge i a la protecció de la joventut i de la infància”.

Quant als mitjans utilitzats per a expressar i difondre les idees i opinions són, en primer terme, els supòsits clàssics de la paraula i l'escrit, però la Constitució a més conté una clàusula general que permet que s'utilitzi qualsevol altre mitjà de reproducció.

La llibertat d'informació, art. 20.1 d)

Art. 20.1 d): “Es reconeixen i protegeixen els drets: A comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió. La llei regularà el dret a la clàusula de consciència i al secret professional en l'exercici d'aquestes llibertats”..

Estem en presència d'un dret que forma part de la llibertat d'expressió en sentit ampli però que, al temps, la seua pròpia especificitat ho ha convertit en un dret autònom.

segons la STC 105/1983

(“L'apartat d) del núm. 1 de l'art. 20 de la Constitució consagra el dret a comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió, establint un tipus de dret fonamental divers del que consisteix a expressar i difondre pensaments, idees i opinions, en honor de l'interès col·lectiu en el coneixement de fets que puguin tenir transcendència pública i que siguin necessaris perquè siga real la participació dels ciutadans en la vida col·lectiva”).

Com veurem els dos criteris que es serveix el TC per a diferenciar la **llibertat d'expressió en sentit estricte** i la **llibertat d'informació** són la titularitat de les llibertats i l'objecte divers de les mateixes.

Ara bé, l'art. 20.1 d) CE reconeix, en realitat, dos drets bàsics, de caràcter recíproc, o, el que és el mateix, dues posicions jurídiques diferents:

- El dret a comunicar informació veraç per qualsevol mitjà de difusió.
- El dret a rebre informació veraç per qualsevol mitjà de difusió.

Segons el parer del Tribunal Constitucional la fórmula de l'art. 20.1.d) CE “inclou dos drets diferents però íntimament relacionats”: el dret a comunicar lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió (**la llibertat d'informació**), dret que defineix la posició de l'emissor en el procés de la comunicació; i el dret recíproc a rebre aquesta informació en les mateixes condicions (**el dret a la informació**), que defineix la posició del receptor en eixe mateix procés (SSTC 6/1981, FJ 4; 105/1983, FJ 11; 176/1995, FJ 2, entre altres).

Pressupòsit: el dret a la cerca i obtenció d'informació

Com a dret implícit la llibertat d'informació requereix com a pressupost el reconeixement d'un dret a la cerca i obtenció d'informació; dret que després permetrà difondre eixa informació.

Aquest dret no és oposable enfront dels particulars, els quals no estan obligats a proporcionar informació, excepte en compliment d'una obligació legal.

És més, els particulars poden oposar els seus drets de privadesa (honor, intimitat...) enfront de la indagació aliena (art. 20.4 CE).

Aquest dret a la cerca i obtenció d'informació es projecta, doncs, enfront dels poders públics i constitueix una derivació també del principi general de publicitat de l'Estat.

Aquest dret, com tots, està sotmès a límits (L'art. 105.b CE consagra el dret d'accés dels ciutadans als arxius i registres administratius, excepte en el que afecte a la seguretat i defensa de l'Estat, l'esbrinament dels delictes i la intimitat de les persones).

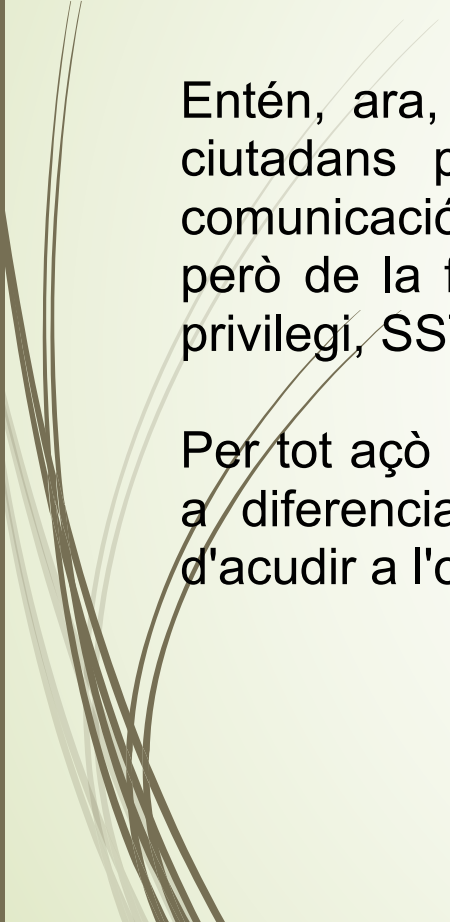
Per la seua banda l'art. 120.1 CE proclama que les actuacions judicials seran públiques, amb les excepcions que prevegen les lleis de procediment).

Titularitat de la llibertat d'informació

Subjectes titulars són tots els ciutadans. Quan es tracta dels mitjans de comunicació (periodistes i empreses) el TC els ha reconegut una posició de preferència en l'exercici del dret a informar i que es tradueix en la possibilitat d'accés prioritari a recintes oficials, conferències de premsa...

L'existència d'aquesta "titularitat privilegiada" diferenciaria la llibertat d'informació de la llibertat d'expressió, ja que d'aquesta última són titulars tots els ciutadans per igual.

No obstant açò, el TC ha desenvolupat una segona línia interpretativa, que és la que actualment s'ha consolidat, matisant aquesta teoria de la titularitat privilegiada.

Entén, ara, EL TC que titulars de la llibertat d'informació són tots els ciutadans per igual, el que passa és que els professionals de la comunicació són els que exerceixen amb major freqüència aquest dret, però de la freqüència en l'exercici d'un dret no és possible col·legir un privilegi, SSTC 171/1990 i 172/1990.

Per tot açò podem afirmar que la titularitat no és un element definitiu per a diferenciar les llibertats d'expressió i informació, així que haurem d'acudir a l'objecte com a paràmetre de distinció.

Objecte: la informació. La informació veraç i l'interès públic

L'objecte de la llibertat d'informació és més reduït que el de la llibertat d'expressió en sentit específic.

Es projecta bàsicament sobre la informació relativa a fets, és a dir, en la llibertat d'expressió l'objecte són les opinions, els judicis de valor, mentre que en la llibertat d'informació ho són les notícies, la comunicació de fets.

No obstant açò, en la realitat no és tan fàcil separar aquests dos objectes ja que sovint es donen notícies (fets) que no són absolutament valoratives (opinió).

En aquests casos el TC ha adoptat la teoria de "l'element preponderant", de tal forma que estarem davant un dret o un altre segons quin siga l'element que predomine en el missatge emès: si predominen els elements valoratius estarem davant l'exercici de la llibertat d'expressió, i si, per contra, predominen els elements fàctics estarem davant l'exercici de la llibertat d'informació (SSTC 6/1988, FJ 5; 105/1990, FJ 4; 190/1992, FJ 5; 176/1995, FJ 2, entre altres).

Però a més la llibertat d'informació és un dret delimitat doncs a la informació se li imposa constitucionalment els requisits de la **veracitat i d'interès públic**.

D'acord amb la interpretació del nostre Tribunal Constitucional, la comunicació que la Constitució protegeix és la que transmet informació veraç relativa a assumptes d'interès general o rellevància pública.

Han de concórrer, doncs, dues condicions:

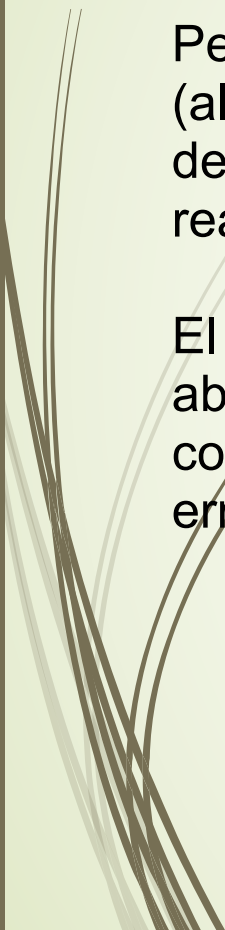
- 1.- que es tracte de difondre informació sobre un fet noticios o noticable, pel seu interès públic,
- 2.- i que la informació sobre tals fets siga veraç, STC 154/1999.

La llibertat d'informació desenvolupa com a contingut el dret a comunicar lliurement informació veraç.

L'emissió d'informacions falses no constitueix exercici legítim de la llibertat d'informació. Aquestes consideracions tenen la seua màxima importància quan es tracta d'informació que fa referència a la comissió de delictes. Si la informació és veraç és oposable la llibertat d'informació enfront d'una possible querella per calúmnies.

Si la notícia no és certa aleshores no hi ha causa de justificació, fins i tot encara que es tractara de matèria especialment sensible com aquella que es refereix a qüestions polítiques, STC 47/2002.

Per veracitat d'una informació ha d'entendre's l'existència d'una correlació (almenys en els seus aspectes bàsics) entre els fets i circumstàncies descrits i la realitat, és a dir, entre el que es relata i el que ha succeït realment.

El TC no exigeix per a protegir la llibertat d'informació que la mateixa siga absolutament veraç, però sí que almenys la informació haja sigut prou contrastada abans de la seua difusió, encara que després pugua contenir errors accessoris (SSTC 171 i 172/1990).

El Tribunal Constitucional ha “desobjectivat” aquest requisit en entendre-ho, no com la correspondència entre els fets difosos i els efectivament esdevinguts, sinó en un sentit subjectiu, és a dir, com una actitud de respecte cap a la veritat per part de l'informador, que ha d'investigar els fets amb la diligència exigible, doncs, segons el parer del Tribunal, “d'imposar-se la veritat com a condició per al reconeixement del dret, l'única garantia de la seguretat jurídica seria el silenci, ja que les afirmacions errònies són inevitables en un debat lliure” (STC 6/1988, FJ 5).

Arran d'aquesta doctrina es postula que el dret del periodista a comunicar lliurement informació veraç té com a obligació del mateix contrastar de forma suficientment raonable la informació que difon (Aquest deure de comprovació no regeix per a la informació emesa en comunicats oficials per l'autoritat pública.).

Es tractaria, doncs, d'un deure de bona fe i diligència de l'informador.

Per açò, s'entén protegida constitucionalment la comunicació d'informacions, encara que resulten inexactes, sempre que l'informador haja actuat de forma raonable en la comprovació de la veracitat de la notícia, és a dir, sempre que haja actuat amb la diligència d'un professional segons els cànons de la professionalitat informativa (SSTC 6/1988, FJ 5; 105/1990, FJ 5; 28/1996, FJ 3; 192/1999, FJ 4; 21/2000, FJ 6).

També hi ha altres casos com el de la publicació d'afirmacions abocades per persones alienes al mitjà de comunicació en les anomenades “cartes al director”.

La STC 336/1993 el que requereix del mitjà de comunicació en el seu deure de diligència és que comprove la identitat de la persona que figura com a autor.

La conseqüència principal de la falta de veracitat de la informació és que no té la protecció constitucional que dispensa l'art. 20.1 d) i, per tant, és un element concloent en el supòsit de ponderació de drets, quan hi ha una col·lisió entre la llibertat d'informació i altres drets.

Els paràmetres per a determinar el compliment adequat d'aquesta obligació són variats:

- .-la font de la qual procedeix la informació;
- .-que s'expliciti la font i recaiga sobre aquesta la informació;
- .-el dret a la crítica en el cas que es tracte de persones d'activitat pública;
- .-que la informació siga o no difamatòria prima facie;
- .-que el mitjà de comunicació tinga coneixement per una altra via de la inexactitud de la informació;
- .-que puga suposar-se raonablement que la informació implica perill per a persones o béns...

-
- No sempre és fàcil realitzar una equiparació entre veracitat i diligència de l'informador.
 - Així, podem trobar-nos davant el supòsit que l'informador difonga unes declaracions que la seua font li realitza sobre una altra persona.
 - En aquest cas el TC, STC 41/1994, entén que preval la llibertat d'informació si es tracta d'un “reportatge neutral”, és a dir, on el mitjà de comunicació fa les vegades de simple transmissor del missatge, i on s'exigeix al temps un cert distanciament per part del mateix.

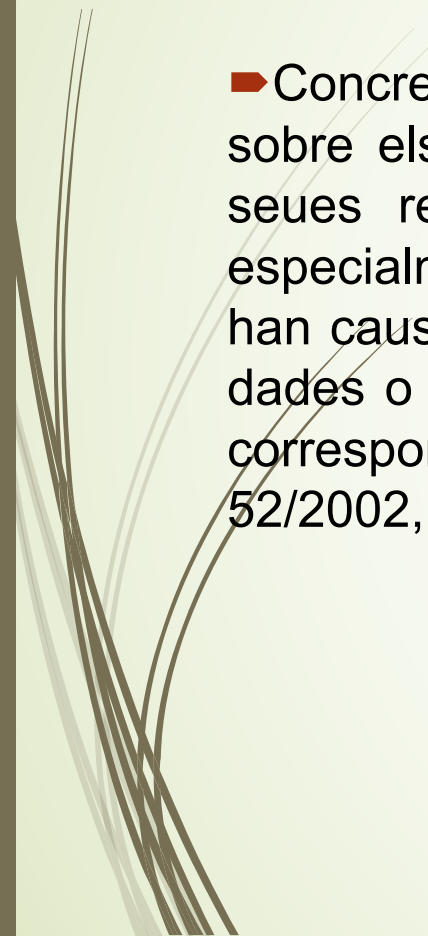
L'interès públic del contingut de la informació o bé la seua rellevància pública s'ha convertit, per la seua banda, en un element definitiu per a determinar que ens trobem davant un fet noticiable, la difusió del qual no suposa una intromissió il·legítima en el dret a la intimitat.

El Tribunal Constitucional ha assenyalat que, amb caràcter general, la informació es considera “**de rellevància pública**” quan està referida a assumptes públics que són d'interès general, bé per les matèries al fet que es refereixen, bé per les persones que en ells intervenen (entre unes altres, STC 171/1990, FJ 5).

En aquest sentit, l'interès públic de les matèries relacionades amb el debat polític, per exemple, és evident (STC 107/1988, FJ 2).

Així com també resulta evident l'interès per a la comunitat dels “successos de rellevància penal”, amb independència de la condició de subjecte privat de la persona o persones afectades per la notícia (STC 178/1993, FJ 4; 320/1994, FJ 5; 154/1999, FJ 4).

► Concretament, revesteix rellevància o interès públic la informació sobre els resultats positius o negatius que aconseguisquen en les seues recerques les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat, especialment si els delictes comesos comporten una certa gravetat o han causat un impacte considerable en l'opinió pública, així com les dades o fets nous que puguen anar descobrint-se en el curs de les corresponents recerques (SSTC 219/1992, FJ 4; 232/1993, FJ 4; 52/2002, FJ 8; 121/2002, FJ 4).

Quant al caràcter públic de la persona a la qual es refereix la informació, el Tribunal ha assenyalat les diferències existents segons siga la condició pública o privada de l'implicat en la notícia, o el grau de projecció que aquest haja donat de manera regular a la seua pròpia persona, ja que els personatges públics i càrrecs públics o dedicats a activitats que persegueixen notorietat pública accepten voluntàriament el risc que els seus drets subjectius resulten afectats per crítiques, opinions o revelacions adverses i, per tant, el dret d'informació aconseguix, en relació amb ells, el seu màxim nivell d'eficàcia legitimadora (entre unes altres, STC 171/1990, FJ 5).

Així i tot, cal precisar que les persones que exerceixen una professió de projecció pública o càrrec públic accepten voluntàriament el risc que es lesionen els seus drets de la personalitat, però solament quant a la seua activitat professional, no més enllà (STC115/2000, FJ 9).

Condicions d'exercici del dret a la informació

► L'exercici autònom de la llibertat d'expressió queda matisat en el cas del dret a la informació, l'exercici requereix les següents condicions:

► La informació ha de ser lliure, sense que pugui aplicar-se cap tipus de censura prèvia.

► La informació ha de ser d'interès públic i les dades han de ser verificables.

► La informació ha de ser objectiva i neutral.

► La informació ha de ser plural, pluralisme que s'ha de manifestar internament dins de cada mitjà informatiu.

- La informació ha de ser veraç
- Inclusió d'un procediment de rectificació.
- Aquest dret ha estat regulat en la LO 2/1984 de dret de rectificació, la qual estableix en el seu art 1 que tota persona natural o jurídica té dret a rectificar la informació difosa, per qualsevol mitjà de comunicació social, de fets que li al·ludeixen, que consideren inexactes i la divulgació puga causar-li perjudici.
- El dret de rectificació s'ha d'exercitar mitjançant escrit de rectificació adreçat al director del mitjà de comunicació en què la informació pogués haver aparegut, dins dels 7 dies naturals següents al de publicació.

Límits

L'art. 20 CE incorpora un conjunt de previsions pel que fa als límits dels drets i llibertats regulats en aquest precepte:

Les garanties específiques dels drets de la llibertat d'expressió: la prohibició de censura prèvia i la interdicció del segrest administratiu de les publicacions

En defensa de tots els drets de llibertat d'expressió continguts en l'art. 20.1 CE la Constitució reconeix les garanties de la prohibició de censura prèvia de l'art. 20.2 CE (“L'exercici d'aquests drets no pot restringir-se mitjançant cap tipus de censura prèvia”) i l'exclusió de segrestos administratius de l'art. 20.5 CE (“Només podrà acordar-se el segrest de publicacions, enregistraments i altres mitjans d'informació en virtut de resolució judicial”).

-
- Per al TC és **censura prèvia** “qualsevol mesura limitativa de l'elaboració o difusió d'una obra, especialment l'examen oficial previ del seu contingut... (i inclouria aquelles mesures) més febles i subtils que tinguen per efecte no ja l'impediment o prohibició, sinó la simple restricció dels drets del seu art. 20.1”, STC 52/1983.

El segrest es refereix a la retenció per part dels poders públics de qualsevol obra producte de la llibertat d'expressió (ja siga sonora, audiovisual o impresa), motivada per la presumpta infracció legal comesa amb la mateixa.

Es tracta d'obres realitzades o en procés de realització, però en cap cas d'una obra futura.

Queda totalment exclòs el segrest ordenat per una autoritat administrativa.

Ara bé, és constitucionalment possible que l'autoritat judicial decrete el segrest d'una obra en compliment de la llei. Hi ha, per tant, una **reserva de jurisdicció** en aquesta matèria, però, el segrest judicial ha de ser ordenat després que el jutge haja valorat raonablement les circumstàncies de cada cas i en compliment d'una previsió legal.

-
- **El segrest de publicacions** és una mesura que, processalment, es pren amb caràcter cautelar abans de resoldre sobre el fons de la qüestió objecte del procés; així s'estableix en la LEC (art. 727), en la LECr. (art. 816) i en normes especials, com, per exemple, la Llei Orgànica 1/1982, de protecció civil del dret a l'honor, intimitat i pròpia imatge (art. 9.2).

Llibertat de càtedra

► Protegeix les activitats investigadores i docents a través d'un conjunt de garanties que assegurin:

- .-Absència de perturbacions i constriccions en l'exercici investigador i docent
- .-Autonomia i participació respecte de les anteriors activitats
- .-Facultats d'actuació respecte igualment de la investigació i la docència.

► **La llibertat de càtedra a la CE es configura en un doble aspecte:**

1.-Com a manifestació de la llibertat d'expressió que permet al subjecte manifestar opinions i punts de vista en l'àmbit docent i científic

2.-Com una vessant del dret fonamental de producció i creació científica i tècnica.

► La llibertat de càtedra va sorgir com un dret individual tot i que, com ha passat en el cas d'altres drets constitucionals, ha adquirit un vessant de garantia institucional.

► El TC ha assenyalat que són titulars d'aquest dret tots els docents, independentment del nivell de l'ensenyament en què es movien les seves activitats i en la doble vessant de llibertat docent i llibertat investigadora.

L'estatus dels professionals de la comunicació: Clàusula de consciència i secret professional

L'art. 20.1 d) in fine de la CE reconeix dues garanties de la llibertat d'informació mitjançant un mandat al legislador:

“La llei regularà el dret a la clàusula de consciència i al secret professional en l'exercici d'aquestes llibertats”. El que es pretén garantir és la llibertat dels periodistes, i així garantir la llibertat d'informació.

Els titulars d'aquests drets són exclusivament aquells ciutadans que exercisquen professionalment el periodisme.

► **La clàusula de consciència** LO 2/1997, de 19 de juny, reguladora de la clàusula de consciència dels professionals de la informació) és un dret del periodista en defensa de la seua integritat i dignitat professionals.

La seua pretensió és la de garantir que el periodista no treballi de forma contrària a les seues conviccions.

Funciona com un contrapès a la facultat dels propietaris dels mitjans de comunicació de limitar la llibertat d'expressió i informació dels seues treballadors periodistes.

Pretén garantir doblement la llibertat d'informació (des del punt de vista institucional) i la llibertat ideològica (des de la perspectiva subjectiva).

D'aquestes consideracions pot deduir-se que la clàusula de consciència no protegeix a qualsevol treballador del mitjà de comunicació, sinó només a aquells que participen en l'elaboració de notícies i opinions, per la qual cosa un altre tipus d'empleats (de tipografia, p. ex.) no estan coberts per aquesta garantia, STC 199/1999.

-
- Aquesta clàusula no habilita al periodista a expressar-se a la seua voluntat, és a dir, en contra de la línia ideològica de l'empresa de comunicació, ara bé, sí que la mateixa facultat als periodistes a negar-se motivadament a participar en l'elaboració d'informacions contràries als principis ètics de la comunicació, sense que eixa negativa li puguesuposar sanció o perjudici.
 - A més, aquesta garantia atorga al periodista la facultat, si es produeix un canvi substancial d'orientació ideològica del mitjà de comunicació per al qual treballa, de rescindir unilateralment el seu contracte de treball i rebre una indemnització com si es tractara d'un acomiadament improcedent, STC 225/2002.

-
- **El secret professional** és una garantia de la llibertat d'informació que consisteix en el dret/obligació de reserva sobre la identitat de la font de les informacions que el periodista rep de manera confidencial.
 - Diversos motius fonamenten el secret: la protecció de la vida privada de la font, de la seua seguretat... D'ací, que s'haja establert un triple fonament d'aquesta garantia: la llibertat d'informació, l'interès institucional en una lliure comunicació social i la privadesa.
 - Permet als periodistes eximir-se de l'obligació de declarar davant l'Administració, el Parlament o davant els òrgans judicials, sobre la identitat de la seua font.

-
- Cal precisar que, enfront de les instàncies judicials, el secret professional no eximeix al periodista d'acudir a una crida judicial (art. 410 LECr.), sinó que, una vegada que el periodista s'haja presentat davant el jutge, podrà negar-se a revelar únicament les dades que servisquen per a identificar la font d'una informació; i tampoc li eximeix de l'obligació de denunciar un fet delictiu, atès que el bé jurídic protegit per aquest dret és la font d'informació, no el contingut d'aquesta, per açò el periodista sí està obligat a declarar sobre eixe contingut i a denunciar els delictes dels quals tinguera coneixement (art. 262 LECr.; i art 450.2 CP).
 - No obstant açò, aquesta garantia no és absoluta i pot decaure tenint en compte criteris que s'hauran de ponderar com la transcendència del delicte per a l'esclariment del qual és necessari alçar el secret i la utilitat de la revelació de la font per a la prevenció de delictes.

► Límits dels drets de llibertat d'expressió, art. 20.4 CE

La Constitució reconeix un elenc de límits a les diverses manifestacions de la llibertat d'expressió. Es tractaria d'una llista tancada de limitacions que el constituent configura com una garantia específica de la llibertat d'expressió:

- El respecte als drets reconeguts en el Títol I de la Constitució, especialment, el dret a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge.
- Els límits continguts en la legislació de desenvolupament del Títol I.
- La protecció de la joventut i de la infància.

- No és possible realitzar una interpretació literal de l'art. 20.4 CE i concloure, així, que sempre i en tot cas els drets de la llibertat d'expressió cediran en el cas que confluisca alguna de les limitacions enumerades en el precepte constitucional.

Per açò, el TC és més partidari d'acudir a les regles limitatives de la llibertat d'expressió arreplegades en l'art. 10.2 del CEDH, que exigeix tres requisits per a la seua limitació:

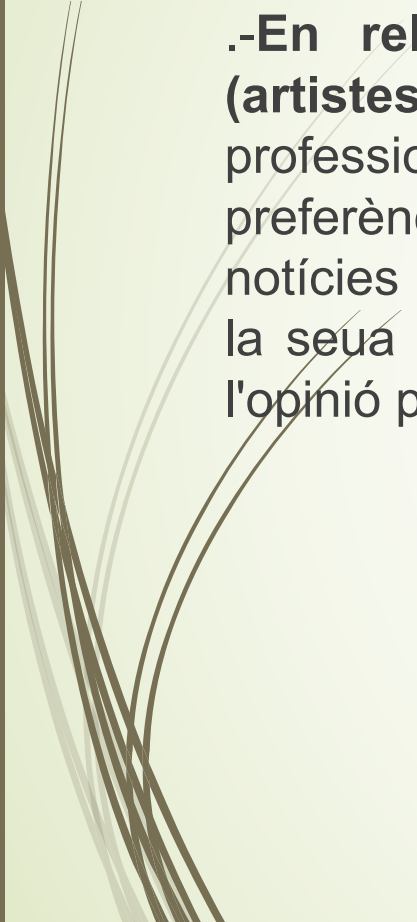
- Existència d'una finalitat o objectiu consistent en el fet de salvaguardar certs béns jurídics (seguretat nacional, protecció de la moral...).
- Previsió de la limitació en la llei.
- Que es tracte d'una mesura necessària en una societat democràtica.

- ▶ En definitiva, la determinació dels límits als drets de la llibertat d'expressió requereix sempre l'adequada ponderació pel que fa als valors o béns jurídics amb. que entre en col·lisió i, per descomptat, exigeix un judici de proporcionalitat, SSTC 21/1989, 105/1990.

A continuació, analitzarem algunes de les col·lisions típiques que es produeixen entre la llibertat d'expressió i informació i altres drets:

- .- **En el cas dels personatges públics**, el TC reconeix una posició preferent d'aquestes llibertats, STC 104/1986, posició preferent que aconsegueix la seua màxima expressió amb les opinions o notícies d'índole política o relacionades amb l'organització i funcionament de l'Estat. En aquest cas es trobarien els polítics o càrrecs públics que han de “suportar” especialment la crítica.

Ara bé, aquestes llibertats no emparen opinions o notícies sobre aspectes de la vida d'una persona que siguen alienes a la seua rellevància pública, ni justifica l'insult o la vexació, STC 232/2002.

.-En relació a persones amb rellevància o projecció pública (artistes, esportistes...), és a dir, que desenvolupen una activitat professional amb interès públic, la jurisprudència constitucional atorga preferència a les llibertats d'expressió i informació sempre que les notícies o opinions afecten a aspectes de la seua vida relacionats amb la seua dimensió pública, és a dir, sempre que siguin d'interès per a l'opinió pública, STC 297/2000.

ELS DRETS DE PARTICIPACIÓ SOCIAL I POLÍTICA

- 1 .- El dret de reunió.
- 2 .- El dret d'associació.
- 3 .- El dret de sufragi actiu
- 4 .- Dret de sufragi passiu i accés a càrrecs públics.
- 5 .- Dret d'accés a funcions públiques.
- 6 .- El dret de petició.

El Dret d'Associació

ARTICLE 22 CE és el que recull aquest dret, complementat per la LO 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació.

L'art. 1.3 de la LODA reenvia a una legislació específica a determinades associacions, tals com les associacions polítiques: els partits polítics, que es regeixen per la LO 6/2002, de 27 de juny, de partits polítics.

També tenen una legislació específica els sindicats de treballadors i les confessions religioses)

- “1. Es reconeix el dret d'associació.
- 2. Les associacions que persegueixen finalitats o utilitzen mitjans tipificats com a delictes són il·legals.
- 3. Les associacions constituïdes a l'empara d'aquest article hauran d'inscriure's en un registre únicament als efectes de publicitat.
- 4. Les associacions només podran ser dissoltes o suspeses en les seues activitats en virtut de resolució judicial motivada.
- 5. Es prohibeixen les associacions secretes i les de caràcter paramilitar”.

Titularitat

La formulació impersonal del precepte (“es reconeix...”) presenta dificultats per a determinar la titularitat del dret.

És segur que correspon a la persona física nacional, però respecte dels estrangers, a pesar que la STC 115/1987 va començar la seua argumentació estimant que es tracta d'un dret vinculat a la dignitat humana, del que serien també titulars els estrangers, a continuació va establir que les condicions d'exercici del dret pels estrangers, a tenor de l'art. 13.1 CE, podrien venir matisades pel que disposara el legislador, que, en aquest cas, segons l'art. 8 de la Llei 8/2000, condiona l'exercici del dret a la seua estada regular a Espanya.

Amb la STC 236/2007 es reconeix la seua titularitat també per als estrangers, fins i tot per a aquells que es troben de forma il·legal a Espanya.

A aquestes consideracions s'afegeix que la Llei 6/2002, de Partits Polítics exclou als estrangers de l'exercici del dret a crear partits polítics, encara que per descomptat els estrangers sí poden afiliar-se als partits ja creats

Però la Llei L.O. 3/2015, de 30 de març, de control de l'actividad econòmico-financera dels Partits Polítics que modifica la Llei 6/2002, de Partits Polítics reconeix també als ciutadans de la UE la possibilitat de crear partits.

Una altra qüestió diferent és que hi ha determinades categories de persones que poden veure limitada la seua capacitat associativa, art. 3 de la LODA.

Jutges, magistrats i fiscals mentre es troben en actiu tenen prohibit constitucionalment, art. 127.1 CE, associar-se a partits polítics i sindicats. (“Els Jutges i Magistrats així com els Fiscals, mentre es troben en actiu, no podran exercir altres càrrecs públics, ni pertànyer a partits polítics o sindicats. La llei establirà el sistema i modalitats d'associació professional dels Jutges, Magistrats i Fiscals”).

Les Forces Armades també estan sotmeses a certes restriccions en l'exercici del dret, art. 28.1 CE (“Tots tenen dret a sindicar-se lliurement. La llei podrà limitar o exceptuar l'exercici d'aquest dret a les Forces o Instituts armats o als altres Cossos sotmesos a disciplina militar i regularà les peculiaritats del seu exercici per als funcionaris públics”).

Per descomptat la STC 219/2001 ens recorda que la finalitat d'aquestes prohibicions és evitar el sindicalisme militar així com el judicial, per açò és perfectament constitucional que aquestes categories de persones participen en associacions alienes a la milícia o a la judicatura.

La Llei Orgànica 11/2007, de 22 d'octubre, reguladora dels drets i deures dels membres de la Guàrdia Civil, reconeix el seu dret d'associació per a la defensa i promoció dels seus drets i interessos professionals, econòmics i socials.

Ara bé, les associacions de Guàrdies Civils no podran dur a terme activitats polítiques o sindicals, ni formar part de partits polítics o sindicats. No podran exercir tampoc els drets de sindicació i de vaga.

Menors

L'art 3 de la LODA permet l'exercici del dret d'associació a aquells menors que tinguen més de catorze anys però sempre amb el consentiment dels seus pares o tutors.

Respecte a les persones jurídiques, l'art. 3 de la LODA permet a les associacions privades la constitució de federacions, confederacions o unions.

Les entitats públiques també poden exercitar aquest dret, encara que en aquest cas no estem en presència d'un dret constitucional sinó legal. Les mateixes poden associar-se entre si o bé amb particulars, art. 2.6 LODA.

Límits del dret d'associació

L'art. 22.5 CE prohibeix les associacions secretes i paramilitars. S'entén per associacions paramilitars aquelles que s'organitzen, funcionen i actuen com les entitats militars.

No és possible caracteritzar a les associacions secretes com aquelles que no estan inscrites en un registre.

Seran secretes aquelles associacions que voluntària i premeditadament acorden no difondre ni donar a conèixer l'existència, les finalitats, funcionament i identitat dels seus membres.

Per la seua banda, l'art. 22.2 CE estableix que les associacions que perseguisquen finalitats o utilitzen mitjans tipificats com a delictes són il·legals. Aquestes associacions només podran ser dissoltes o suspeses en les seues activitats en virtut de resolució judicial motivada, art. 22.4 CE. A tenor de l'art. 515 del CP són associacions il·legals:

- 1r. Les que tinguen per objecte cometre algun delictes o, després de constituïdes, promoguen la seua comissió.
- 2n. Les bandes armades, organitzacions o grups terroristes.
- 3r. Les que, tot i tenint per objecte una finalitat lícita, empen mitjans violents o d'alteració o control de la personalitat per a la seua consecució.
- 4t. Les organitzacions de caràcter paramilitar.
- 5è. Les que promoguen la discriminació, l'odi o la violència contra persones, grups o associacions per raó de la seua ideologia, religió o creences, la pertinença dels seus membres o d'algun d'ells a una ètnia, raça o nació, el seu sexe, orientació sexual, situació familiar, malaltia o minusvalidesa, o inciten a açò.

En el supòsit d'una associació il·legal el Registre suspendrà la inscripció de l'associació.

El Registre ha de procedir sempre a donar curs a la sol·licitud d'inscripció llevat que aprecie “indicis racionals de il·licitud penal en la constitució de l'entitat associativa”.

L'òrgan encarregat del Registre dicta una resolució administrativa motivada per la qual procedeix a remetre tota la documentació presentada per l'associació al Ministeri Fiscal o al jutge penal competent, quedant el procediment d'inscripció en suspens fins que recaiga una resolució judicial ferma que determine la concurrència o no del tipus penal (art. 30 de la LODA).

L'art. 22.4 CE estableix una reserva de jurisdicció per a la dissolució i suspensió de les associacions que es desenvolupa en l'art. 38 de la LODA.

Els supòsits de dissolució i suspensió penal estan previstos en els arts. 520 i 129 del Codi Penal i la dissolució i suspensió extrapenal d'unes concretes associacions com són els partits polítics en els arts. 9 a 12 de la Llei 6/2002, de 27 de juny, de Partits Polítics.

El dret d'associació política i la il·legalització de partits polítics a Espanya: la llei 6/2002, de partits polítics

L'any 2002 el Parlament espanyol dicta, en el marc del Pacte per les Llibertats i contra el Terrorisme, una nova Llei de Partits Polítics (Llei 6/2002, de 27 de juny de 2002), que substitueix a la Llei 54/1978, de Partits Polítics.

Entre les seues disposicions més rellevants es troba la d'establir un procediment judicial per a declarar la il·legalització de partits polítics que amb la seua activitat vulneren de manera reiterada i greu “els principis democràtics o perseguisquen deteriorar o destruir el règim de llibertats o impossibilitar o eliminar el sistema democràtic” (article 6 LOPP).

Aquesta previsió no era nova en el Dret de Partits espanyol; així, l'article 5 de la Llei 54/1978 preveia la possibilitat que l'autoritat judicial decretara la dissolució d'un partit polític en el cas que la seua organització o activitats anaren contràries als principis democràtics.

En els seus vint-i-quatre anys de vigència no es va il·legalitzar cap partit polític, a pesar que la banda terrorista ETA participava des del començament de la democràcia en les institucions polítiques del País Basc i en el propi Parlament espanyol, servint-se de diferents partits polítics (Herri Batasuna, Euskal Herritarrok i Batasuna).

El principal argument que explicava aquesta inactivitat era que la Llei de Partits de 1978 contenia una previsió amb serioses dificultats d'aplicació: no concretava el conjunt de conductes i activitats que lesionaven els principis democràtics, no especificava l'autoritat judicial competent per a declarar la il·legalització ni s'establia el procediment judicial que havia de seguir-se per a la dissolució del partit.

La Llei 6/2002 va vindre, doncs, a garantir l'enteniment constitucionalment adequat d'aquesta espinosa qüestió, que redunda, sens dubte, en la pròpia legitimitat de l'Estat democràtic.

No és possible dur a terme una anàlisi total de la Llei sense entendre el sentit de la mateixa.

La Llei es presentà com una forma de lluita contra el terrorisme d'ETA.

Aquesta nova regulació es va convertir, així, en un mecanisme de lluita contra el terrorisme d'ETA, ja que permetia la il·legalització d'aquells partits que serviren de suport i sustentaren políticament la violència terrorista d'ETA.

Drets de Reunió i Manifestació, art. 21 CE

ARTICLE 21 (LO 9/1983, de 15 de juliol, reguladora del dret de reunió, modificada per la LO 9/1999, de 21 d'abril. Arts. 513 i 514 del Codi penal)

- “1. Es reconeix el dret de reunió pacífica i sense armes. L'exercici d'aquest dret no necessitarà autorització prèvia.
- 2. En els casos de reunions en llocs de trànsit públic i manifestacions es donarà comunicació prèvia a l'autoritat, que només podrà prohibir-les quan existisquen raons fundades de pertorbació de l'ordre públic, amb perill per a persones o béns”.

Concepte

Estem en presència de drets de naturalesa política, la qual cosa suposa que la titularitat dels mateixos és individual però d'exercici col·lectiu, d'exercici concertat.

A través de l'exercici dels mateixos pels ciutadans es transmet pública i socialment una posició o postura grupal davant qüestions diverses, polítiques, econòmiques, socials, de calat públic, que poden generar una opinió pública sobre els temes de debat.

A l'origen d'aquestos drets són un marc per a exercitar instrumentalment la llibertat d'expressió i el dret d'associació, per aquest motiu el TC els ha conceptuat com “una manifestació col·lectiva de la llibertat d'expressió exercitada a través d'una associació transitòria”, és a dir, un grup d'individus es reuneix momentàniament per a transformar-se en ciutadania que expressa la seua opinió sobre una qüestió de rellevància pública.

En l'actualitat es cataloga com a dret autònom i així apareix com a tal en l'article 21 CE, diferenciat de la llibertat d'expressió de l'article 20 CE i del dret d'associació del 22 CE, STC 85/1988.

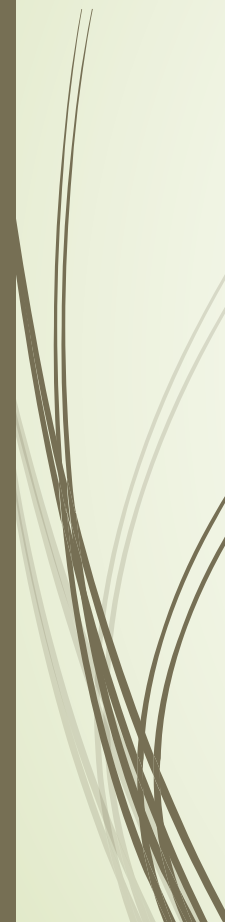
Aquesta consideració del dret de reunió i manifestació no resta raonabilitat a l'afirmació del seu nexa amb les llibertats d'expressió i associació.

En primer terme, l'article 21.1 CE opera, com és lògic, en la línia de reconeixement d'un dret, ara bé, aquest dret de reunió apareix ja delimitat des del Text constitucional com un dret de reunió pacífica i sense armes.

El dret de reunió ho és de “reunió pacífica”. Si bé l'art. 21 CE no defineix què ha d'entendre's per reunió exigeix als concurrents a la mateixa que no porten armes i prohibeix els comportaments violents.

El caràcter pacífic és un element constitutiu del contingut essencial del dret de reunió. Quan la reunió no és pacífica no s'està exercitant el dret de reunió protegit per la nostra Constitució. L'exigència del caràcter pacífic de la reunió exclou qualsevol tipus de violència.

Com ha posat de manifest el Tribunal Constitucional, aquest dret no comprèn el dret a exercir sobre tercers una violència moral d'abast intimidatori (SSTC 2/1982, de 29 de gener i 59/1990, de 29 de març). Existeix, doncs, només un exercici legítim del dret quan es realitza de forma pacífica i sense armes.

En realitat la doctrina parla d'un dret únic però que tanca diverses modalitats d'exercici.

Així, les manifestacions serien solament les reunions celebrades en llocs de trànsit públic (Fins i tot les reunions en llocs públics però on no es produeix un desplaçament físic es denominen concentracions), mentre que la reunió stricto sensu tindria lloc en llocs tancats.

La reunió, segons el que disposa l'art. 1.3 de la Llei Orgànica 9/1983 de 15 de juliol, reguladora del dret de reunió, és “la concurrència concertada i temporal de més de 20 persones, amb finalitat determinada”. D'aquesta definició legal podem extraure els caràcters d'aquest tipus de reunió, que permet la seua diferenciació amb altres agrupacions humanes:

1. L'element subjectiu: la concertació. Ha d'existir un animus de reunir-se entre els individus que exerciten el dret, saber-se coneixedors que eixa reunió existeix i voler lliurement participar en la mateixa. Aquest requisit permet rebutjar la idea que s'exercita el dret de reunió quan hi ha un conjunt de persones que estan presents en un mateix lloc per atzar (Així s'ha pronunciat el Tribunal Constitucional en la seua STC 85/1988, de 28 d'abril, en relació a les agrupacions originades al voltant d'unes taules petitòries. Segons el Tribunal, en les qüestions públiques “no concorren els elements del concepte de reunió.

Especialment, la simple agrupació o confluència de transeünts entorn d'una taula petitòria manca de l'element subjectiu de tota reunió, consistent, segons es deixa dit, en el concert mutu per a concórrer, en el saber-se participants d'una reunió”).

2. L'element temporal: la temporalitat. El caràcter transitori de la reunió permet diferenciar aquest dret del que constitueix una reunió perllongada en el temps, que conformaria una associació.

3. L'element teleològic: la concordança d'objectius o finalitats. Són objectius específics i conjunturals, que s'esgoten en el mateix acte de la reunió. Les finalitats han de ser lícites.

4. L'element objectiu: es refereix al lloc de celebració de la reunió, que defineix la tipologia de reunions.

Queden fora de l'àmbit d'aplicació de la Llei 9/1983 una sèrie de reunions (art. 2 de la Llei):

- a) Les que celebren les persones físiques en els seus propis domicilis.
- b) Les que celebren les persones físiques en locals públics o privats per raons familiars o d'amistat.
- c) Les que celebren els partits polítics, sindicats, organitzacions empresarials, societats civils i mercantils, associacions, corporacions, fundacions, cooperatives, comunitats de propietaris i altres entitats legalment constituïdes en llocs tancats, per a les seues pròpies finalitats i mitjançant convocatòria que aconseguisca exclusivament als seus membres o a altres persones nominalment convidades.
- d) Les que celebren els professionals amb els seus clients en llocs tancats i per a les finalitats que els són propis.
- e) Les que se celebren en unitats, vaixells i recintes militars, a les quals es refereixen les Reals Ordenances de les Forces Armades, que es regiran per la seua legislació específica.

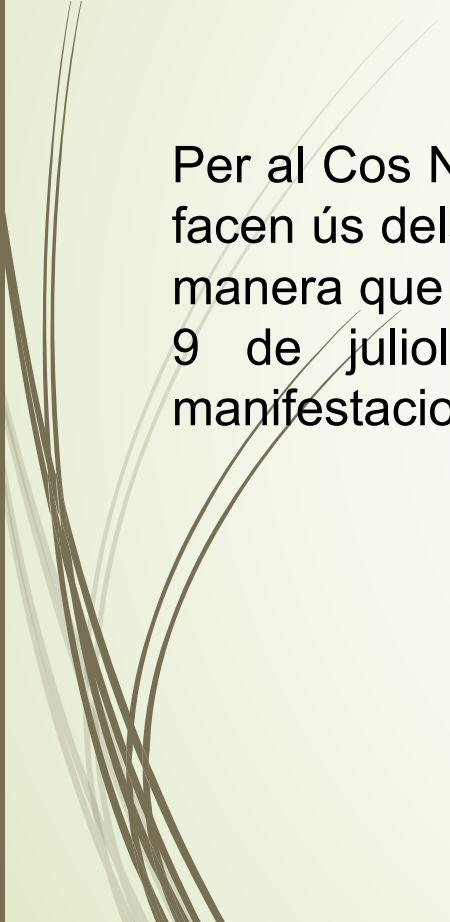
Titularitat

La titularitat del dret és universal i correspon tant a nacionals com a estrangers, inclosos els estrangers il·legals, STC 236/2007. Ara bé, per a exercitar el dret s'han de trobar en el ple exercici dels seus drets civils.

A més, alguns ciutadans tenen mediatitzat l'exercici d'aquest dret. L'art. 180 de la Llei 85/1978, de 28 de desembre, de les Reals Ordenances de les Forces Armades, impedeix als militars assistir a reunions de “tipus polític, social o reivindicatiu”.

A més, els militars tenen prohibit acudir d'uniforme a manifestacions públiques o a reunions que no tinguessin caràcter familiar, social o cultural.

L'art. 182 de les Reals Ordenances afegeix que no podran assistir a les reunions de les organitzacions polítiques o sindicals ni expressar públicament les seues opinions sobre elles.

Per al Cos Nacional de Policia, sempre que es troben lliures de servei i no facen ús dels seus uniformes ni ostentació dels distintius d'identificació, de manera que es troben lliures de la seua obligació de portar armes (STS de 9 de juliol de 1981, Sala Tercera) podran acudir a reunions i manifestacions.

La Llei 1/2007, de 22 d'octubre, reguladora dels drets i deures dels membres de la Guàrdia Civil estableix en el seu art. 8 que els Guàrdies Civils no podran organitzar manifestacions o reunions de caràcter polític o sindical.

Les reunions de Guàrdies Civils en dependències oficials hauran de ser comunicades prèviament al cap de la unitat, centre o òrgan corresponent, qui podrà no autoritzar-les per causa del funcionament del servei.

En tot cas no podran assistir a manifestacions o reunions vestint l'uniforme reglamentari, ni portant armes i hauran de respectar les exigències de neutralitat pròpies de la condició de Guàrdia Civil.

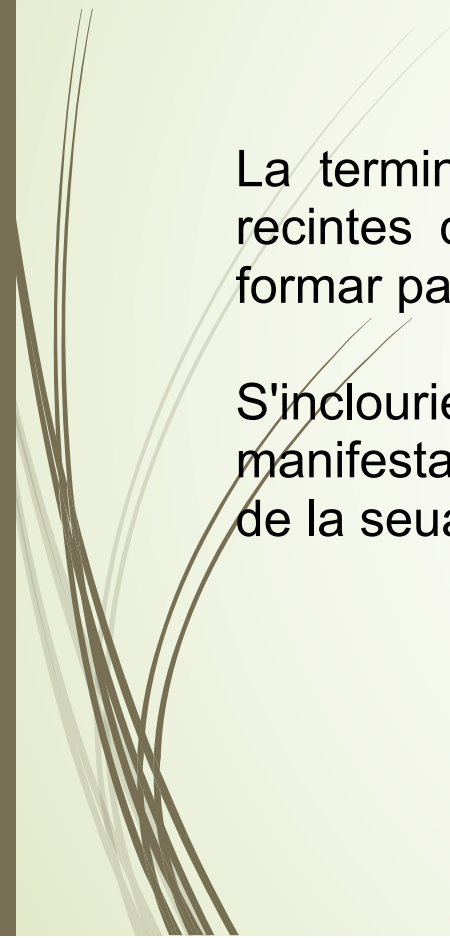
Els jutges, magistrats i fiscals tenen una prohibició més limitada doncs se'ls prohibeix acudir a les reunions i manifestacions en la seua condició oficial (L'art. 395.1.º de la Llei Orgànica del Poder Judicial estableix que tenen prohibit “concórrer, en la seua qualitat de membres del Poder Judicial, a qualssevol actes o reunions públiques que no tinguen caràcter judicial, excepte aquelles per a les quals hagueren sigut convocats o autoritzats a assistir pel Consell General del Poder Judicial”).

Res impedeix, doncs, la seua participació en reunions públiques, sempre que ho facen com qualsevol altre ciutadà i no en la seua qualitat de membres del Poder Judicial. L'art. 418.2 de la Llei Orgànica del Poder Judicial tipifica com a falta greu l'incompliment de la prohibició establida en l'art. 395.1.º de la pròpia Llei.

Tipologia

Atenent al lloc on se celebri la reunió podem parlar de diferents classes de reunions:

- Reunions en llocs tancats. No presenten problemes, aquest tipus de reunions no requereixen comunicació administrativa.
- Reunions en llocs de trànsit públic (Aquesta terminologia “llocs de trànsit públic” és jurídicament molt precisa, i es refereix a aquelles reunions que es pretenen celebrar en llocs de titularitat pública l'ús principal de la qual és precisament el trànsit, la lliure circulació. És una expressió més afortunada que la de “reunions a l'aire lliure”, ja que el realment transcendent a l'efecte de la determinació del seu règim Jurídic és si el lloc de celebració es troba o no destinat al trànsit habitual de persones o vehicles.

La terminologia “reunions en llocs de trànsit públic” exclou així els recintes com una plaça de bous o un poliesportiu (que entrarien a formar part de les reunions en locals tancats).

S'inclourien tant el que hem anomenat concentracions com les manifestacions. L'article 21.2 CE exigeix la comunicació prèvia, abans de la seua celebració, a l'autoritat administrativa.

Aquest límit respon a la necessitat d'assegurar el bon funcionament del trànsit en el lloc públic i de la potencial col·lisió de l'exercici del dret de manifestació amb altres drets fonamentals com la llibertat de circulació.

Aquestes reunions seran comunicades a l'autoritat administrativa pels promotors o organitzadors (Quan el convocant és una persona jurídica correspondrà realitzar la comunicació al seu representant) amb **almenys 10** dies d'antelació.

(Encara que aquest període de 10 dies pugui semblar molt extens la determinació del mateix té com a finalitat donar temps suficient a la jurisdicció contenciós-administrativa a pronunciar-se sobre la mateixa en el cas que l'autoritat governativa haja decidit prohibir o suspendre la manifestació i els convocants decidisquen recórrer judicialment la decisió administrativa i **un màxim de 30 dies**, ara bé, si concorre un supòsit imprevist i imprevisible que justifique una reunió immediata la comunicació de la celebració de la reunió es pot fer amb només **24 hores d'antelació**.

En l'escrit de comunicació es farà constar la següent informació (art. 9): el nom, cognoms, domicili i document oficial d'identificació de l'organitzador o organitzadors; lloc, data, hora i durada prevista, objecte de la mateixa, itinerari projectat (Mitjançant la LO 9/1999, de 21 d'abril, s'ha modificat l'art. 9 de la Llei, afegint-li un apartat 2, en el qual es disposa que l'autoritat governativa donarà trasllat de l'escrit de comunicació a l'Ajuntament afectat, a fi que aquest informe en un termini de vint-i-quatre hores sobre l'itinerari proposat.

Si no contesta, s'entén que està d'acord.

L'informe no resultarà vinculant i tindrà caràcter objectivat, és a dir, farà referència a l'estat del lloc en el qual es pretén celebrar la manifestació, la concurrència amb altres actes, les condicions de seguretat dels llocs i altres anàlogues.) i, finalment, mesures de seguretat previstes pels organitzadors o que se sol·liciten de l'autoritat governativa.

L'autoritat denegarà la realització de la manifestació quan tinga fundades raons que es produiran danys a tercers (pertorbació de l'ordre públic amb perill per a persones i béns). Si escau, l'autoritat podrà proposar la modificació d'aspectes organitzatius de la manifestació: itinerari, hora...

La resolució administrativa haurà d'adoptar-se en forma motivada i notificar-se en el termini màxim de setanta-dues hores des de la comunicació dels convocants (El termini ha sigut ampliat de quaranta-vuit hores que era el que establia la Llei de 1983 a les setanta-dues que ha establert la LO 9/1999).

Protecció jurisdiccional

Si els convocants no estan d'acord amb aquestes activitats de control poden recórrer-les davant els tribunals del contenciós-administratiu.

Aquest dret posseeix una protecció jurisdiccional específica, a través d'un procediment ràpid de l'art. 53 CE-, procediments preferents i sumaris.

Així, està establert en l'art. 122 LJCA 29/1988 (En aquest precepte es disposa que el recurs s'interposarà dins de les quaranta-vuit hores següents a la notificació de la prohibició o modificació de la reunió en lloc de trànsit públic o manifestació, traslladant-se pels promotors copia degudament registrada del recurs a l'autoritat governativa, amb l'objecte que aquesta remeta immediatament l'expedient.

El Tribunal, en el termini improrrogable de quatre dies, convocarà al representant legal de l'Administració, al Ministeri Fiscal i als recurrents a una audiència en la qual, de manera contradictòria, sentirà a tots els personats i resoldrà sense ulterior recurs).

La LO 9/1983 contempla la possibilitat de suspendre o dissoldre una reunió.

Es pot dissoldre una reunió quan siga il·lícita, es produïsquen pertorbacions de l'ordre públic en béns i persones o es faça ús d'uniformes paramilitars, art. 5 de la Llei 1983.

El dret de sufragi actiu, art. 23.1 CE

Art. 23.1 CE (Llei Orgànica del Règim Electoral General (LOREG) 5/1985, sotmesa a diferents modificacions):

“Els ciutadans tene el dret a participar en els assumptes públics, directament o per mitjà de representants, lliurement triats en eleccions periòdiques per sufragi universal”.

Concepte i delimitació

El principi general que regeix el nostre sistema polític és el de la democràcia representativa i així s'estableix en l'art. 66 CE quan s'afirma que les Corts Generals són les encarregades de representar al poble espanyol.

L'art. 23.1 CE faculta als ciutadans a participar en els assumptes públics directament o bé per mitjà de representants, lliurement triats per mitjà d'un sistema de sufragi universal, lliure, igual, directe i secret.

En un sistema on la democràcia és representativa es reconeix un dret a triar als nostres representants polítics.

El dret de sufragi actiu és un dret de participació en eleccions de caràcter polític, en els seus diferents nivells territorials, ja siguen:

.-eleccions polítiques locals, autonòmiques, nacionals o europees.

Tal com determina el TC es tracta del dret dels ciutadans a ser electors en totes les eleccions pròpies de la democràcia representativa, és a dir, garanteix el dret de vot en les eleccions tendents a designar representants de naturalesa política, en les eleccions que són “manifestació de la sobirania popular”, STC 51/1984.

Queden fora de l'exercici del dret de l'art. 23.1 CE les eleccions no polítiques, de tipus professional o sindical, doncs el mateix precepte parla de sufragi universal, rebutjant, per tant, el supòsit de sufragi corporatiu propi d'aquest últim tipus d'eleccions.

Al costat de les eleccions de democràcia representativa, també el 23.1 CE té com a àmbit d'aplicació el supòsit de democràcia directa dels referenda, és a dir, també regeix en els casos dels processos referendaris de l'art. 92 CE (referèndum consultiu), art. 147 CE (referèndum dels Estatuts d'Autonomia) o el referèndum de reforma constitucional dels arts. 167 i 168 CE, i en el cas dels concejos oberts, art. 140 in fine CE.

Naturalesa jurídica

El dret de sufragi actiu gaudeix de la naturalesa jurídica de dret, que és exercitat per tots aquells que es troben legitimats de manera objectiva. Queda fora d'aquesta consideració la de ser un dret només exercit per aquells que gaudeixen d'una capacitat econòmica determinada -sufragi censatari- o que gaudisquen de certes capacitats intel·lectuals -sufragi de capacitats-. Es presenta com un dret uti civis.

A la seua conceptualització com a dret de tots els ciutadans se li uneix la seua consideració de funció, és a dir, en el seu vessant o cara objectiva el sufragi actiu serveix a la conformació de la voluntat de l'Estat i al funcionament de l'Estat democràtic

Contingut

El contingut del dret de sufragi actiu no s'esgota en la simple possibilitat de triar als representants del poble, sinó que s'estén a l'exercici de l'acompliment lliure de les funcions dels triats -SSTC 32/85 i 81/91-, amb el que aquest contingut uneix els drets de sufragi actiu i passiu.

Titularitat i condicions d'exercici

Respecte a la titularitat del dret de sufragi actiu, l'art. 23.1 CE ha de ser analitzat d'acord amb els articles 13.2 (“Solament els espanyols seran titulars dels drets reconeguts en l'article 23, excepte el que, atenent a criteris de reciprocitat, puga establir-se per tractat o llei per al dret de sufragi actiu i passiu en les eleccions municipals”) i 93 de la Constitució.

Els drets de participació política de forma tradicional s'han relacionat amb la sobirania de l'Estat. Sobre la base d'aquesta creença clàssica correspon el seu exercici, per tant, només als nacionals del país. Per açò, l'article 23 parla exclusivament de “els espanyols”.

No obstant açò, les últimes tendències polític-constitucionals advoquen per l'extensió del dret a tots els ciutadans del país, independentment de la seua nacionalitat.

En aquest sentit, i en l'àmbit de les eleccions municipals, l'art. 13.2 CE reconeix aquest dret també per als estrangers quan així ho disposara una llei o un tractat i sota el principi de la reciprocitat (Al febrer del 2009 el Govern espanyol va signar diversos Convenis amb Argentina, Perú i Colòmbia amb la finalitat de que els estrangers d'aquests països puguen votar en les eleccions locals a Espanya i recíprocament els espanyols puguen votar en aquests Estats.

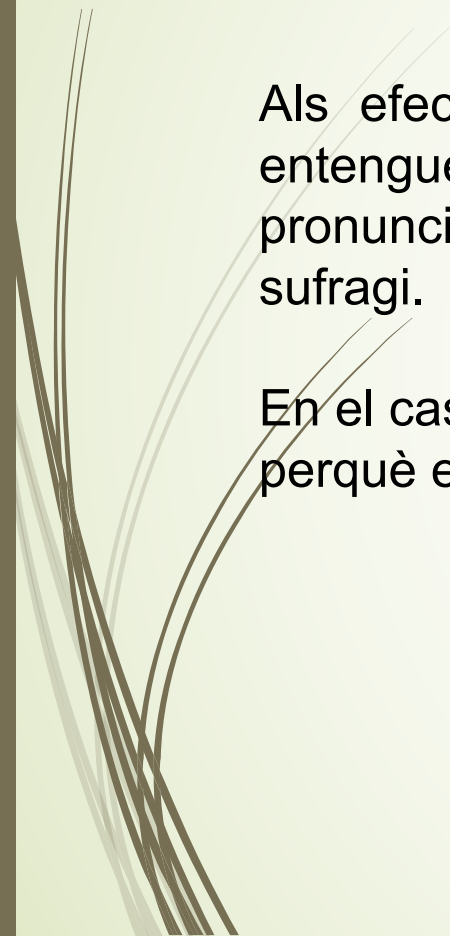
Per a exercitar el dret de sufragi actiu els estrangers hauran d'acreditar un mínim de cinc anys de residència legal i ininterrompuda a Espanya, anteriors a la seua sol·licitud d'inscripció en el cens electoral.

Els Convenis no aconsegueixen al dret de sufragi passiu. El Govern espanyol ha negociat acords similars fins a amb 15 països: Equador, Xile, Bolívia, Paraguai, Uruguai, Veneçuela, Trinidad i Tobago, Burkina Faso, Cap Verd, República de Corea, Islàndia i Nova Zelanda.

Respecte de les eleccions al Parlament Europeu l'art. 19.2 del Tractat disposa que els nacionals dels Estats de la Unió, que residisquen en països de la mateixa però que no siga el propi, tenen també el dret de sufragi actiu en les mateixes condicions que els nacionals del país. Així l'art. 210. 1 a) de la LOREG determina que tindran dret a vot en aquest tipus d'eleccions els comunitaris que residisquen a Espanya, gaudisquen del dret de sufragi actiu en els seus països d'origen i complisquen les mateixes condicions d'exercici que els espanyols.

En la resta d'eleccions: autonòmiques i nacionals només són titulars els espanyols.

No són titulars les persones jurídiques (Així ho assenyala el Tribunal Constitucional en la seua Sentència 63/1987: "No són titulars de la situació jurídica així garantida altres persones o ens, com els sindicats o els mateixos partits polítics").

Als efectes previstos en aquest article, els jutges o tribunals que entenguen dels procediments d'incapacitació o internament hauran de pronunciar-se expressament sobre la incapacitat per a l'exercici de sufragi.

En el cas que aquesta siga apreciada, ho comunicaran al Registre Civil perquè es procedisca a l'anotació corresponent.

► **Poden votar:**

- Poden votar amb caràcter general els ciutadans espanyols (veure eleccions europees i municipals) majors d'edat als quals no s'haja retirat el dret al vot. Per a l'exercici del dret al vot és indispensable la inscripció en el cens electoral vigent.

- **Qui no pot votar amb caràcter general.**
- No tenen el dret al vot, art 2 i 3 de la LOREG:
- a) Els condemnats per sentència ferma a la pena de privació del dret de sufragi.
- b) Els declarats incapaces en virtut de sentència judicial ferma, sempre que la mateixa declare expressament la incapacitat per a l'exercici del dret de sufragi.
- c) Els internats en un hospital psiquiàtric amb autorització judicial, durant el període que dure el seu internament, sempre que en l'autorització el jutge declare expressament la incapacitat per a l'exercici del dret de sufragi.

► **Qui pot votar en les eleccions als Parlaments Autònoms.**

► Poden votar en les eleccions als Parlaments Autònoms tots els ciutadans espanyols majors d'edat que figuren en el cens electoral, incloent, per tant, també als ciutadans inscrits en el cens d'espanyols residents en l'estranger.

► **Qui pot votar en les eleccions municipals.**

► En les eleccions municipals poden votar els veïns espanyols dels municipis respectius que siguin majors d'edat i estiguen inscrits en el cens electoral de residents. Per tant, no poden votar en les eleccions municipals els espanyols inscrits en el cens d'espanyols residents en l'estranger.

➤ **També poden votar els següents estrangers:**

- a) Les persones residents a Espanya que, sense haver adquirit la nacionalitat, tinguen la condició de ciutadà de la Unió Europea. Han de reunir els mateixos requisits que per a ser elector es requereix als espanyols i, a més, haver manifestat la seua voluntat de votar a Espanya.
- b) Les persones estrangeres ciutadanes de països que permeten als espanyols votar en les eleccions municipals. En aquest cas s'estarà al previst en els tractats respectius.

➤ **Qui pot votar en les eleccions generals.**

➤ En les eleccions generals poden votar els espanyols majors d'edat inscrits en el cens electoral, tant espanyols residents a Espanya com a espanyols residents en l'estranger (cens d'espanyols residents en l'estranger).

➤ **Qui pot votar en les eleccions al Parlament Europeu.**

➤ A més de les persones que poden votar amb caràcter general, també poden votar en les eleccions al Parlament Europeu les persones residents a Espanya que, sense haver adquirit la nacionalitat espanyola, tinguen la condició de ciutadans de la Unió Europea.

➤ **Perquè els ciutadans de la Unió Europea, no espanyols, residents a Espanya puguin votar és necessari que:**

- a) Reunisquen els requisits que per a ser elector s'exigeix als espanyols.
- b) Gaudisquen del dret de sufragi actiu en l'estat membre d'origen.
- c) Hagen optat prèviament per exercir el dret al vot a Espanya.

► **Qui pot ser candidat en unes eleccions amb caràcter general**

► Són elegibles els espanyols majors d'edat que, posseint la qualitat d'elector, no incorreguen en cap de les causes d'inelegibilitat general previstes en l'article 6 de la Llei Orgànica 5/1985, de 19 de juny, de Règim Electoral General.

► **Qui no pot ser candidat amb caràcter general**

► Entre les causes d'inelegibilitat general regulades en l'article 6 de la Llei Orgànica 5/1985, de 19 de juny, de Règim Electoral General, figuren el ser membre de la família real espanyola o el ser titular de determinats càrrecs, com per exemple el de president o presidenta o magistrat o magistrada del Tribunal Constitucional, president o presidenta del Tribunal Suprem, president o presidenta del Consell d'Estat i president o presidenta del Tribunal de Comptes, vocal del Consell General del Poder Judicial, director o directora de l'Oficina del Cens Electoral, així com president, vocal o secretari de les juntes electorals.

- ▶ També estan exclosos els alts càrrecs de l'Administració central com els sotssecretaris, secretaris generals, directors generals dels departaments ministerials i els equiparats a ells.
- ▶ Els magistrats, jutges i fiscals que es troben en situació d'actiu i els militars professionals i de complement i membres de les forces i cossos de seguretat i policia, en actiu, tampoc són elegibles.
- ▶ **En tot cas, són inelegibles:**
 - ▶ a) Els condemnats per sentència ferma a pena privativa de llibertat, en el període que dure la pena.
 - ▶ b) Els condemnats per sentència, encara que no siga ferma, per delictes de rebel·lió o de terrorisme, contra l'Administració pública o contra les institucions de l'Estat quan la mateixa haja establert la pena d'inhabilitació absoluta o especial o de suspensió per a ocupació o càrrec públic en els termes previstos en la legislació penal.

► Qui pot ser candidat en les eleccions als Parlaments Autònoms

► Poden ser candidats en les eleccions als Parlaments Autònoms els espanyols majors d'edat que, posseint la qualitat d'electors als Parlaments, no es troben culpables en cap de les causes d'inelegibilitat general previstes en l'article 6 de la Llei Orgànica 5/1985, de 19 de juny, de Règim Electoral General.

► A més, no poden ser candidats a les eleccions als Parlaments Autònoms

∴

- a) Els ministres i els secretaris d'estat del Govern de la nació.
- b) El titular de la Sindicatura de Greuges.
- c) Els directors generals i els secretaris generals tècnics de l'Administració de la Comunitat Autònoma, així com els directors dels gabinets de Presidència i de les conselleries, i equiparats a aquests.

-
- d) Els parlamentaris de les assemblees legislatives d'altres comunitats autònomes.
 - i) Els presidents i membres del Consell de Govern de les restants comunitats autònomes i els alts càrrecs d'aquestes.
 - f) Els que exercisquen funcions o càrrecs conferits i remunerats per estats estrangers.
 - g) El director general de l'Ens Públic de Radiotelevisió de la Comunitat Autònoma corresponent i els directors de les seues societats.

► Qui pot ser candidat en les eleccions municipals

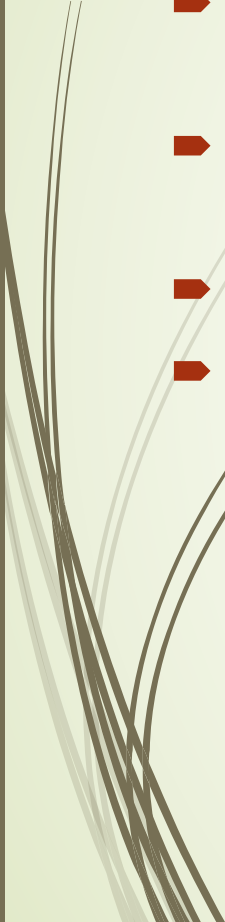
- Són elegibles els espanyols majors d'edat que, posseint la qualitat d'elector, no es troben culpables en cap de les causes d'inelegibilitat general previstes en l'article 6 la Llei Orgànica 5/1985, de 19 de juny, de Règim Electoral General. Les causes d'inelegibilitat específiques de les eleccions municipals es regulen en l'article 177 de la Llei Orgànica 5/1985.
- També poden ser candidats en les eleccions municipals totes les persones residents a Espanya que, sense haver adquirit la nacionalitat espanyola:
 - a) Tinguen la condició de ciutadans de la Unió Europea o bé siguen nacionals de països que atorguen als ciutadans espanyols el dret de sufragi passiu en les seues eleccions municipals en els termes d'un tractat.
 - b) Reunisquen els requisits per a ser elegibles exigits en la llei per als espanyols.
 - c) Gaudisquen del dret de sufragi passiu en el seu estat d'origen.

► **Qui pot ser candidat en les eleccions generals?**

► En les eleccions generals són elegibles els espanyols majors d'edat que, posseint la qualitat d'elector, no es troben culpables en cap de les causes d'inelegibilitat previstes en els articles 6 i 154 de la Llei Orgànica 5/1985, de 19 de juny, de Règim Electoral General.

► **Qui pot ser candidat en les eleccions al Parlament Europeu?**

► A més de qui pot ser candidat en unes eleccions amb caràcter general, en les eleccions al Parlament Europeu poden ser també candidat les persones residents a Espanya que, sense haver adquirit la nacionalitat espanyola, tinguen la condició de ciutadans de la Unió Europea.

-
- Perquè els ciutadans de la Unió Europea, no espanyols, residents a Espanya puguin ser candidats és necessari que:
 - a) Reunisquen els requisits que per a ser elegible s'exigeixen per als espanyols.
 - b) Gaudisquen del dret de sufragi passiu en el seu país d'origen.
 - Les causes d'inelegibilitat concretes per a ser candidat en les eleccions al Parlament Europeu es regulen en l'article 210 de la Llei Orgànica 5/1985, de 19 de juny, de Règim Electoral General.

El dret de petició

El **dret de petició** és el dret a presentar una queixa, o buscar l'ajuda d'un govern, sense por a càstigs o represàlies.

L'article 44 de la Carta de Drets fonamentals de la UE garanteix el dret de petició davant el Parlament Europeu. La CE el garanteix en l'art 29.

Article 29 CE

"Tots els espanyols tindran el dret de petició individual i col·lectiva, per escrit, en la forma i amb els efectes que determine la llei.

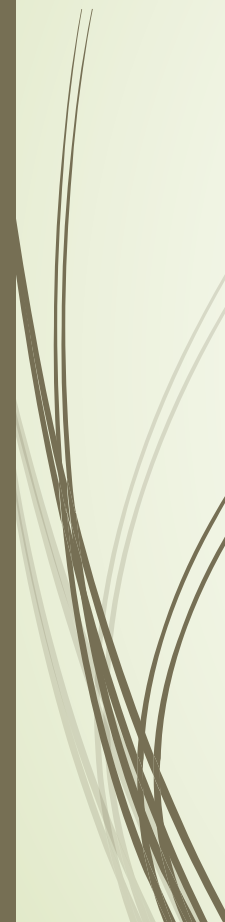
Els membres de les Forces o Institucions armades o dels cossos sotmesos a disciplina militar podran exercir aquest dret només individualment i d'acord amb el que disposa la seva legislació específica. "

-
- El dret de petició ha estat regulat durant quaranta anys en la Llei 92/1960, de 22 de desembre. Estem, per tant, davant un dret preexistent a la seua plasmació constitucional que, amb posterioritat a l'entrada en vigor de la norma suprema en 1978, encara va seguir regulat per una llei preconstitucional, encara que matisada en la seua interpretació i aplicació per la jurisprudència del Tribunal Constitucional.
 - Avui, el contingut del dret de petició es troba desenvolupat en la Llei Orgànica 4/2001, de 12 de novembre, ja que l'article 81 de la Constitució exigeix el màxim rang legal quan es tracta de desenvolupar drets fonamentals.

Concepte

Encara que aquesta norma tampoc ofereix una definició del dret de petició, el seu articulat i la jurisprudència constitucional permeten conceptuar el dret com una fórmula per a la participació directa dels ciutadans en els assumptes públics que comprèn **aquelles peticions discrecionals o graciabls, no fundades en un dret subjectiu** que es dirigeixen a l'òrgan de l'Administració Pública que tinga atribuïda la competència relativa a l'assumpte al que es referisca la petició

El dret de petició permet a qualsevol persona dirigir-se, individual o col·lectivament, als poders públics, institucions públiques, administració o autoritat, així com davant els òrgans de direcció i administració dels organismes vinculats o dependents d'administracions públiques, respecte de les matèries de seva competència.

-
- ▶ L'objecte del dret de petició, es pot referir a qualsevol assumpte o matèria compresos en l'àmbit de competències del destinatari, amb independència que afecten exclusivament el peticionari o siguen d'interès col·lectiu o general.
 - ▶ És característic de l'exercici del dret de petició que la queixa o suggeriment no tingua un procediment específic per a formalitzar la reclamació i que el nucli essencial estiga constituït per una petició.
 - ▶ Aquest dret s'ha d'exercitar per escrit, encara que pot utilitzar qualsevol mitjà fins i tot electrònic, sempre que permeta acreditar la seva autenticitat.
 - ▶ De conformitat amb l'art 12 de la LODP, aquest és susceptible de tutela judicial mitjançant les vies establertes en l'art. 53.2 CE.

-
- Exemples de peticions que hauran de tramitar-se pel procediment de la Llei Orgànica 4/2001 poden ser les relatives a la creació o a la millora d'un servei públic, a l'adopció de decisions discrecionals o graciabls en matèries que la legalitat ho permeti o a la promulgació d'una disposició de caràcter general necessària per a donar efectivitat a la petició efectuada.
 - El dret de petició es pot definir com la facultat que pertany a tota persona de dirigir-se als poders públics per a fer-los conèixer un fet o un estat de coses i per a reclamar la seua intervenció.
 - Com a excepció són aliens a fi del dret de petició aquelles qüestions que hagen de seguir un procediment administratiu concret, un procediment parlamentari o un procés judicial.
 - Com a excepció són aliens a fi del dret de petició aquelles qüestions que hagen de seguir un procediment administratiu concret, un procediment parlamentari o un procés judicial.

Tramitació

L'art. 7 de la LO del dret de petició assenyala el procediment per a la seva tramitació:

Rebut l'escrit de petició, l'autoritat o òrgan a què es dirigeix procedirà a comprovar si es compleixen els requisits previstos per la Llei, amb les diligències, comprovacions i assessoraments que estime pertinents. Després del seu examen es declararà la seva inadmissió o es tramitarà la petició.

Si l'escrit no reuneix els requisits o dades necessàries, es requerirà al peticionari perquè els esmene en el termini de 15 dies.

Es podrà requerir al peticionari perquè aporte dades o documents complementaris que resulten imprescindibles.

El dret de petició és susceptible de tutela judicial preferent i sumària i, subsidiàriament, de recurs d'empara, sense perjudici de qualsevol altres accions que el peticionari considere procedents (art. 12).

Titularitat

Tota persona natural o jurídica, prescindint de la seva nacionalitat, pot exercir aquest dret, individual o col·lectivament, en els termes i amb els efectes establerts en la LO 4/2001, sense que del seu exercici pugui derivar cap perjudici per al peticionari.

Els membres de les forces armades o instituts armats o cossos sotmesos a disciplina militar, només podran exercir aquest dret individualment i d'acord amb el que disposa la seva legislació específica

El dret d'accés a càrrecs i funcions públiques

Article 23.2 CE

"Així mateix, tenen dret a accedir en condicions d'igualtat a les funcions i càrrecs públics, amb els requisits que assenyalen les lleis".

Els particulars poden acudir al recurs d'empara en la mesura que les lleis estableixquen condicions discriminatòries (STC 5/1983)

Ostenten la titularitat del dret d'accés als càrrecs públics els ciutadans, primer com a candidats a un càrrec representatiu i després com a parlamentaris i si és el cas, fins i tot els Grups parlamentaris en què aquests s'integren i que ells mateixos constitueixen, en la mesura que resulten menyscabats els seus drets. (STC entre d'altres, 5 i 10/1983)

Art. 23.1

“Els ciutadans tenen dret a participar en els assumptes públics **directament o per mitjà de representant**, lliurement triats en eleccions periòdiques per sufragi universal”.

Formes de participació política: participació directa i participació indirecta o representativa

La sobirania popular, com facultat d'un poble per dotar-se d'institucions i lleis pròpies i per regular la convivència a través de la participació política, pot tenir diverses manifestacions, però totes elles fan referència a la idea central de democràcia.

La imprescindible participació dels ciutadans que defineix el sistema democràtic pot realitzar-se per diversos mitjans.

- .-**Exercir directament les funcions** i facultats inherents al funcionament de la comunitat (participació directa)

- .-**Delegar en uns representants** les funcions d'organització de la comunitat durant períodes determinats de temps (participació indirecta o representativa)

La participació indirecta o representativa,

en la qual el dret fonamental a la participació en els assumptes públics es manifesta en l'elecció lliure de representants, és la forma més estesa en les democràcies actuals.

En la major part dels Estats actuals reconeixen alguns mecanismes de participació directa que coexisteixen dins d'un sistema fonamentalment articulats al voltant de la representació política.

Ha d'implicar també el dret a no participar-hi. Resulta difícilment compatible amb el principi de llibertat la imposició del que, en principi, són drets bàsics d'aquest tipus de règim polític.

Participació indirecta o representativa

L'art. 6 CE proclama que els partits polítics són instruments fonamentals per a la participació política.

En el mateix sentit l'art. 66 CE afirma que Les Corts Generals representen el poble espanyol ... i és en una de les càmeres, el Congrés de diputats, on s'investeix el president del Govern, que ha de gaudir de la confiança de la majoria absoluta dels seus membres.

El parlament és, doncs, la institució representativa per excel·lència, en els seus àmbits territorials corresponents, Corts Generals i Parlaments autonòmics.

Tots ells són institucions representatives. El mateix cal dir dels ajuntaments, de les diputacions provincials i cabildos.

Per definir encara més el tipus de mandat dels representants, la CE, en el seu art 67.2 estableix que els membres de les Corts Generals no estan lligats pel mandat imperatiu. Això implica que els representants no poden rebre instruccions en el desenvolupament de la seva funció.

La participació directa que arreplega aquest article és la que es refereix a:

.-l'exercici de la iniciativa popular, regulada en l'Art. 87.3 i desenvolupada per la Llei Orgànica 3/1984, (proposició de llei davant les Corts amb l'aval de 500.000 signatures),

.-la que afecta a l'àmbit de participació local, en determinats suposats, mitjançant l'elecció de Consells Oberts que s'esmenta en l'Art. 140,

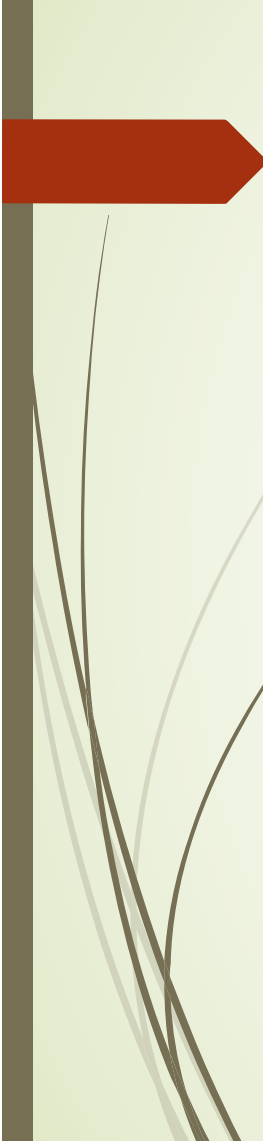
.-així com en les lleis de règim electoral general i de bases del règim local, i finalment, a la figura del referèndum regulat per Llei Orgànica de 18 de Gener de 1980.

Dret a l'educació i llibertat d'ensenyament

Article 27 CE

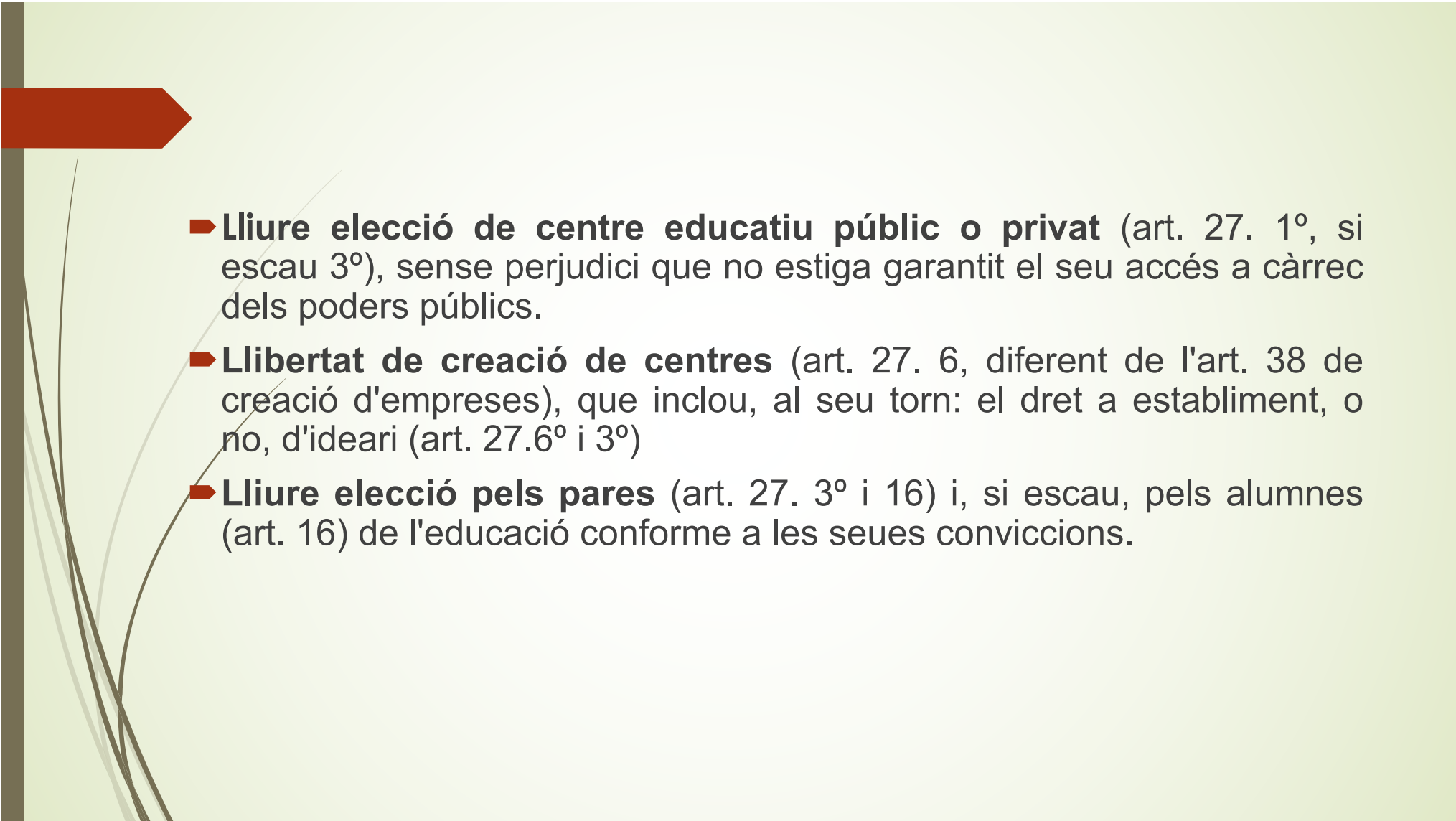
-
- “1. Tots tenen el dret a l'educació. Es reconeix la llibertat d'ensenyament.
 - 2. L'educació tindrà per objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i llibertats fonamentals.
 - 3. Els poders públics garanteixen el dret que tenen els pares a que els seus fills reben la formació religiosa i moral que estiga d'acord amb les seues pròpies conviccions.
 - 4. L'ensenyament bàsic és obligatori i gratuït.
 - 5. Els poders públics garanteixen el dret de tots a l'educació, mitjançant una programació general de l'ensenyament, amb participació efectiva de tots els sectors afectats i la creació de centres docents.

-
- 6. Es reconeix a les persones físiques i jurídiques la llibertat de creació de centres docents, dins del respecte als principis constitucionals.
 - 7. Els professors, els pares i, si escau, els alumnes intervindran en el control i gestió de tots els centres sostinguts per l'Administració amb fons públics, en els termes que la llei estableisca.
 - 8. Els poders públics inspeccionaran i homologaran el sistema educatiu per a garantir el compliment de les lleis.
 - 9. Els poders públics ajudaran als centres docents que reunisquen els requisits que la llei estableisca.
 - 10. Es reconeix l'autonomia de les Universitats, en els termes que la llei estableisca”.

Continguts

- **“Llibertat d'ensenyament”** (reconeguda autònomament en l'art. 27. 1º), inclou:
 - L'anomenada **“llibertat acadèmica”** que comprén:
 - Llibertat d'estudi.
 - Llibertat de càtedra del docent (art. 20. 1. c) molt condicionada per factors com: caràcter públic o privat del centre, alumnat que és objecte de la seua activitat i tipus d'educació. i la llibertat de recerca (20. 1. b).

-
- ▶ **Lliure elecció de centre educatiu públic o privat** (art. 27. 1º, si escau 3º), sense perjudici que no estiga garantit el seu accés a càrrec dels poders públics.
 - ▶ **Llibertat de creació de centres** (art. 27. 6, diferent de l'art. 38 de creació d'empreses), que inclou, al seu torn: el dret a establiment, o no, d'ideari (art. 27.6º i 3º)
 - ▶ **Lliure elecció pels pares** (art. 27. 3º i 16) i, si escau, pels alumnes (art. 16) de l'educació conforme a les seues conviccions.

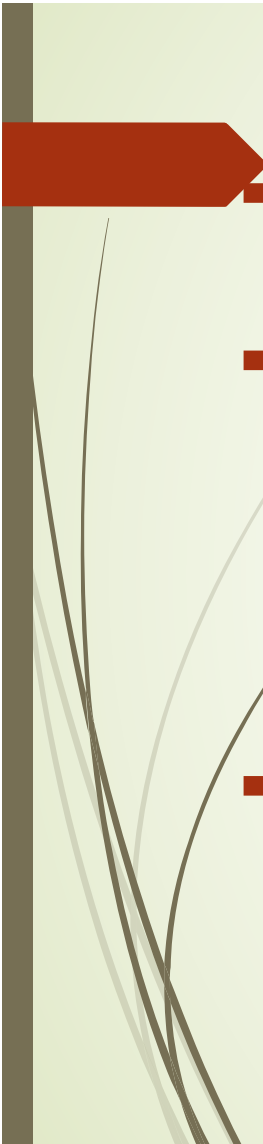
Subjectes:

Alumnes: llibertat d'estudi, dret i deure a l'educació.

- Dret a educació conforme a les seues conviccions (art. 16), llibertat d'elecció de centre (també amb dependència d'edat).
- Participació en l'ensenyament i gestió (Art. 27. 5º i 7º). Obligació respecte ideari centre privat.
- La maduresa i capacitat real d'exercici dels drets condicionen molt la seua amplitud i possible convergència amb altres drets.

➤ **Pares:**

- dret a educació dels seus fills conforme a les seues conviccions (art. 27. 3º i art. 16),
- llibertat d'elecció de centre (també amb dependència d'edat fill, art. 27).
- Participació en l'ensenyament i gestió (Art. 27. 5º i 7º).
- Obligació de respecte de l'ideari del centre privat.

-
- **Docents:** llibertat acadèmica (estudi, càtedra i recerca), neutralitat en centres públics i respecte de l'ideari del centre. Participació en l'ensenyament i gestió (Art. 27. 5º i 7º).
 - **Centres educatius:**
 - **Privats:** dret de creació, direcció, gestió (art. 27. 6º), imposar o no ideari (art. 27. 6º i 3º).
 - **Públics:** obligació de neutralitat en els públics. Obligació de respecte llibertat de càtedra de professors i d'altres drets de pares i alumnes.
 - **Autonomia** (en el cas de les d'Universitats, art. 27. 10º),
 - **Estat:** distribució competencial, en tot cas, programació general de l'ensenyament i neutralitat, inspecció, obligació de satisfer prestacionalment el dret, garantia general de l'objecte de l'educació i de la participació.

Concepte

- ▶ L'educació implica un procés instructiu i formatiu que respon a una obstinació atribuïble a determinats subjectes que realitzen sobre uns altres una concreta orientació i per a açò disposen, al seu torn, d'un determinat grau de coneixements i d'autoritat institucionalment reconeguda.
- ▶ Les finalitats del procés educatiu estan fixades taxativament en la pròpia CE, en l'art 27.2. Es prescriu el que podríem denominar educació per a la democràcia.
- ▶ Aquest apartat configura una directriu del sistema constitucional en la matèria, que garanteix el pluralisme intern dels centres orientant a la consecució dels valors, principis i drets del sistema democràtic espanyol.

Contingut

- La CE estableix que tots tenen dret a l'educació.
- L'Estat està obligat a satisfer aquest dret i, en conseqüència, concernit amb la necessitat de garantir una formació bàsica als ciutadans, ha de remoure aquells obstacles que impedisquen o dificulten aquest objectiu, doncs es tracta de fer possible que tots puguin accedir al ple desenvolupament tant físic com psíquic de la seua personalitat.
- El TC ha confirmat aquesta doble naturalesa del dret a l'educació, com a esfera de dret a la formació per part dels ciutadans i com a obligació de servei per part dels poders públics, entre unes altres, en la seua sentència 86/1985.

Titularitat

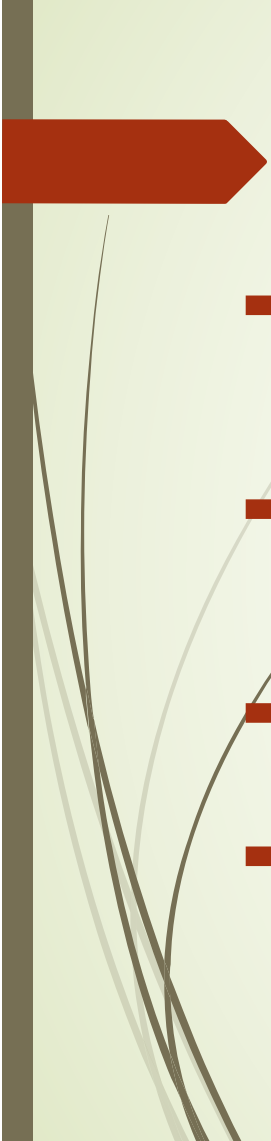
- ▶ La titularitat d'aquest dret correspon a la persona física nacional i també als estrangers en els termes assenyalats en l'art 13.1 CE.
- ▶ La Llei Orgànica 2/2009, d'11 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seua integració social, disposa la igualtat entre nacionals i estrangers menors de 18 anys, establint que tenen el dret i el deure a l'educació en les mateixes condicions que els espanyols.

Llibertat d'ensenyament

Concepte

- ▶ La llibertat d'ensenyament permet i habilita als particulars per a la creació de centres docents i els reconeix, com a àmbit d'aquesta llibertat, la facultat d'organitzar-los, fins i tot amb ideari propi, i dirigir-los de conformitat amb la llei, que, a Espanya permet la creació de centres privats i centres públics.
- ▶ Així entesa, la llibertat d'ensenyament permet l'exercici del dret a l'educació; per tant, la llibertat d'ensenyament i el dret a l'educació serien les dues cares, necessàries ambdues, per al compliment d'un de les finalitats essencials de l'Estat social i democràtic de Dret.

-
- El TC ha assenyalat la vinculació existent entre la llibertat d'ensenyament i la llibertat ideològica i religiosa constitucionalitzada en l'art. 16.
 - La llei 8/1985 permet als pares que els seus fills reben la formació religiosa i moral que estiga d'acord amb les seues pròpies conviccions.
 - La llei 8/1985 d'educació distingeix entre centres privats i centres públics.
 - El dret a l'educació i permet als pares escollir centre docent tant públic com privat, és a dir, diferent dels creats pels poders públics.

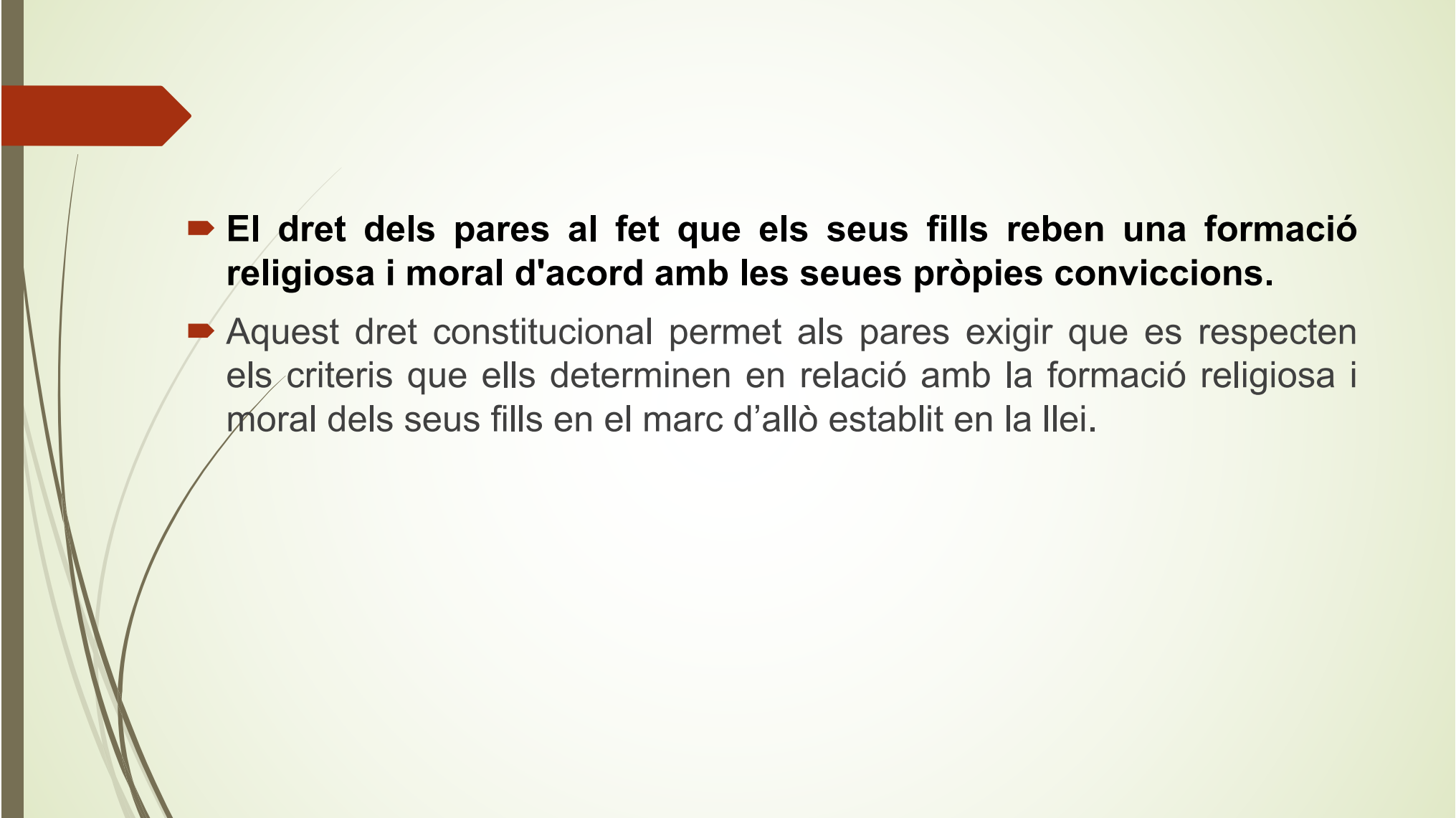
Llibertat de càtedra

- **Llibertat de càtedra** Art 20.1
- c) Protegeix les activitats investigadores i docents a través d'un conjunt de garanties que asseguren:
 - .-Absència de perturbacions i constriccions en l'exercici investigador i docent
 - .-Autonomia i participació de la recerca i la docència.

La llibertat de càtedra en la CE es configura en un doble aspecte:

- ▶ **1.-Com a manifestació de la llibertat d'expressió** que permet al subjecte manifestar opinions i punts de vista en l'àmbit docent i científic .
- ▶ **2.-Com un vessant del dret fonamental de producció i creació científica i tècnica.**
- ▶ El TC ha assenyalat que són titulars d'aquest dret tots els docents, independentment del nivell de l'ensenyament en què es desenvolupen les seues activitats.

-
- **El dret dels pares al fet que els seus fills reben una formació religiosa i moral d'acord amb les seues pròpies conviccions.**
 - Aquest dret constitucional permet als pares exigir que es respecten els criteris que ells determinen en relació amb la formació religiosa i moral dels seus fills en el marc d'allò establert en la llei.

Ensenyament de la democràcia

- ▶ La legitimitat dels poders públics per a escometre aquest desafiament deriva de la literalitat de l'article 27.2 CE.
- ▶ Un objectiu de l'educació democràtica és precisament l'ensenyament de la democràcia.
- ▶ Com es declara als principis que es recullen a l'art 1 de la Llei d'Educació de 2006 modificada per la LOMQE de 2013.

L' autonomia de les universitats

- ▶ Per al TC l'autonomia universitària és plenament un dret fonamental (STC 26/1987).
- ▶ El contingut de l'autonomia universitària es diversifica en tres aspectes:
 - ▶ **Autogovern:** Permet a les facultats dotar-se dels seus propis Estatuts i regular en ells la seua estructura interna i funcionament, conforme a la Llei D'universitats.
 - ▶ **Autonomia acadèmica.** A través de la qual les universitats aproven els seus propis plans d'estudi.
 - ▶ **Autonomia financera.** Permet administrar i distribuir ingressos, públics i privats i aplicar-los conforme a les seues pròpies decisions.

Titularitat

- ▶ La titularitat d'aquest dret correspon a la comunitat universitària, és a dir, a una persona jurídica que té com a finalitat defensar l'existència, en l'àmbit definit de llibertat, que directament afecta a cadascun dels membres integrants d'eixa comunitat.

El dret a la propietat privada i a l'herència

Article 33 CE

- 1."Es reconeix el dret a la propietat privada i a l'herència.
- 2.La funció social d'aquests drets en delimitarà el contingut, d'acord amb les lleis.
- 3.Ningú podrà ser privat dels seus béns i drets sinó per causa justificada d'utilitat pública o d'interès social, mitjançant la corresponent indemnització i de conformitat amb el que disposen les lleis".

L'art. 348 CC estableix que "propietat és el dret a gaudir i disposar d'una cosa, sense més limitacions que les establertes en les lleis".

El propietari té acció contra el posseïdor de la cosa per reivindicar "Els arts. 657 i ss. del CC estableixen que "drets a la successió d'una persona es transmeten des del moment de la seva mort" art. 658: "la successió es difereix per la voluntat de l'home manifestada en testament, i a falta d'aquest, per disposició de llei". La primera es diu testamentària i la segona legítima.

Titularitat

La titularitat del dret correspon tant a les persones físiques com a les persones jurídiques, i en els termes de l'art. 13.1 CE, pot correspondre també a les persones físiques i jurídiques que no siguin de nacionalitat espanyola.

Límits

L'apartat 2 de l'art. 33 CE incorpora la possibilitat d'establir límits al dret de propietat, en determinar que el contingut es modularà en raó de la funció social modificant així el contingut literal d'aquest dret que prevalia enfront d'altres drets i llibertats adaptant-lo als principis de l'Estat social i democràtic del Dret actual.

L'apartat 3 de l'article 33 CE, garanteix que ningú serà privat dels seus béns excepte en els casos i amb les garanties següents:

- 1.-Per causa justificada d'utilitat pública o interès social
- 2.-Mitjançant la corresponent indemnització
- 3.-De conformitat amb el que disposen les lleis

L'expropiació forçosa actualment ja no és un límit al dret de propietat sinó un instrument positiu posat a disposició del poder públic per al compliment dels fins que té encomanats amb vista a la consecució de l'equilibri econòmic, de la justícia social i del desenvolupament equilibrat de la societat (STC 166/1986).

La llei de 16 desembre de 1954, d'Expropiació forçosa (modificada per la llei 38/1999 i per la llei 14/2000, i darrerament per la 31/2015), estableix, en el seu art 1.1 **que s'entendrà per expropiació forçosa per causa d'utilitat pública o interès social qualsevol forma de privació singular de la propietat privada o de drets o interessos patrimonials legítims, qualsevol que siguin les persones o entitats a què pertanyi, ordenada imperativament.**

El dret de fundació

Art. 34 CE

1."Es reconeix el dret de fundació per a finalitats d'interès general, d'acord amb la llei.

2.Regirà també per a les fundacions el que disposen els apartats 2 i 4 de l'article 22. "

Regulat per la llei 50/2002, de 26 de desembre, de fundacions, que té per objecte desenvolupar el dret de fundació reconegut en l'art. 34 CE i establir les normes de règim jurídic de les fundacions que correspon dictar a l'Estat, així com regular les funcions de competència estatal.

.-La fundació és una persona jurídica, constituïda sense fi de lucre, que, per voluntat dels seus creadors, té afectat de manera duradora el seu patrimoni a la realització de fins d'interès general.

.-La fundació naix com un acte de disposició de béns que realitza el fundador, qui els vincula a una fi per ell determinat i estableix les regles per les quals han de ser administrats a fi de que serveixin per a la consecució de fins d'interès general.

.-L'art. 34 CE que reconeix el dret a la fundació es troba immediatament després del que regula la propietat privada manifestant el vincle entre un i altre, ja que el dret de fundació expressa una facultat del dret de propietat com és el de la lliure disposició del propi.

.-És requisit ineludible per a constituir una fundació que els fins de la fundació siguin d'interès general.

En aquest sentit, la Llei 50/2002, de 26 de desembre, de fundacions, confirma aquesta necessitat i incorpora un elenc de possibles fins, entre d'altres:

- .Els de defensa dels drets humans.
- .Defensa de les víctimes del terrorisme o d'actes violents
- .Assistència social i inclusió social
- .Cívics, educatius, culturals, científics, esportius, sanitaris, laborals
- .D'enfortiment institucional
- .De cooperació per al desenvolupament
- .De promoció del voluntariat
- .De promoció de l'acció social
- .De defensa del medi ambient, etc.

La llibertat d'empresa

Art. 38 CE

"Es reconeix la llibertat d'empresa en el marc de l'economia de mercat. Els poders públics garanteixen i protegeixen l'exercici i la defensa de la productivitat, d'acord amb les exigències de l'economia general i, si escau, de la planificació. "

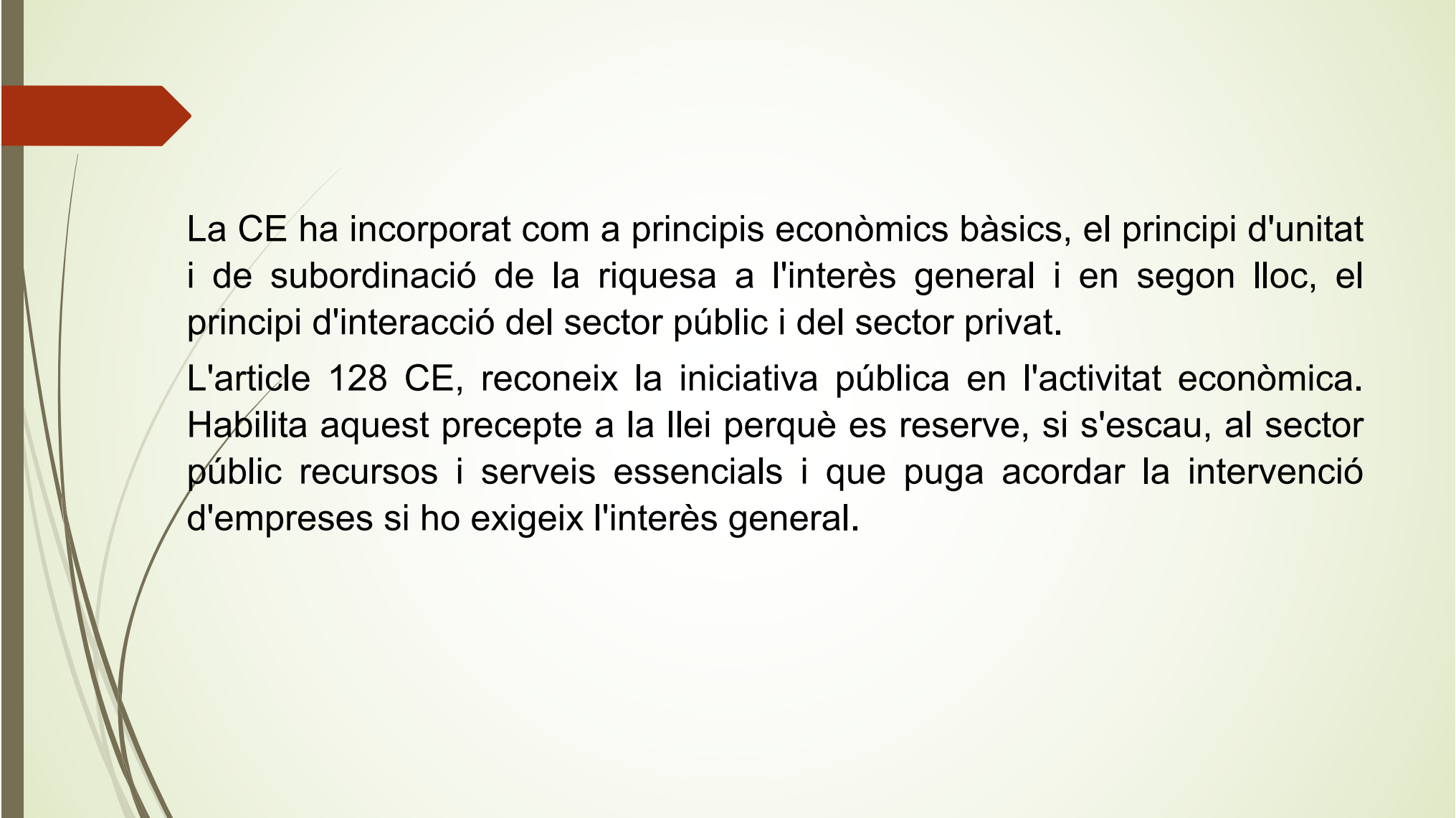
Es troba estretament vinculat a altres preceptes constitucionals com l'art. 33 ja citat, l'art. 128, que regula la funció pública de la riquesa o l'art. 131, que es refereix a la planificació de l'activitat econòmica.

La CE no estableix un model econòmic específic, però sí un model econòmic genèric que rebutja, almenys, dues solucions extremes: l'absoluta llibertat econòmica i la pura estatalització de l'economia.

El TC s'ha manifestat expressament (STC 46/1983), en reconèixer la llibertat d'empresa com un dret fonamental, encara que no estiga protegit pel recurs d'empara, ja que té un contingut essencial garantit davant el legislador segons ho estableix l'art. 53 CE.

Entre les condicions bàsiques per a l'exercici de la llibertat d'empresa constitucionalitzada es troba la lliure circulació de béns per tot el territori nacional, tot i que les CCAA poden disciplinar determinats aspectes de certes activitats empresarials (STC 52/1988).

La CE ha incorporat com a principis econòmics bàsics, el principi d'unitat i de subordinació de la riquesa a l'interès general i en segon lloc, el principi d'interacció del sector públic i del sector privat.

L'article 128 CE, reconeix la iniciativa pública en l'activitat econòmica. Habilita aquest precepte a la llei perquè es reserve, si s'escau, al sector públic recursos i serveis essencials i que pugui acordar la intervenció d'empreses si ho exigeix l'interès general.

Col·legis professionals

Art. 36 CE

"La llei regularà les peculiaritats pròpies del règim jurídic dels Col·legis Professionals i l'exercici de les professions titulades. L'estructura interna i el funcionament dels Col·legis hauran de ser democràtics. "

Els col·legis professionals són considerats corporacions sectorials de Dret públic (SSTC 23/1984 i 76/1983), per a la regulació l'art. 36 CE ha establert la reserva de llei i l'exigència que s'estableix per als partits polítics i els sindicats que la seva estructura interna i funcionament siguin democràtics.

L'activitat dels col·legis professionals no només està encaminada a la defensa d'interessos privats, sinó que també tenen la funció de garantir l'exercici de determinades professions titulades per a garantia de la societat, encara que pugui resultar discutible la col·legiació obligatòria i la subjecció tant dels professionals com dels particulars.

La llei reguladora dels col·legis professionals, assenyala com a fins d'aquests:

- 1.l'ordenació de l'exercici de les professions;
- 2.la representació exclusiva de les mateixes; i
- 3.la defensa dels interessos professionals dels col·legiats.

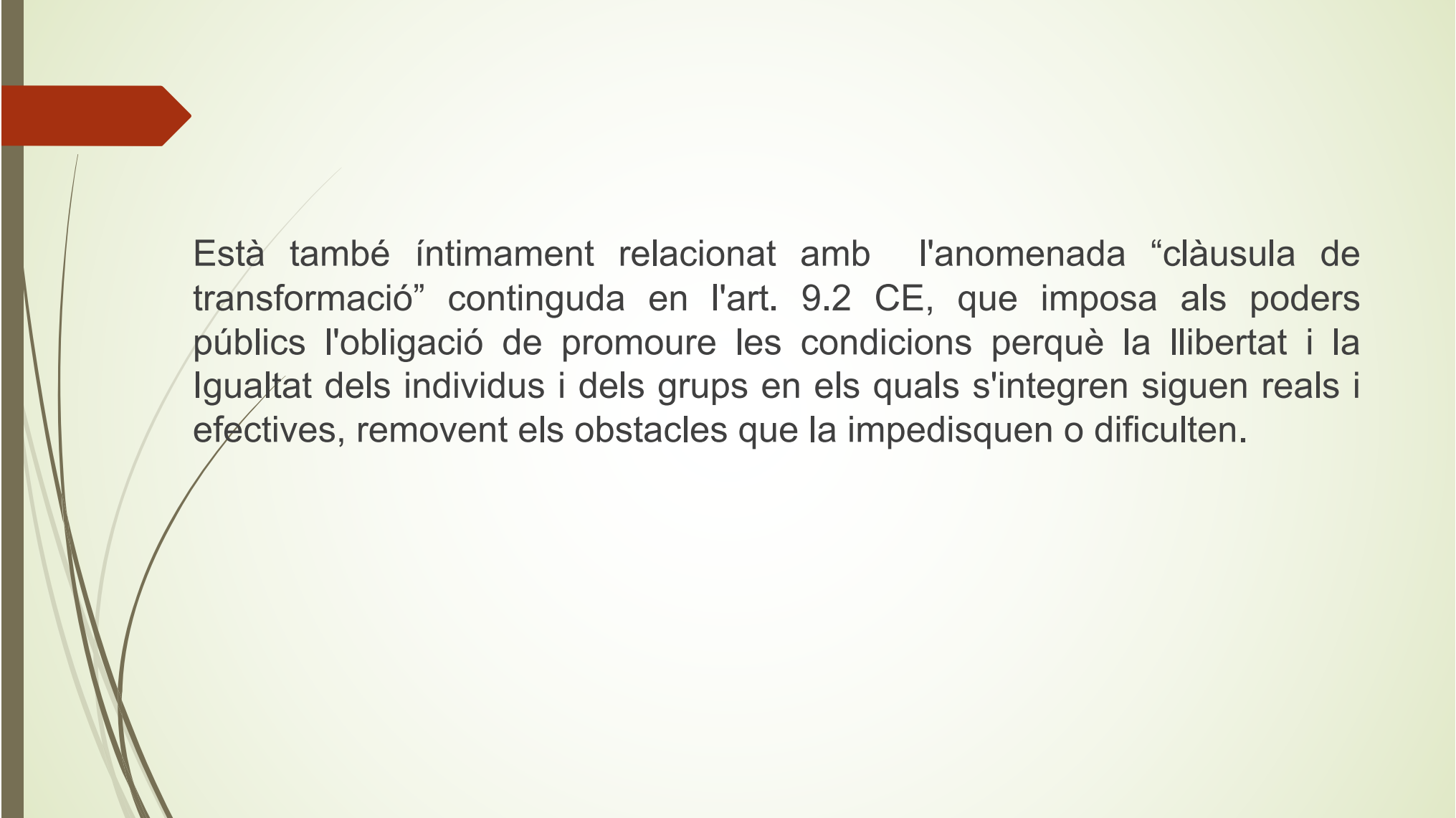
Els principis rectors de la política social i econòmica.

1. Introducció

El Capítol III del Títol I de la CE es dedica als principis rectors de la política social i econòmica.

Són un conjunt heterogeni de drets i enunciats que el constituent va agrupar en una categoria pretesament unitària, i que suposen l'explicació última i la justificació de l'anomenat Estat Social de Dret, propugnat en l'art. 1.1 CE com a superació de l'Estat Liberal del segle XIX.

Està també íntimament relacionat amb l'anomenada “clàusula de transformació” continguda en l'art. 9.2 CE, que imposa als poders públics l'obligació de promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat dels individus i dels grups en els quals s'integren siguin reals i efectives, remoyent els obstacles que la impedisquen o dificulten.

Els principis rectors de la política social i Econòmica. Posició constitucional:

Reconeguts i regulats en el Capítol III, del Títol I (art. 39 a 52 CE), s'ha assenyalat que la seua característica principal és la de no ser directament exigibles davant els Tribunals de Justícia sinó de conformitat amb les normes que els desenvolupen.

Així, aquests principis depenen per al seu efectiu exercici o realització, de l'acció dels poders públics i, en conseqüència, dels programes de política econòmica i social que els governants duguen a terme.

La faceta social de l'Estat contemporani es resumeix en quatre actuacions:

- 1^a. En l'assegurament de les necessitats mínimes, la qual cosa exigeix disposar dels mitjans oportuns per a eliminar els obstacles que impedeixen la igualtat real.
- 2^a. En el dret a disposar d'un mínim soci-econòmic amb el qual cobrir les necessitats personals i familiars de les persones.
- 3^a. En l'atenció sobre els col·lectius més desprotegits de la societat: infància, aturats, tercera edat, discapacitats .
- 4^a. En l'assegurament dels béns i serveis que no es poden gestionar per la comunitat de forma directa.

Trets característics:

- a) Tenen una naturalesa marcadament socioeconòmica, reflex de la definició d'Espanya com a Estat Social i Democràtic de Dret.
- b) Exigeixen dels poders públics una activitat de prestació, una actuació positiva o promocional, no merament passiva.
- c) Tenen una faceta institucional o objectiva, dirigida als poders públics.
- d) Són heterogenis, reconeixent drets en alguns casos, mentre que en uns altres consagren simples principis.
- i) Són autèntiques normes jurídiques, de caràcter programàtic, amb eficàcia obligatòria i vinculant, no tant pel que manen, sinó sobretot pel que prohibeixen.

2. Classificació

Hi ha autors que distingeixen els principis continguts en els arts. 39 a 52 CE en dos grans grups, segons l'abast de les normes que els regulen:

- a. Normes de caràcter general, que afecten a tots els ciutadans.
- b. Normes d'àmbit especialitzat o particular, dirigides a determinades categories de persones.

A) Normes de caràcter general

a) Dret a la protecció de la salut

L'art. 43 CE reconeix el dret a la protecció de la salut, atribuint als poders públics la competència per a organitzar i tutelar la salut pública, adoptant les mesures preventives i les prestacions i serveis necessaris, corresponent a la Llei fixar els concrets drets i deures de tots sobre aquest tema.

Exigeix de l'Estat la prestació d'un servei públic i requereix la constitució d'un sistema sanitari nacional.

Es desenvolupa en Llei 3/86, de 14 d'abril, de Mesures Especials en matèria de Salut Pública, i en la Llei 14/86, de 25 d'abril, General de Sanitat, que estableix un Sistema Nacional de Salut, que ha de compatibilitzar-se amb les competències assumides per les Comunitats Autònomes en aquesta matèria.

b) Dret a l'oci, a l'esport i a l'educació física

L'art. 43.3 CE es refereix específicament al foment de l'educació física, l'esport i d'una adequada utilització de l'oci.

El contingut d'aquest dret ha tingut un desenvolupament Legislatiu parcial a través de la Llei 13/80, General de la Cultura Física i de l'Esport, modificada per la Llei 10/90, de 15 d'octubre, de l'Esport.

c) Dret d'accés a la cultura, a la promoció de la ciència i a la recerca científica i tècnica.

Apareix reconegut en l'art. 44.1 CE, i el seu reconeixement ha de ser completat amb els drets:

.-a l'educació (art. 27)

.-i a la promoció de la ciència i la recerca científica (art. 44.2 i Llei 13/86, de foment i coordinació general de la recerca científica i tècnica),

.-així com amb la protecció de les cultures dels pobles d'Espanya que proclama el Preàmbul de la Constitució, i amb la concepció del servei de la cultura com “atribució essencial de l'Estat”, que li obliga a facilitar la comunicació cultural entre les Comunitats Autònomes (art. 149.2 CE).

d) Dret al medi ambient

S'arreplega en l'art. 45 CE, al tenor de la qual “Tots tenen el dret a gaudir d'un medi ambient adequat per al desenvolupament de la persona, així com el deure conservar-ho”.

A tal fi, els poders públics queden obligats a vetlar per la utilització racional dels recursos naturals, per a protegir i millorar la qualitat de vida dels ciutadans, recolzant-se en la indispensable solidaritat col·lectiva.

La Constitució se situa d'aquesta forma a l'avantguarda de la preocupació pels problemes ecològics i mediambientals, i açò ha provocat la nostra adhesió a les principals resolucions, recomanacions i directives internacionals en matèria mediambiental.

La legislació de desenvolupament està constituïda per normes administratives diverses, en moltes de les quals apareix establida sanció a imposar per als seus infractors, sense perjudici de la tutela penal continguda en els tipus relatius als delictes contra els recursos naturals, el medi ambient, la flora i la fauna (arts. 324 i 325 CP).

Finalment, i a causa del nostre model de descentralització territorial, és ineludible la col·laboració entre l'Estat i les Comunitats Autònomes (art. 149.2 CE).

i) Dret a l'habitatge

L'art. 47 CE afirma que “tots els espanyols tenen dret a gaudir d'un habitatge digne i adequat”.

El Tribunal Constitucional ha configurat aquest dret no com un dret de crèdit, exigible enfront dels poders públics, sinó com un dret a exigir el desenvolupament d'una política d'habitatge que promoga les condicions necessàries per a satisfer aquesta necessitat.

Aquesta política de promoció de l'habitatge respon a certs principis, arreplegats en el mateix precepte;

.-la regulació del sòl d'acord amb l'interès general per a impedir l'especulació;

.-i la participació de la comunitat en les plusvàlues que genere l'acció urbanística dels poders públics.

Com a normativa de desenvolupament en aquesta matèria citarem la Llei 9/98, de Règim del Sòl i Valoracions, havent de tenir-se en compte les lleis autonòmiques en la matèria dictades en virtut de la STC 61/97, que reconeixia la competència de les CC.AA. en matèria d'urbanisme.

B) Normes d'abast especialitzat

a) Protecció de la família, de la dona i dels xiquets amb precedent en la Constitució de 1931, l'art. 39.1 CE assegura la protecció social, econòmica i jurídica de la família, l'ordenació constitucional de la qual s'ajusta als següents postulats:

1º) Es tracta separadament la protecció de la família (art. 39), del dret a contraure matrimoni (art. 32), desvinculant tots dos conceptes.

2º) Es manté la neutralitat quant al concepte de família constitucional i al règim de tutela que han d'aplicar els poders públics, que abasta diferents àmbits, com l'administratiu o el laboral; amb el límit declarat pel TC que tals beneficis no superen el límit del raonable.

3º) S'atribueix una especial atenció a les mares, amb independència del seu estat civil.

4º) Es proclama la protecció integral dels fills, la seua igualtat davant la llei amb independència de la seua filiació, i la recerca de la paternitat.

5º) Es consagra la protecció dels xiquets (art. 39.4), que ha de relacionar-se amb l'art. 20.4, que proclama com a límit a la llibertat d'expressió la protecció de la joventut i de la infància.

6º) En matèria de menors, la normativa civil s'arreplega en La Llei 1/96, de Protecció Jurídica del Menor, i en el penal, són especialment significatives tant la STC 36/91, com La Llei 5/2000, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

7º) En matèria de protecció a la dona, és destacable la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la violència de Gènere.

b) Protecció de sectors específics de la població

a) L'art. 48 CE constitucionalitza la protecció de la joventut, promovent la seua participació en el desenvolupament polític, social, econòmic i cultural.

b) L'art. 49 CE presta especial atenció a la previsió, tractament, rehabilitació i integració dels disminuïts físics, sensorials i psíquics.

-
- c) L'art. 50 CE es refereix a les obligacions que els poders públics han d'atendre a la tercera edat, en forma de pensions adequades i periòdicament actualitzables, així com la prestació d'una sèrie de serveis socials en matèries com a salut, habitatge, cultura i oci.
 - d) L'art.42 CE encarrega a l'Estat la salvaguarda dels drets econòmics i socials dels espanyols en l'estranger, exigint una política orientada cap a la seua tornada.

c) Defensa de consumidors i usuaris

La preocupació per la defensa dels consumidors i usuaris és molt recent en el constitucionalisme modern; s'arreplega per primera vegada en la Constitució portuguesa de 1976, i es reflecteix en l'art. 51.1CE.

El mandat constitucional es concreta a través de la informació i l'educació dels consumidors, fomentant les organitzacions d'usuaris, i assegurant la seua audiència (art. 51.2 CE).

Aquestos aspectes es desenvolupen en la Llei General per a la Defensa dels Consumidors i Usuaris (Llei 26/84, de 19 de juliol), sense oblidar les competències que sobre aquesta matèria gaudeixen les diferents Comunitats Autònomes.

La Llei General per a la Defensa dels Consumidors i Usuaris persegueix tres objectius fonamentals, com són:

- 1.-l'establiment de les bases eficaces per a la defensa dels consumidors,
- 2.-el desenvolupament del moviment associatiu de consumidors,
- 3.-i la declaració dels principis i drets que configuren la defensa dels consumidors.

d) Protecció dels treballadors

Al costat dels drets i llibertats laborals consagrats com a fonamentals, la Constitució inclou altres disposicions que, amb el caràcter de principis rectors, protegeixen de forma més o menys específica als treballadors. Entre elles, cal destacar dos preceptes, arts. 40 i 41 CE:

L'art. 40 presenta una doble dimensió: d'una part, obliga als poders públics a promoure condicions favorables per al progrés social i econòmic, i per a una distribució més equitativa de la riquesa regional i personal, fixant com a objectiu la consecució de la plena ocupació.

Ha de relacionar-se amb els arts. 35 (dret al treball) i 130 (que imposa als poders públics l'atenció a la modernització i desenvolupament dels sectors econòmics, a fi d'equiparar el nivell de vida de tots els espanyols; d'una altra, el seu segon apartat tutela la formació i readaptació personals, la seguretat i higiene en el treball, la limitació de la jornada laboral, les vacances periòdiques i retribuïdes, i el descans necessari.

L'art. 41, encara que no se circumscriu únicament als treballadors, reconeix el dret a la Seguretat Social, garantint l'assistència i les prestacions socials suficients en situacions de necessitat i, especialment, en supòsits de desocupació.

El règim jurídic de la Seguretat Social troba el seu marc normatiu en el RDL 1/94, de 20 de juny, que va aprovar el Text Refós de la Llei General de la Seguretat Social, i que posteriorment ha patit nombroses modificacions.

Aquest règim ha sigut delimitat pel Tribunal Constitucional sobre les següents consideracions:

- a) La seua naturalesa és indispensable en un Estat Social de Dret.
- b) La Constitució no estableix un model excloent, podent optar el legislador pel qual considere més adequat, sempre que açò no done lloc a diferències discriminatòries.

c) El sistema de prestació no es fonamenta exclusivament en les contribucions i cotitzacions aportades pels treballadors, ni depèn d'acord algun de voluntats entre les parts, sinó del marc legal imperatiu.

d) Comprèn no solament les prestacions contributives, sinó També les de naturalesa sanitària i assistencial.

i) El seu fonament es troba en el principi de solidaritat.

i) Tutela del patrimoni històric, cultural i artístic

L'art. 46 CE estableix que "els poders públics garantiran la conservació i promouran l'enriquiment del patrimoni històric, cultural i artístic dels pobles d'Espanya i dels béns que ho integren, qualsevol que siga el seu règim i la seua titularitat. La llei penal sancionará els atemptats contra aquest patrimoni".

El Tribunal Constitucional ha subratllat la necessària col·laboració entre les diferents Administracions públiques en una matèria en la qual concorren competències tant estatals com a autonòmiques.

3. Valor jurídic

A) En general Els principis continguts en el Capítol III del Títol I presenten una diferència estructural i funcional pel que fa als drets continguts en els Capítols I i II.

No són drets subjectius, és a dir, no són interessos jurídics atribuïts per l'ordenament als ciutadans, adjudicant-los un poder de disposició sobre els mateixos;

per açò, els ciutadans no poden dirigir-se als òrgans judicials exigint la seua satisfacció per part dels poders públics.

A diferència dels vertaders drets, en el cas dels principis rectors, aquests no gaudeixen **d'eficàcia jurídica directa i immediata**, com estableix la jurisprudència constitucional.

Per açò, hi ha autors que parlen entre altres denominacions de:

- .-drets potestatus,
- .-d'expectatives de dret,
- .-de simples normes dirigides al legislador,
- .-de drets aparents.

Altres autors prefereixen parlar de normes d'acció, determinacions de finalitats de l'Estat, normes directrius o, drets fonamentals informadors.

Els principis rectors de la política social i econòmica són normes jurídiques, però són preceptes constitucionals que es caracteritzen per la seua naturalesa programàtica, orientant i delimitant l'actuació dels poders públics.

El TC ha afirmat que gaudeixen del caràcter d'elements informadors de l'ordenament jurídic i actuen simultàniament com a mandats i com a límits a l'acció del legislador.

L'art. 53.3 CE estableix que "el reconeixement, el respecte i la protecció dels principis reconeguts en el Capítol tercer informaran la legislació positiva, la pràctica judicial i l'actuació dels poders públics.

Només podran ser al·legats davant la Jurisdicció ordinària d'acord amb el que disposen les lleis que els desenvolupen".

Alguns autors caracteritzen aquests principis pel seu valor interpretatiu, la seua eficàcia restrictiva i el seu abast habilitador.

La seua eficàcia afecta als tres poders clàssics de l'Estat, i així anem a analitzar-la a continuació, encara que determinats preceptes no es dirigeixen directament als poders públics, com succeeix amb l'art. 39.3, que estableix l'obligació dels pares de prestar assistència als seus fills.

B) Davant el Legislatiu

L'art. 53.3 CE suposa principalment un mandat al legislador perquè desenvolupe i canalitze la seua activitat normativa d'acord amb els mateixos (STC 172/89).

L'expressió legislació positiva cal entendre-la en un sentit material, com a norma jurídica promulgada pel legislatiu.

C) Davant el Judicial

Els principis rectors han d'informar igualment la pràctica judicial, si ben només podran ser al·legats davant la jurisdicció ordinària d'acord amb el que disposen les lleis que els desenvolupen.

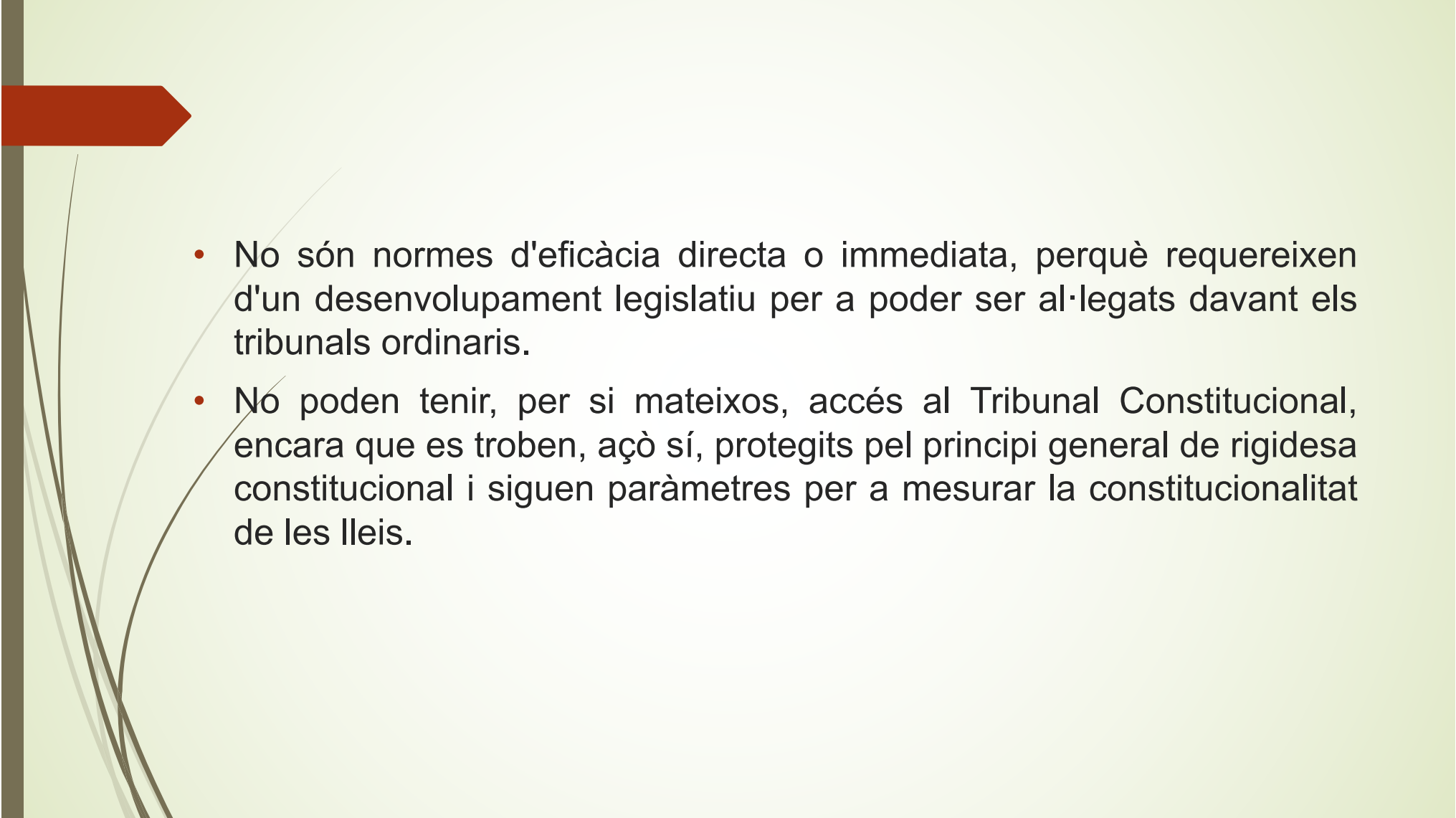
Però, no hem d'oblidar que qualsevol òrgan jurisdiccional pot interposar la qüestió d'inconstitucionalitat quan entenga que s'han violat en la legislació de desenvolupament, els principis rectors bàsics en política social i econòmica.

D) Davant l'Executiu

En compliment de l'art. 53.3 CE, els principis rectors han d'informar l'actuació del Poder Executiu; delimiten la funció de govern i l'exercici de la potestat reglamentària, tant en l'àmbit estatal com en l'autonòmic (STC 64/82).

Resulta, doncs, clar que el capítol tercer no arreplega autèntics drets; es tracta de principis stricto sensu, que compleixen més aviat una funció orientadora de l'actuació dels poders públics, especialment del legislatiu i l'executiu, i encara que no es cite, també de la pràctica judicial.

-
- No són normes d'eficàcia directa o immediata, perquè requereixen d'un desenvolupament legislatiu per a poder ser al·legats davant els tribunals ordinaris.
 - No poden tenir, per si mateixos, accés al Tribunal Constitucional, encara que es troben, açò sí, protegits pel principi general de rigidesa constitucional i siguen paràmetres per a mesurar la constitucionalitat de les lleis.

-
- La conseqüència d'aquesta distinció de categories drets fonamentals i principis rectors és que la realització dels drets socials depèn de les lleis que ho desenvolupen.
 - Es podrà criticar als poders públics que no mouen un dit perquè siguin efectius aqueixos drets i dir que les seues lleis ho desvirtuen.
 - Però els principis rectors es limiten a informar la legislació i als tribunals que la interpreten.

-
- ▶ El constituent espanyol de 1978 va manifestar que tals principis no són drets fonamentals que posseïsquen privilegiat tractament i directa atenció judicial.
 - ▶ Indubtablement són paràmetre per a mesurar la legitimitat o constitucionalitat de les lleis, però el legislador té un marge apreciable de llibertat per a delimitar o concretar un principi rector.

-
- ▶ Els preceptes continguts en els articles 39 a 52, no reconeixen al subjecte una esfera d'autonomia o llibertat que li permeta demandar als poders públics la seua abstenció, en algun dels casos, o una prestació concreta en uns altres.
 - ▶ Però, per ser la Constitució tota ella normativa i d'aplicació directa, es pot considerar que els preceptes continguts en aquest capítol III, poden al·legar-se, si no com a drets directament exigibles, sí com a principis i com a obligacions dels poders públics que han pogut, en determinats casos, ser exigits, incloent fins i tot les obligacions de desenvolupament dels preceptes.

Malgrat aquesta heterogeneïtat o diversitat, la veritat és que és en aquest capítol tercer on més clarament s'aprecia la dimensió social de l'Estat constitucional espanyol, on més nítidament es constata la superació de l'Estat de Dret liberal en favor de l'Estat del benestar o Estat Social de Dret.

En tal sentit, els preceptes inclosos entre els principis rectors de la política social i econòmica ocupen un lloc prominent a l'hora de dotar d'existència normativa a la fórmula de l'Estat social consignada en l'article 1.1 CE.

ENUMERACIÓ DELS MÉS RELLEVANTS:

La protecció social, econòmica i jurídica de la família.(art.39.1 CE)

La protecció de la infància. (art. 39.4 CE)

La redistribució equitativa de la renda.(art. 40.1 CE)

La realització d'una política orientada a la plena ocupació. (art. 40.1 CE)

El manteniment d'un règim públic de Seguretat Social. (art. 41 CE)

La protecció de la salut. (art. 43 CE)

La promoció de la cultura, la ciència i la recerca. (art. 44 CE)

La protecció del medi ambient. (art.45 CE) La conservació del patrimoni històric, cultural i artístic. (art. 46 CE)

La promoció d'un habitatge digne i adequada per a tots els ciutadans. (art. 47 CE)

La protecció de la tercera edat. (art. 50 CE)

La defensa dels consumidors i usuaris. (art. 51 CE)

ELS DEURES CONSTITUCIONALS

ELS DEURES CONSTITUCIONALS

- 1 .- La noció de deure constitucional.
- 2 .- Deures militars i objecció de consciència.
- 3 .- Deures tributaris.
- 4 .- Altres deures constitucionals.

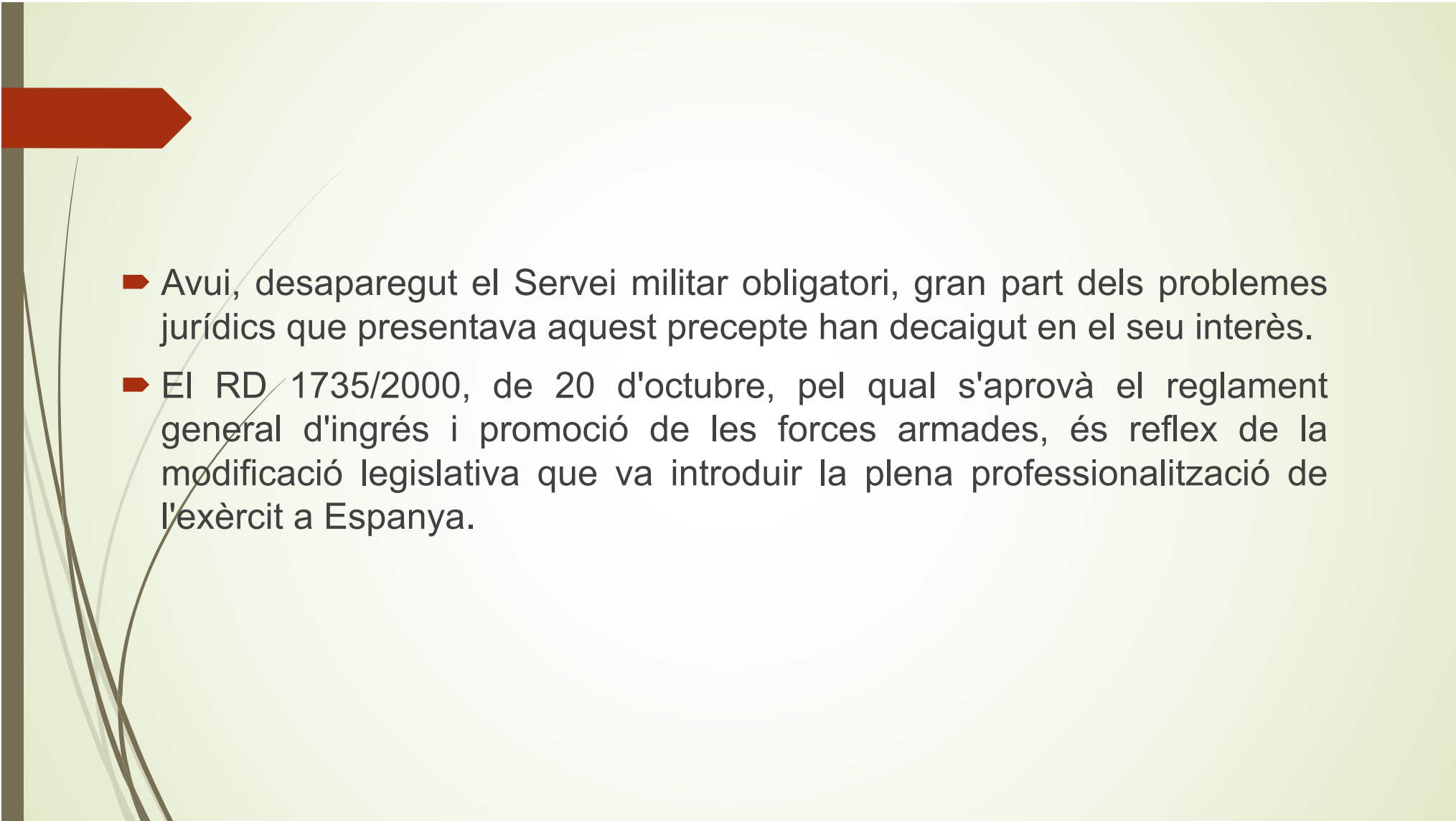
Drets i deures dels ciutadans.

- **Els drets de la Secció 2a, del Capítol II, del Títol I**
- Reben la denominació "dels drets i deures dels ciutadans" i comprén de l'article 30 a l'art. 38, ambdós inclosos. Els preceptes d'aquesta secció 2a no estan dotats de les màximes garanties que sí atorga l'ordenament constitucional als drets de la secció 1a.
- S'ha d'acceptar que els drets continguts són considerats pel legislador menys rellevants amb vista a la seva protecció.
- No obstant això, certs autors ja han considerat que les diferents garanties que s'atorguen als diferents drets constitucionals no modifiquen la seva naturalesa, i, per tant, uns i altres són drets fonamentals.

Els deures constitucionals

- ▶ El dret i el deure de defensa d'Espanya
- ▶ Article 30 CE
- ▶ "Els espanyols tenen el dret i el deure de defensar Espanya.
- ▶ La llei fixarà les obligacions militars dels espanyols i regularà, amb les degudes garanties, l'objecció de consciència, així com les altres causes d'exempció del servei militar obligatori, podent imposar, si escau, una prestació social substitutòria.
- ▶ Podrà establir-se un servei civil per al compliment de fins d'interès general.
- ▶ Mitjançant una llei podran regular-se els deures dels ciutadans en els casos de greu risc, catàstrofe o calamitat pública. "

-
- Avui, desaparegut el Servei militar obligatori, gran part dels problemes jurídics que presentava aquest precepte han decaïgut en el seu interès.
 - El RD 1735/2000, de 20 d'octubre, pel qual s'aprovà el reglament general d'ingrés i promoció de les forces armades, és reflex de la modificació legislativa que va introduir la plena professionalització de l'exèrcit a Espanya.

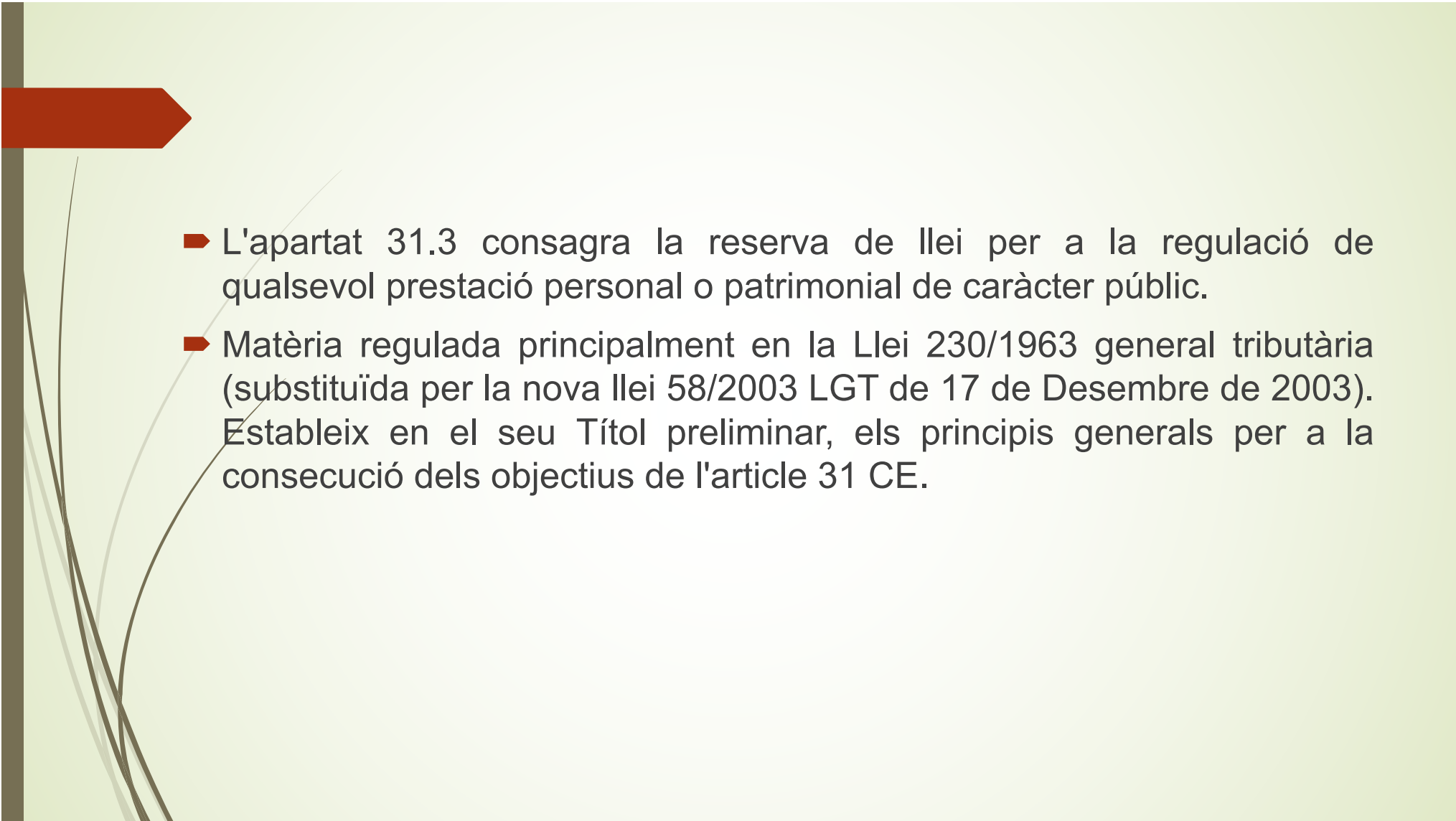
Deures tributaris

- ▶ Article 31 CE

- ▶ "Tots contribuïran al sosteniment de les despeses públiques d'acord amb la seva capacitat econòmica mitjançant un sistema tributari just inspirat en els principis d'igualtat i progressivitat que, en cap cas, tindrà abast confiscatori.
- ▶ La despesa pública realitzarà una assignació equitativa dels recursos públics, i la programació i execució respondran als criteris d'eficiència i economia.
- ▶ Només es podran establir prestacions personals o patrimonials de caràcter públic d'acord amb la llei. "

-
- L'art 31.1 consagra el deure de tots de contribuir al sosteniment de les despeses públiques. La CE estableix els principis que han de regir aquest deure i que són:
 - El principi de **capacitat econòmica**
 - El principi **d'igualtat del sistema tributari**
 - El principi **de progressivitat** sense arribar a tenir, en cap cas, abast confiscatori.

-
- ▶ El TC ha confirmat la necessitat que, en l'àmbit tributari, es respecte el tracte igual a tots els subjectes en funció de les diferents capacitats econòmiques (STC 45/1989).
 - ▶ El reconeixement del deure de contribuir a les despeses públiques faculta els poders públics a establir tributs i als ciutadans a ser subjectes passius dels mateixos. El mandat constitucional vincula tant als poders públics com als ciutadans i incideix en la naturalesa mateixa de la relació tributària (STC 76/1990).
 - ▶ L'apartat 31.2, assigna als poders públics l'obligació i responsabilitat de realitzar una assignació equitativa dels recursos públics d'acord amb criteris d'eficiència i economia.

-
- L'apartat 31.3 consagra la reserva de llei per a la regulació de qualsevol prestació personal o patrimonial de caràcter públic.
 - Matèria regulada principalment en la Llei 230/1963 general tributària (substituïda per la nova llei 58/2003 LGT de 17 de Desembre de 2003). Estableix en el seu Títol preliminar, els principis generals per a la consecució dels objectius de l'article 31 CE.

- **El dret i el deure de treballar**

- **Article 35 CE**

- "Tots els espanyols tenen el deure de treballar i el dret al treball, a la lliure elecció de professió o ofici, a la promoció a través del treball i a una remuneració suficient per satisfer les seves necessitats i les de la seva família, sense que en cap cas pugui fer discriminació per raó de sexe.
- La llei regularà un estatut dels treballadors. "

-
- L'art. 35 constitucionalitza un dret - deure dels espanyols a treballar.
 - D'acord amb la interpretació literal d'aquest precepte, el dret al treball no s'esgota en la llibertat de treballar, sinó que representa també el dret a un lloc de treball i, com a tal, presenta un doble aspecte: individual i col·lectiu.
 - **L'aspecte individual** es troba recollit l'art. 35.1 CE i es concreta en el mateix dret de tots a un determinat lloc de treball si es compleixen els requisits necessaris de capacitació i en el dret a la continuïtat o estabilitat en l'ocupació, és a dir, a no ser acomiadat sense causa justa.
 - **En l'aspecte col·lectiu** ve regulat en l'art. 40.1 CE i implica un mandat als poders públics perquè duguin a terme una política de plena ocupació (STC 22/1981).

-
- L'art. 35 CE atribueix expressament aquest dret-deure als espanyols, d'on es pot deduir que no hi ha una obligació absoluta a equiparar als estrangers en el dret-deure de treballar.
 - L'existència d'aquesta diferència no resulta inconstitucional segons STC 107/1984. Respecte a l'edat mínima i màxima per a exercir aquest dret, mentre la primera és una garantia de protecció dels menors d'edat, la fixació d'una edat màxima és la limitació d'un dret individual, encara que resulta justificada per a la protecció de valors i principis que han estat assumits per la CE, com són la solidaritat, la igualtat real i efectiva i la participació de tots en la vida social, econòmica i cultural del país.

-
- ▶ La fixació de l'edat màxima de treball pot ser compatible amb la CE encara que supose una limitació de dret, sempre que compleixca amb objectius i fins constitucionals. La jubilació forçosa, però, és un sacrifici personal en alguns supòsits que ha de tenir una compensació ja que resulta necessari no només complir fins constitucionals com abans hem dit, sinó també que les limitacions del dret individual no siguin desproporcionades ni arbitràries (STC 22/1981).
 - ▶ El TC ha confirmat que el dret al treball no comprén el dret del particular a continuar en l'exercici d'una funció pública fins a una determinada edat, ni fer-ho indefinidament (STC 108/1986).
 - ▶ Igualment no vulnera la CE que s'exigeixi el compliment de deures o requisits inherents a una professió que s'ha triat voluntàriament (STC 26/1987).